

Xc. 52.

COLLECTIO
OPVSCVLORVM
SELECTORVM

A D
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM

CVRANTE
DR. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT
SCHLEGEL

MEDICO APVD LONGO-SALISSENSIS

VOL. III.

LIPSIÆ

IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER

1788.

COLLECTIO
OPUSCULORVM
SELECTORVM

AD
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM

CURANTE
D. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT
SCHLEGEL
MEDICO VPAD BONCO-SALISSENSIS

VOL. III.

LIPSIÆ

MDCCCLXXXIII. CAR. FRIEDER. SCHNEIDER.

1783.

VIRO
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO,
CELEBERRIMO
ANDREAE BONN
MEDICINAE DOCTORI
ANATOMES ET CHIRURGIAE IN ILLV-
TRI AMSTELAEDAMENSI ATHENAEO
PROFESSORI
HOCCE VOLVMEN TERTIVM
D. D. D.
VNAQVE
SE RESQVE SVAS DE MELIORI NOTA
COMMENDAT
EDITOR.

VIRO
ILLVSTR. EXCELLENTISSIMO,
CELEBRISSIMO
ANDREAE BONN
MEDICINAE DOCTORI
ANATOMES ET CHIRURGIAE IN IL-
TRI AMSTELÆDAMIENSIS ATHENAEI
PROFESSORI
HOCCE VOLUMEN TERTIVM
D. D. A.
VNAQVE
SE RESQVE SVAS DE MULIERI NOTA
COMMENTAT
EDITOR

Joan. Dan. Reiffenst., diss. de veneratio

CONSPECTVS

CONTENTORVM

Voluminis tertii

188

Dr. *Ernesti Gottl. Bosc*, diss. prior de diagno-
si vitae foetus et neogeniti, Resp. *Chri-
stoph Godofr. John*. Pag. 1

Dr. *Ern. Gottl. Bosc*, diss. posterior de
diagnosi vitae foetus et neogeniti, Resp.
Car. Christl. Betke. 38

Dr. *Ern. Gottl. Bosc*, Progr. de iudicio
vitae ex neogenito putrido. 88

XVII.

Joan. Dan. Reisseffen, diss. de veneficio
dolofo. Auct. et Resp. Joan. Franc.
Ehrmann. Pag. 99

XVIII.

Joan. Franc. Ehrmann, de veneficio cul-
pofa. 188

Dr. Ernst Gottl. Reiff, diss. prior de blando-
re vinee foetus et neogenit. Resp. Chri-
stoph. Godefr. Joh. Pag. 1

XIX.

Dr. Ernst Gottl. Reiff, diss. pollutor de
diagnos vinee foetus et neogenit. Resp.
Chr. Chriftl. Reiff. 32

XX.

Dr. Ernst Gottl. Reiff, Progr. de iudicio
diagnos vinee foetus et neogenit. 32

Dr. XIX.

XIV.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE

Dissertatio prior,

De

Diagnosi vitae foetus et neogeniti.

Lipsiae, 1771.

Respond.

CHRISTOPH. GODOFRED. JOHN.

§. I.

Instituti ratio.

Quod medici est officium omnem in vitam hominis pretiosissimam convertere attentionem, ea quoque exposcit, ut a primis vitae rudimentis incipiens observatio, quatenus tantum illa ex phaenomenis quibusdam dignoscitur, ad omnem eius ulteriorem decursum directa sine intermissione continuerur. Haec autem varia institui potest ratione, alia nimirum est vitae contemplatio, quae ad medicum, in facienda sua arte occupatum, et de sanitate conservanda

A

re-

restituendaque sollicitum, spectat, alia vero, dum
 in usum fori, ex nexu disciplinarum cognito idem
 sua utitur scientia ad diiudicandas condiciones,
 in quocunque stadio vitae occurrentes, quibus re-
 us vel absoluitur vel inculpetur. Quum tamen
 non infrequenter in foro de vita foetus vel recens
 nati, quaestio nascatur, reipublicae quoque et
 saluti civium maxime intersit illius studiosior dis-
 quisitio, specimini academico aequae ac officio
 meo accommodata visa est haec curiosior perue-
 stigatio, qua ex signis suis praesentia vitae aut
 confirmatur aut denegatur. Siquidem ex his qua-
 si praemissis, non obscure iudex possit instrui ad
 definiendam sententiam. Solet quidem tunc ple-
 rumque in foro de vita hominis dubitatio oriri,
 dum iam in lucem editus mortuusque infans, num
 vita fuerit praeditus, numque eam per violentam
 quandam causam accedentem amiserit, ambigi-
 tur, atque corporis delicti constituendi causa,
 viscerum partiumque corporis, sectione diuisa-
 rum, accurata inspectio, tanquam iudicii, inde de-
 sumendi, fundamentum adhibetur; verum quum
 saepe eveniat, ut ad confirmandam vitam nati
 omnium, etiam praegressarum, conditionum no-
 titia opus sit physico forensi, alia in externo cor-
 pore foetus obueniant, a pariente quoque repe-
 tenda momenta, alia demum in internarum par-
 tium perlustratione posita sint, mihi ab his inci-
 piendum esse duxi. Ex quo consequitur, ea pri-
 mo loco pensitanda esse, quae sine dissectione pa-
 tent.

tent, ex signis tum in corpore recens nati, tum in matre gravida et puerpera habendis colligendisque, quibus deinceps reliqua, ex interioribus per sectionem manifesta reddita adicientur. Multorum quidem est opinio, ex respirationis organis, atque pulmonum statu vitae rationem quam optime determinari, etsi hac de re copiosissima sit controuersia, eam autem ad internorum signorum explicationem referimus. Dum itaque generalem hanc suscipimus dilucidationem, si magnis in arte viris placere nequeamus, nobis satis erit, tyronibus et ad forum sese applicaturis viam ingrediendam monstrasse. Hinc de signis, quibus vita foetus et nati discernitur, differentes, praemissa generali vitae cognitione alia, quae in foetu vel recens nato, alia quae in matre notari merentur, sigillatim exposaturi sumus.

§. II.

Animatio-
nis foe-
tus termi-
nus

Si hominem aduultum viuentem contemplamur, tot ad vitam conciliare actiones, tamque egregiam conspirationem esse obseruamus, vt vnica laesa protinus omnem reliquarum consensum intercipi videamus. Quare foetus, vt vtiminus sit, iisdem actionibus, sibi opitulantibus, viuere recte adseritur, ita quidem, vt vel pro organorum agentium perfectione, vel pro inde dependente efficacia tantum diuersitas enascatur. Interim, quod duplex homini data est substantia,

A 2 mens

4 De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.

mens atque corpus, illisque a se disiunctis mors etiam simul adest, non immerito in facienda continuandaque vita utriusque huius substantiae aliquam partem esse, iure affirmari posse opinamur. Quid illud sit, quod mens confert, definire non audent, et multum ab eorum opinione absumus, qui illam suum struere corpus statuunt *a*), qui illud etiam defendere et ad abigendas illatas noxas motus, in morbis conspicuos, excitare volunt. Praeter ea quoque ad scopum nostrum non spectat, quin potius ex adductis illud patere arbitramur, sine mentis corporisque coniunctione vitam hominis nec recte quidem cogitari posse, eoque confidentius, minimo foetui, ab ipso conceptionis puncto mentis coniunctionem cum corpore tribuendam esse censemus *b*). Mentio facienda erat huius conditionis, quod medico forensi a non paucis obijciatur, *animationis* quem dicunt, foetus terminus. Multum enim torsit et antiquissimis temporibus philosophos aequae ac medicos haec sententia, recentiores quoque turbavit,

et

a) Contra eam opinionem multa habet Haller Elem. Physiolog. Vol. VIII. p. 125.

b) Idem sentit Alberti Iurisprud. Medic. Tom. I. P. 1. cap. VI. §. 3. p. 123. cum aliis. Id autem ea propter fieri autumat, ut anima fiat sui corporis artifex. Conf. D. Mich. Ern. Errmuller progr. de termino animationis foetus incerto. Lips. 1728. G. A. Langguth de foetu ab ipsa conceptione animato. Viteb. 1742.

et caussarum patronos, ad defendendum reum, nonnunquam fauentes inuenit. Praeterimus, quae ab ARISTOTELE c) olim et HIPPOCRATE d) dicta sunt, quippe quae in omnium fere medicorum forensium scriptis adducuntur, quum mira in ZACCHIA e), FIDELI f), CANGIAMILA g) inueniantur et alii paullo post conceptum factum, tertium nempe diem, alii septimum, alii id demum tempus adsumendum esse velint, dum in membris foetus aliqua perfectio conspicitur, quae in eorum vel delineatione vel rudimentis consistat. Hanc vero in masculis intra dies triginta, in femellis intra quadraginta duos obseruari, in quorum dierum numero definiendo tamen vbiuis varietas, vt supra sexagesimum quemcunque foetum pro animato cum HIPPOCRATE habendum esse credat LOEWIVS h). In quibus, si auctoritatibus, nihil efficientibus, fidem detrahimus, rationes sane nullibi deprehendimus, vel veri tantum similitudinem asserentes. Diu pariter explosus est animae humanae ex traduce ortus, postquam ac-

A 3 torum

c) Hist. Animal. Lib. VII. cap. 4.

d) Περί ενταμνήν, et περί ονταμνήν, nec non περί φύσιος παιδός.

e) Quaest. medic. legal. Lib. I. Tit. II. Quaest. IX. p. 51. Lib. IX. quaest. I. p. 685.

f) De relat. medic. Lib. III. Sect. 6. cap. I. seqq.

g) Franc. Eman. Cangiampa Embryologia sacra. Venet. 1763. fol. p. 18. sqq.

h) Theatr. Medic. Iurid. cap. I. §. 48. n. 6.

eorum philosophorum accurata subtilitate. ex ipsius mentis natura eius simplicitas confirmata fuit. Nec, si foetus per aliquot tantum dies in utero commoratus, incrementum deberet, sine praesentia mentis, more suo, atque ab omni reliqua humana vita discrepante, vivere deberet, ut ea propter supra a nobis adducta opinio magis corroboraretur. Quodsi itaque vita minimi foetus simillima sit vitae incrementis et nati, refutatur omnis eorum error, qui sibi persuadent, leuiores eos coercendos esse poena, qui primis mensibus imperfectioris foetus, consilio et culpa abortum fecerint. Homini enim vitam vix inchoatam suppressere, aequale magnum crimen esse videtur, ac illam delere, quae per aliquot iam tempus durauerit, quod spes prolis hoc facto protinus concidat. Interim inficiandum non est, hac de re admodum raro quaestionem in foro fieri atque ad medicos referri, nisi forsitan aliqua rea, se multa, ad abortum faciendum, tentasse inculpetur conuincaturque. In quo tamen casu perpendendum est, foetum minimum, immo et per aliquot menses incrementum, non infrequenter aut uteri vitio, aut aliis multis causis, hic tamen studiosius non exponendis, a sua cohaesione solui et perdi, nec non omnem ad destituendum foetum adhibitam vim parum quandoque valere, alias autem minimam eius vix praecisam resolutionem producere. Tandem et hic signa vitae adeo sunt abscondita, ut nisi ex accedentibus quibusdam conditionibus et iudi-

iudicis disquisitionibus dilucidentur, a medicis in lucem nequeant protrahi. Si vero iam maturior factus foetus vtero excutiat, de cuius vita nec dubitavit antiquitas, tunc ea quoque, quae nunc dicemus, omnia ad eum referri merentur. Nam illa incepta et continuata vita, si diuturnitatem habere debet, novis quibusdam indiget necessitatibus.

§. III.

Vitae differentia ab aetate. Quo vero pateat, vitam hominis per se diversam reddi, eas breuiter

in mentem reuocare necessum est differentias, quas ipsa hominum aetas suppeditat, ex quibus, ut supra innuimus, elucescit organorum agentium et efficaciae modulum singulis inesse. Eae nimirum adulti hominis conspirantes actiones, ex omnium viscerum integritate, ossium perfecta firmitate, nutritione sufficiente, appositione adaptata deperditarum molecularum, per proprias vires paratarum, et mensura illarum virium, resistentiis adaequata pendent, quibus causis omnibus efficitur, ut in eodem statu, certe per aliquod tempus, corpus conservetur. Sicuti autem, quam primum hae causae, aut remissius agunt, aut vires resistentiis enatis aequaliter non opponuntur, quod ingruente senectute fieri solet, vitae ratio immutatur, et vigor pristinus perit, ita e contrario in foetu crescente sensim coaceruantur momenta virium, ex ad-

dita singulis partibus successiva perfectione coagmentata. Destinavit autem certum quoddam temporis spatium foetui cuique naturae auctor, in quo perficiatur, siue formationem pulli in ovo, siue successuum in utero humano foetus incrementum contemplerur i). Quo superato, maturitatem eius adesse dicimus. Nam, quo tenerius corpus est, et quo minus a sua distat origine, eo magis vita eius mere passiva dici meretur, quum aliunde demum accedentibus succis, ut in homine, maternis scilicet, viribusque mutuatis, nutriatur et parum de suis inquilinis addat. His itaque efficitur, ut sensim maior accedat firmitas roburque, quod tamen nondum ad vitam continuandam sufficit. Nisi enim priorum causarum, ceupotentiae agentis et succurrentis, adiuventum additur, protinus pereundum est tenello foetui. Clarum id est, ex funiculi umbilicalis historia, cuius ex vena sanguis ad nutritionem faciendam aduehitur. Si enim per labefactatum eundem vel destructum, breui etiam ante partum tempore, intercipiatur liquidi huius vitalis accessus, vix non semper in inevitabile foetus coniicitur mortis periculum.

§. IV.

Vitalitatis
descriptio.

Vbi itaque perfectum, quem dicunt, maturitatis terminum attingit foetus, tunc eiusmodi instructum doctoribus

i) *Hebenstreit* Anthropolog. Forensf. Sect. II.

cap. I. §. 10. *Haller*. Elem. Physiol. Vol. VIII.

p. 421.

tibuisse obseruamus, quae ad vitam, sibi ipsi sufficientem, agenda satis idoneae sunt, id, quod quotidiana experientia confirmat. Multa namque animalia et volatilia omnia, ex ouis prodeuntia, sic sibi viuere cognoscimus, vt alienis vix opus habeant subsidiis, in aliis vero et in homine ipso matris desiderantur succi, et lacte illius debent sustineri foetus. Nihilo autem secius vniversum corpus varias adhuc incompletas partes continet, iterum temporis spatio interiecto demum suppleudas atque elaborandas, quod ex ossium consideratione, eorum augmento, firmitate, nexu, nec non ex viscerum non nullorum, aliarumque partium solidarum habitu mutato, docetur a dissessoribus. Neutiquam tamen haec inhaerens corpori imperfectio vitae detrimentum affert, quin, iis licet praesentibus conditionibus, recte iudicetur in foro, viuere potuisse natum, eamque adesse aptitudinem, quae vitae prorogandae inseruiat, quamque vitalitatem vocant. Contra, si ea inueniatur foetus editi conditio, quae loculenter monstret, superesse adhuc multa euoluenda, addenda et elaboranda, quibus ille egere non potest, ad necessitates vitae verae, tunc etiam de vita eius, tum in partus tempore, tum extra vterum ambigua admodum redditur sententia. Immo eius finem constanter sequi debuisse, certissime adseueratur a medico forensi. Accedunt autem his aliae adhuc causae, vt mala in vtero nutritio, grauidae morbi praegressi, iniuriae passae, similesque

lesque, de quibus in posterum dicitur, quae vitae ulterius filum abrumpere possunt, sed eae ex suis signis a medico dignoscuntur. Inutile tamen vitalium foetuum distinctionem iudicamus eam, quae a numero mensum, per quos foetus in utero enutritus est, desumitur, et qui olim ex auctoritate HIPPOCRATIS, solebat reuerenter haberi, nolumusque recoquere eam de partu septimestri et octomestri non aequae vitali opinionem. Non enim temporis decursus, quippe qui ab ipsis etiam mulierculis saepe falso numeratur, sed corporis conditio, membrorum habitus aliaque medicum forenses instruunt; ex quibus, num aptitudo ad vitam, protrahendam et iuste ducendam, adsit, iudicet. Obiici quidem nobis posset, imperfectos etiam mutilatosque foetus nonnunquam tutos in utero vixisse atque partium reliquarum conueniens habuisse incrementum, ut in acephalis et sine cerebro natis, iis itaque non defuisse congruas vitae causas. At, qui ita sentiunt, non perpendunt, in utero hos per matrem vixisse foetus, extra uterum autem nec per tantillum temporis punctum suam protrahere potuisse vitam, eaque propter ob deficientem ad aliam vitam, dispositionem pro vitalibus eos aestimandos non esse. Monemus tandem, in eiusmodi casibus, quod nec culpa nec dolus in parientem cadit, ipsaque inspectio et aperta viuendi impossibilitas rem decernit, eam quoque a iudice absolui. Accidit autem frequentius, ut explorandus

medi-

medico proponatur per partum editus infans, mater vero nesciatur, si v. c. expositus inueniatur ille, quare de accedentibus, quas diximus causis ille referre ad iudicem accurate nequeat, tunc necesse est, vt perpendat omnia in nato occurrentia phaenomena eaque rite annotet, quo, matre detecta, reliqua ex doctrinae suae fonte perquirens adiciat, vel, vt ex fide dignis testibus, si haberi queant, certiora sciantur, iudici committat.

§. V.

Signa vitae: α) ex aliqua indicia, ex quibus palam fit, superficie eum etiam hanc inceptam diutius corporis. prorogare vitam posse, ni impediat-
tur a variis, ipsi oblatis, grauibus ac vitae insidio-
sis impedimentis. Ex quibus indiciis itaque primo ad superficiem corporis respiciendum esse arbitramur, quippe quae oculis primum oblata est intuentium. Sed, quoniam ita corpori superinducta sunt integumenta, quae communia vocantur, vt nulla pars corporis ab ipsis non inuestiatur, ea integra inueniri opus est, nitidaque vbi-
que et quasi expansa. Quae etenim sulcata et praeter naturam variis instructa deprehenditur rugis cutis, vt fluctuet quasi nec cohaereat, eam iam ante partum sufficienter enutritam non fuisse, inde discimus. Estque simul studiose discernendum, num ante aliquot iam dies natus fuerit infans, nunc

nunc diiudicandus, quod per signa putredinis dilucidatur, num vero recenter demum exclusus habeatur. In quo posteriori casu non parum iuuat inquinamentorum, quae ab utero adhaerent, et liquoris amnii quisquillae sunt, praesentia. Hae nempe puritatem tegumentorum minuunt, et ab aere externo in albidum splendentem quasi mucum conuertuntur, qui tepida aqua adhibita facile solui detergique poterit. Suprema etiam cutis lamina seu cuticula, tunc plerumque firmiter adhaereat et rudiorum puillo ferat frictionem, quae, si cito et facillime separatur, non leue putredinis iam incipientis signum est. Siquidem in viuente etiam homine, quod tenerrimorum vasculorum apices eius textum efficiunt, videamus consuetos eosque non leues attritus sine iniuria perferri, a quibus sane in utero contentus foetus viuus, qui aquis innatans molliter habetur, immunis censeatur, ut ea propter iam ante mortem causam aliquam adfuisse, quae huius epidermidis et cutis reliquae nexum turbauerit, iure censeatur. Hanc vero aliam inuenimus nullam, quam quae a defectu nutrientium succorum in acri putredinis natura ponitur. Emolliunt quidem aquae, corpori circumfusae nostro, praecipue sillae tepidae fuerint, prout in lotricibus quotidie videmus et defoedant cutim rugis, sed hunc etiam effectum ab aquis vterinis metuendum non esse, et in omnibus recens natis habenda experientia confirmat, et aeris, quae ad uterum penetrare nequit, absentia

sentia et tandem ipsa virium vitalium efficacia. Aliter e contrario sentiendum est de foetibus, in aquas proiectis, ibidemque per aliquot tempus resistentibus, quibus rugosa et flaccida redditur cutis, ex totius tamen corporis intumescencia oedematosa non obscure conicienda causa. Vbi vero tempus, a quo iam enixus fuit foetus; non lateret, ibi simul cum his, si insufficientia visa fuerint iudicia, alia combinantur, liuor praecipue, in maculas aliquando latas diffusus, viridescentem vel ex rubro et coeruleo variegatum colorem cutis efficiens, quippe qui non lentorem, sed iam maiorem, a putredine factam, resolutionis humorum ipsiusque sanguinis fariscentis corruptelae gradum designat, atque magis docet, recens nati vitam diu extra vterum durare non potuisse, quae iam sui partem antea perdiderit, praecipue, si in vesiculas, sero turgidas, cuticula exsurgat, gangraenae sphacelique accessum manifesto innuentes. Si etiam tunc ex naturali intestini recti orificio, meconium exeat, vixisse in partu foetum non nulli adserunt, quod tamen ad vitam, post natiuitatem actam, cognoscendam nihil facere, cum et mortuis fluat, adstruit HERENSTREITVS *k*), nisi forte ipsa, de qua alibi exponemus, partium interiorum disquisitio, magnam intestinorum crassorum euacuationem factam fuisse declararet. Vix autem attinet dicere, clausum et concretum

k) Lib. cit. Sect. II. membr. II. cap. II. §. 31

cretum ani orificium, vel alios meatus nondum apertos, non vitalem foetum indicare, vt HIPPOCRATES vult, cum huic etiam asserto refragetur medica experientia et illis malis tollendis auxilia praecipiat chirurgia. Maior tandem et confidentior est in totius corporis membrorum proportionem vitalis foetus significatio, quam vero talem adsumimus, vt decens eorum ad se inuicem relatio sit. Licet namque ea ad amissum haberi nequeat, atque in magnitudine aequae ac in reliquis conditionibus diuersarum partium in viuis etiam hominibus innumera paene sit discrepantia, communis tamen cognitio, et quam anatomie suggerit, quid deficiat, vel supersit, medicum poterit certiores reddere. Adnotentur autem simul ante omnia, quae supra de vitalitate diximus, et quae ad incompletam membrorum conformationem pertinent. Leues quidem defectus, vt digitorum coacti, in manibus forte pedibusque obuios, non curamus, quos alii 1) ad imperfectum foetum referunt, cum vnusquisque has partes, similesque deficientes vel mutilatas vitae insidias non struere intelligat. Magis ad conformationem capitis, pectoris, immo etiam imi ventris respiciendum est, collatis ibi reperiendis mutationibus cum illis naturalibus, quas anatomes beneficio medicus nouerit. Sic nimirum ab aquis intus susceptis nimium turgehs caput siue hydrocephalus, valde angustatum

1) *Zacch.* I. cit. p. 48. *Loew.* theatr. p. 24.

tum compressum et vix sufficienter dilatabile petus, abdominis angustia eiusque nimia breuitas, circa umbilicum retractio, magis si simul fuerint cuncta haec momenta, vel si seorsim aliqua appareant, aut similia, de vitalitate ambiguum reddunt iudicium. Interim membrorum omnium informatio perfecta in foetu, cuius naturam solenter exposuit ROEDERVS *m*), ita militat pro vita, ut de illa praesumptio non incerta fiat.

§. VI.

β) ex pilis.

Quam quidem maturitatis et vitae continuandae suspicionem simul porrigunt capilli et crines, capiti inhaerentes superiori. Mirum quidem est, quod, quum pilorum sedes profunda sit sub cutis infima superficie, ibidemque ex bulbillis suis vegetabilium more propullulent *n*), eos tamen a reliquis, nutritionem sufficientem corporis producentibus, caussis non excitari, sed derelictos quasi diu immutatos persistere, deinde etiam aliquos demum prorumpere, aliis semper adhuc intactis et quiescentibus. Siquidem in natis et recte valentibus pueris observatio doceat, barbam et pubem statim

m) Diss. de foetu perfecto. Goetting. 1750. in Opusc. medic. Gotting. 1763, 4. editis p. 71. sequi.

n) Naturam pilorum egregie declarat Ludwig Diss. de humore cutem inungente, Lips. 1748.

to tempore progeminare, vt non incongrue inde perspiciatur, ad incrementum pilorum aliquem requiri corporis vigorem et virium eam mensuram, quae sit superior necessitatibus nutritionis debitaе faciendae. Confirmatur id exinde, quod foetus tenellus adhuc suo toto corpore politissimus inueniatur, nec in capite minima capillorum lanugo appareat, et quod vltimis demum mensibus capillitio instruat. Ex quo consequitur, vt, dum natura in reliquis partibus perficiendis occupata est, ea ad has non nisi aliis perfectioribus redditis, deueniat, medicus itaque ex repertis in capite pilis, maturitatis pene terminum et vitalitatis signum dignoscat. Interim, quae in copia seu multitudine, longitudine et colore non raro occurrit diuersitas, singularis notae momentum non est: nimis enim subtiliter argumentaretur, qui imbecilliolem paucis et breuibus, fortiolem multis et longis capillis ornatum iudicaret foetum. Adultis sane eadem ratio est, nec robori corporis inde quidquam detrahitur, nisi ab aetate causae quaedam deteriois nutritionis simul accesserint, in primis, quod primum nati infantum capilli frequentius sensim iterumque cadere solent.

§. VII.

γ) Ex unguibus. Eadem ratio vnguium est, laminarum scilicet earum cornearum, quae apicibus vtriusque extremitatis digi-

digitorum appositae conspiciuntur. Nam et hi ex profundioribus locis enascuntur et ex periostei continuatis fibris promanare dicuntur o). Ea vero est tenuioris et immaturioris foetus conditio, ut licet iam fissa manus et in digitos diremta, sicuti pes extremus, appareat, obtusus tamen digitorum apex vnguiculos nondum ostendat p). Si paullo maturior euaserit ille, habet quidem delineatorum vnguium formas, sed molles, flexiles, membranaceos fere, quae duritiem pene corneam ultimis gestationis mensibus demum acquirunt. Causae, duriores hanc substantiam compingentes, non satis quidem manifestae sunt, eas tamen ab aere deducendas non esse, suadet illa vnguium durities, quae cornea statim in maturo recensque nato infante, dum ex utero prodit, detegitur. Ut exinde ad eam praestandam efficiendamque vim vitae non exiguam requirere recte arbitremur, et eos ad perfectioris foetus signa referamus, praecipue, si eos cum cute ita cohaerere videamus, ut quamvis omnia mollia, et car-

ti-

o) Confer *Ludwig* de ortu et structura vnguium progr. Lips. 1748.

p) *Hippocrates* περὶ ἐπιφυήσιος de immaturo foetu scribit: ἡ σὰρξ ὑπερέχει τῶν ὀνύχων. Οἱ δὲ ὀνύχες ἐλλείπουσι τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Et *Haller* I. cit. Vol. VIII. p. 323. septimestrem foetum vnguiculos nullos habere.

tilaginea pene subsint ossicula, aliqua tamen ad eos resoluendos opus sit vi adhibenda.

§. VIII.

δ) ex ossibus. Ingens etiam illa, quae a tenerribus puncta surgenti foetui accidit, nutritio, sicuti corneos indurescere facit unguitulos, ita quoque sensim in ossibus eam, quae duritiem ipsis conciliat, materiam congerit, ita, ut ossificationis historia omnino possit aetatis atque maturitatis foetus signa aliqua exhibere. De his vero nunc disserere supersedere possemus, quod ex proposito nobis scopo externas tantum notas diiudicare animus est, et in medicina legali ossium disquisitio minus frequens esse solet. Attamen huius perscrutationis necessitas ingruit, si forte talis demum offeratur foetus, qui iam per longum tempus sepositus, partes molliores omnes putredine resolutas habeat, ut earum indoles plane nequeat disquiri, nec nisi ossa supersint. Quandoquidem ex his solis corpus delicti certum de vita foetus reddi non potest, quin potius ambiguum signum praebeant, sunt tamen in ossibus signa sufficientia de aetate foetus, quibus edoceatur physicus, num, quem pro abortu excluso venditator rea, cuiusque mors ipsi imputari non debeat, inter eos quoque sit referendus. Sic, ut ex multis tantum capitis mentionem faciamus, centra in ossibus eius iam indurata, ossificationis puncta nominant, reliquo am-

ambitu molli et membranaceo, in immaturo foetu reperiuntur, longa etiam sic dicta ossa extremitates informes, cartilagineas referunt, carpi tarisque ossicula pene omnia absunt, nec nisi punctula quaedam adhuc continent, sternum, nucleis osseis diuisum, apparet, vt reliqua taceamus, quae in his determinandis osteogenia sup-
peditat q). Scrupulosior sane indagatio adhuc plura, neque tamen, si soli huic signo fidere velimus, exceptione maiora argumenta exhibet, quod ex studiose collectis conditionibus ab HOFF-
MANNO r) clarum est.

§. IX.

e) ex nutri- Deinde in foetu ipso nutritionis,
tione. ad illud tempus factae, quod spem
facit vitae continuandae, ratio ex
signis, in habitu corporis externo inueniendis,
habetur. De cute supra §. V. diximus. Ea ve-
ro, si rugis et sulcis destituta est; vbiuis quasi
repleta, egregium nutritionis rite factae indi-
cium praebet. De quo eo minus dubitandum

B 2

est,

q) Obuersari potissimum debent animo medici
perscrutantis, quae accuratissime exponuntur
a Bern. Sigfr. Albino in Icon. Oss. Foetus hum.
Leid. Batav. 1737. 4. et in Kerckringii
Osteogenia foetuum. Amsteld. 1670. 4.

r) D. Wilh. Chr. Hoffmann disquis. de ossibus
foetus, quatenus inserviunt eiusdem determi-
nandae aetati in casu suspecti infanticidii,
Francof, et Lipsi. 1751.

est; quod foetus aliquando, abortu reiectos, trium quatuorque mensium^s), quos casus excuserat ex matribus, ceteroquin sanis, ita plenos conspeximus, ut turgidi quasi viderentur. Longe etiam plures foetui ac nato fontes concessos esse constat, ex quibus nutritio deriuetur. Si quidem non ex bene praeparatis et elaboratarum molecularum congerie onustis succis tantum, iisque a matre aduectis, corpus struitur, sed in suo quoque corpore foetus glandularum quarundam officiis utitur, quae natis nulla sunt, ut itaque facile in eo abundans nutritio fieri debeat, torosus euadat, omniaque membra, nunc natus, rotundula habeat, licet mollities imbecillitatem roboris ostendat. Haec ipsa tamen mollities telae cellulosaë, sub cute reperiundae, distentae signum, adipis collectionem factam esse significat, quam a lymphaticis particulis nutritiis deducunt physiologi, quaeque in futuros reponatur usus. Marcor itaque corporis, flaccidus eius adspectus, facies torua, quam ruga senili similis arat, membrorum deficiens repletio, in foetu satis testantur vitam, quae in utero iam ita comparata non fuit, ut euoluendis partibus par sit, eam quoque, extra vterum viventi sufficere non potuiss.

^s) In embryo trium cum dimidio mensium, abortu reiecto, qua faciem externam, nitidissime descripto in progr. a G. A. Langgurb Vireb. 1751, artus superiores et inferiores admodum torosos animaduertit, p. 8.

tuisse. Copiosissima quaeque quae in foetu adsunt vascula, et rubicundum externi corporis ubique colorem faciunt, suis destitui sanguineis humoribus per pallorem si docent, debilem vitam manifestant, arguuntque vitalitatis penuriam. Quod si nihilo minus post partum denatus sit infans, et tunc liuida in superficie stigmata cum his signis obseruentur, tunc cauere debet medicus, ut violentiae adhibita signa aestimet, quae ex humorum spontanea resolutione nascuntur, evidentius adhuc, si maculae, putredinis testes §. V. deprehendantur. Non possumus tamen non adnotare, constanter adhuc signa colligi posse, si nempe nutritionis foetus doctrinam plene intelligere velimus, ex statu matris, dum utero gerebat, suumque nutriebat embryonem.

§. X.

§) ex pondere.

Haec quoque nutritionis historia sponte nos ducit ad pondus, quod foetui naturale est, considerandum.

Incipiamus autem a maturo, per nouem consuetos menses gestato. Qua in re facile quidem largimur, non vnam sed multiplicem varietatem esse debere, idque haud immerito coniici a rerum peritis, quum omnis conditio redeat ad nutritionis in utero diuersitatem. Nec negamus, robustas, labore induratum corpus habentes, rusticasque matres, ut meliorem praebent infantibus succum, ita etiam prae tenerioribus, urbanis et delicatulis femellis, ponderosiores eniti foetus, ut cer-

22 *De Diagnosti vitae foetus et neogeniti.*

tam ponderis normam inuenire sit impossibile. Inter ea tamen, quod ea foetus incrementi in utero est ratio, quae ab euoluendarum partium perfectione et ab utero cedentis resistentiis definitur, quos, si attigerit foetus, fines, in utero amplius retineri nequeat, sed emittatur, parum utique erit in vitae genere et reliquis conditionibus diuersitatis, quae certum quoddam pondus non admittat. Licet autem inter tot foetuum disquisitiones propter reliquorum signorum sufficientium syndromen mihi eam necessitatem nondum obuenisse ingenue fatear, quae pondus recens nati trutinari absolute exegerit, idque nostrates etiam feminae, aliquando superstitiosae, admittere recusent, tam multae tamen, a ROEDERERO *) factae experientiae, et in maturis aequae ac immaturis foetibus coepae, in centum et tredecim diuersis subiectis, quibus pondus maturi septem inter et octo libras ambigere obseruatur, ut iis adstipulemur, fere nos cogunt. Adnotauit quidem HALLERVS v), neogenitorum pondus ad nouem, decem, duodecimque libras, quot sint nouem mensium periodicae expensae sanguinis x), ad-

*) Diss. de temporum in grauiditate et partu aëssimatione. Gotting. 1757. in Opusc. p. 29.

v) Elem. Physiolog. Vol. VIII. p. 372. et p. 416.

x) Sed sanguinis etiam menstrui pondus variare probat alibi. Idem Vol. VII. Part. II. p. 145.

cessisse, immo CRANZIUM foetum viginti trium librarum, alium viginti septem reperisse; nec non LOESERIVS y) viginti libras et ultra, tanquam naturae conuenientes adsumit, sed hae discrepantiae eo minus inutilem aut ineptam ponderis animaduersionem reddunt, vt potius, si cum aliis conferantur conditionibus, inde satis distinctum euadat de maturitate foetus iudicium. Quod ad eam molem corpus tenellum deuenire non potuisset, nisi ea adfuisset virium vitalium quantitas, quae ad illam sustinendam requiritur et quae porro illam fulcire valet, ita quidem, vt regulam ponat ROEDERERVS: *Immaturorum foetuum pondera inter quintam sextamue libram media esse, maturorum sex libris raro minora, immaturum foetum certa fide non probare sexta libra pondus inferius, sed probabili saltem, et ex comparatis reliquis indiciis limanda.*

§. XI.

2) ex lon. Eodem quoque modo de longitudine foetus et certa inde sumenda mensura iudicandum est. Etsi in hac, vt mox monstrabimus, constantiorem quandam normam obseruauerimus, tamen eorum iterum vix euitare poterimus dubitationes, qui, praeter supra adductam hominum discrepantiam, grauidae staturam bene pensitandam esse autumant,

B 4

quo-

y) Physiol. cap. 35. § 427.

quoniam abdominis, quibus coercetur vterus, limites magis extensionem foetus, quam molem eius definiunt. Fauentia quoque huic opinioni aliqua habuimus exempla foetuum, ex ordine naturae natorum, sed exiguum, quorum vero matres, paullo studiosius examinatae, in partu quidem sanae, tempore gestationis tamen variis conflictatae sunt morbis, sine dubio non adeo egregiae nutritionis et incrementi auctoribus. Porro staturae diuersitas in gemellis conspicitur, quorum alter magnitudine non raro ac robore alterum superet, et quorum multa notata legimus exempla, ut etiam superfoetationis lubricae hypothesi inde argumentum sumi soleat. Staturam a matre patreque deriuandam esse coniecit HALLERVS *z*), quam vtriusque parentis saepe discrepans longitudo vix determinare permittit, si recte sentimus, ni crebrioribus obseruationibus veritas confirmetur. Longitudinem recens natorum plerumque viginti vnus pollicis esse PETITVS *a*) adserit, atque vix decem, supra pedem vnum, pollices maturos foetus attingere ROEDERERVS *b*) auctor est, intercedentes etiam differentias ex permultis obseruationibus collectas definit. Cum quo nostrae etiam conspirant adnotationes, quibus constitit, viginti et vnum, non raro

z) Lib. cit. p. 424.

a) Hist. d. Acad. Roy. de Scienc. a Paris. Ann. 1733. p. I.

b) Opusc. citat. p. 46.

raro duos, pollices vlnae Lipsicae adaequasse pterosque, aliquos ad decem et nouem accessisse, duos etiam viginti et quatuor pollices pene superasse, hos vltimos autem a rusticis matribus progenitos fuisse. Hoc itaque e ponderis phaenomenon, normam exhibebit, ex qua non plane inanis ad vitae praesentiam neogeniti conclusio fieri potest a medico legali, quod vtrique vltimis mensibus grauiditatis longitudo minus ac molis augmentum crescat, hinc, quae pede vno et dimidio minor non est, perfectionem euolutionis praesagiat, quae ceteris phaenomenis certior euadat.

§. XII.

7) Ex funiculo vmbilicali. Porro, qui primam et vltimam foetui nutritionem liberaliter porrigit, funiculus vmbilicalis considerandus est. Succis ille vitalicus, qui ad foetum feruntur, et ab eo recedunt, irrigatus perpetuo, externis super inductis inuolucris, ita tutus praestatur, vt vasorum licet vario flexu, progressus tamen intus contentorum humorum non impediatur, quamdiu nexus funiculi manet atque placentae in vtero. Si autem eueniat, vt funiculus, restitante adhuc in vtero foetu, rumpatur aut destruatur, nisi breuissimo ante partum tempore id contigerit, valde dubitamus, num superesse diu foetus possit, aut vitam extra vterum vltcrius durantem recipere, quum reliquae, quae foetum

tum seruire creduntur ab aliis propositae viae ad modum sint obscurae et incompetentes c). Nec de his quaestio in foro mouebitur, quod foetus sine umbilicali funiculo natus, ex iam dictis causis merito pro talis habetur, qui matris culpam in se nullam agnoscat. Ex praesente e contrario funiculo semper indicia requiruntur, quae vel de vita in utero testantur, vel eam post partum adhuc declarant. Longitudinis eiusdem, licet homini inter reliqua animalia maxima sit, diversa quidem est ratio, is tamen aliquando, si aliena occupet loca, et v. e. collo obtorqueatur, d), nec prudenti manu obstetricantis, ut artis est, in partu remoueatur, suffocationis periculum inducere valet. Quare tunc medicus legalis signa, in corpore conspicua, testes antegressae suffocationis, colligere debet, non poterit tamen, si aliunde cognoscatur, parientem solam fuisse, foetumque auxilio destitutum, in matrem culpa sola coniici, quae etiam si cupida, noxam auertere nequiuisset. Ceterum eadem longitudo conueniens motum et incrementum foetus in utero liberum fuisse denotat, et reliquis signis vitae felicius adnumerari potest. Gracilis autem, colapsus, et rugosus, qui eam, quae vasa eius inter-

c) Legi meretur. *G. A. Langguth.* Diss. de nutritione foetus per solum umbilicum. Vireb. 1751.

d) *Hebenstreit* Anthropol. Sect. II. membr. II. cap. II. §. 44.

cedit, spongiosam gelatinosamque substantiam nimis parcam obtinet, aequae ac colore peregrino, flavescente vel nigricante imbutus, magis, si eius quoque tegumenta putredine secedant, vel totus mollis, facile fatiscens, id, quod prae reliquis partibus hic citius fit, reperiatur, in neogenito certum dat, vitae iam ante partum suppressae, indicium, cui adstipulari debent aliae, in corpore observandae conditiones. Quod vero in cadauere non effluit sanguis, nisi summa putredine, fermentatione quasi facta, excussus, vacui et sanguine destituti funiculi, cum integritate reliqui corporis animaduersio, vitae etiam post partum testis haberi poterit, si cadaueris distinctio vasorum interiorum vacuitatem significet. In primis, si nimis brevis ab exitu eius in corpore contigerit resolutio, quae in foro praecipue attendi meretur. Quaeritur etiam, an resectus ille vel dilaceratus, nec vinculo constrictus, vitae magis insidias faciat nec ne? In utramque autem partem multum quidem disputatur ab auctoribus; circumspecte tamen iudicandum esse remur, denique monemus, solum hoc signum fidem non facere. Quo longior enim funiculus, omnium minime si cum placenta connexus, generatur, eo difficiliorem haemorrhagiam letalem futuram esse opinamur, nisi nimis praecox, in vegeto foetu, eius separatio tentetur, id, quod etiam stantibus et praecipitem foetum emittentibus, matribus accidere potest. Siquidem vigor circula-

culationis ad has partes sanguinem determinet, libereque eum effundat. Perinde nihilo minus est, siue refecetur, siue dirumpatur, vita namque foetus confirmabitur ex his tunc demum, si reliquarum et internarum partium scrutinium suscipiatur simul.

§. XIII.

9) ex su. Pergit autem in perquirendo cor-
gillatio- quum pore foetus, de vitae certitudine
nibus. stabilienda sollicitus medicus, ut
post mortem apparentia stigmata li-
uida, rubicunda vel alius coloris supra §. IX.
adducta, num vitae post partum praesentis vel
mortis antecedentis effectus sint, curatius diudi-
cet. Multum certe interest iustitiae, certa poni
ne infons seueriori sententia grauetur. Quippe
quum et nostris temporibus quibusdam, exterioris
superficie a statu sano recedentem mutatio-
nem coloris quamcunque vitae nascentis signum
offerre, arrideat opinio e). Et, licet facile largia-
mur, in cadauere iam frigido, coagulati sangui-
nis massam ex vasis exire multo minus ex mino-
ribus exprimi non posse, hinc maculas etiam non
excitari, tamen adeo difficulter veritas elucescet,
si alibi iam apparentes putredinis notae affirmant,
cas

e) Nihil certi e contrario in hoc genere medicum
posse asserere, nimis insufficienter statuit
*Forun. Fidelis de relat. med. Lib. IV. Sect.
V. cap. 2.*

eas, quae superficiem tantum alieno colore pingunt, nec profunde penetrant, effectus huius causae existere. Quoniam perspicuum est, putredinem, densas solidasque partes destruentem, ad soluendos succos minimaque vascula eo magis aptam fieri, idque eo citius post mortem contingere, si conditiones aliae, ut tempestatis calidioris, foetus sub stragulis retenti, vel similes concurrant. Sed, si rubicundus sanguis, ex vasorum receptaculis emissus, sub cute haereas, eamque in tumorem excitet, tunc serius ea dere cogitandum est. Si enim demortuum demum natum fuisse ponas, in utero iam sugillationes factae praesumerentur, quod ob uteri amplitudinem, et aquarum circumfusarum defendentium copiam, partiumque molliem nullam veri prae se fert similitudinem; si vero in partu ipso excitatas esse statuas, tunc non deerunt alia signa, ex quibus certiora intelliguntur. Partui enim difficultates multae obiciuntur. Fieri itaque inter alia potest, ut caput vel diu impactum haereat in exitu, compressa ergo integumentorum vasa et rupta sanguinem fundant, vel obliquus eius situs sit, id, quod, si ex matris etiam confessione non constet, ex figura capitis, plerumque elongata, ex faciei tumore, tandemque ex interiorum viscerum disquisitione patecet. Cautos eam ob causam iuniores medicos esse volumus, ne in sectionibus, ob sanguinis, sub capitis integumentis aut sub pericranio praesentiam, violentiae externae testem

testem certum se detexisse concludant. Idem esto de extrauasato in dorso et scapula deprehendendo sanguine iudicium. Est quidem infallax vitae, in partu adhuc vigentis *f*), indicium, violentiae vero accedentis ambiguum, ad cuius confirmationem pluribus, ex cadauere collectis signis opus est. In memoriam venit recens nati pueruli, nuper in foro dissecti exemplum, cuius in capitis sinistro latere, ab auribus ad collum vsque plures rubicundae diuersae magnitudinis maculae detegebantur, immo similes thoracis latera ad costarum spuriarum sedes vsque occupabant, quae, dum studiose corpus abluébatur, non disparabant. Remotis etiam integumentis, in his distenta vasa occurrebant, nihil autem illius erat effusum. Sub pericranio quoque supra os bregmatis sinistram serum, sanguine tinctum, sed parca quantitate, aderat *g*). Vitam foetus in partu adfuisse negandum non est, eam tamen extra uterum non continuasse, suadebant pulmones subfidentes, nec a matris culpa foetum periisse, omnis exterioris laesionis absentia asseuerabat, turgida etiam et plena cruore omnia conspiciebantur

f) Quod pluribus argumentis confirmat *H. F. Delius* in diss. Sugillatio quatenus infanticidii indicium. Erlang. 1751

g) Serum sanguinolentum sub caluariae integumentis phlegma partu duriore collectum nominat *Hebenstreit* l. c. §. 43. et *Ludwig Instit.* Med. forens. §. 268. seq.

tur vasa, nec durae piaequae matris et plexus choroidei exceptis. Nimis autem elongatum, compressumque caput et pectus quoque sinistrorsum vehementer obliquum redditum, partum difficilem fuisse, in exitu foetum enecantem, ostendebant, ut cum fiducia renuntiari potuerit, mortuum fuisse natum.

§. XIV.

1) ex lae- Non solum autem extra vasa sub-
sionibus sistens sanguis vitae est confirmatio,
externis. sed etiam, si omnis ex vasibus effluxe-
rit, ut pallidum corpus nati eodem
destitutum occurrat, sine hac id non contigisse,
iure censetur. Effluit autem ille per umbilici va-
sa aut per externa illata vulnera. Haec aequae ac
laesiones aliae quaecunque etsi inquirentibus spon-
te patent, non tamen protinus, an vitam ademe-
rint, manifestum est, praecipue, quodsi per reli-
quas notas vitae praesentis certitudo nondum est
reddita. Sicuti vero in laesionibus inquirendis
primo occupatur medicus, ne aliarum partium
disquisitione laesi loci mutatio quaedam produca-
tur, ita etiam per partium adfectarum cognitio-
nem demum definit, quantum intersit vitae in-
tegritati harum partium oblata destructio. Sed
quis est, quin intelligat, externi corporis in-
dagationem non sufficere, sed ad interiora pene-
trandum esse. Leuiiores certe integumentorum
corruptelae, etiam animo occidenti inflictae, vi-
tae

tae durationi nihil detrahunt, immo luxationes, fracturae artuum restitui possunt arte chirurgica, et rarius periculosa evadunt neogenitis, ut iudicis potius, quam medici sit in similium laesio- num occasiones inquirere. Vnicum tantum mo- mentum adducemus, fonticuli nempe seu fonta- nellae, cuius depressionem inter signa illatae vis externae referre solent. Quum enim rhomboi- dalis ille sincipitis hiatus subiectam habeat nobi- lissimam cerebri partem, eius sane compressio animales vitalesque functiones debet eo certius delere, quo fortior vis adhibetur. At in mortuo subsidens cerebrum etiam huic loco spontaneam permittit depressionem, quae, nisi iniuriae per- pessae externa signa, ut lividus circulus *h*). vel alia occurrant, demum ex ipsius encephali et va- sorum sanguiferorum statu penitus diiudicatur.

§. XV.

a) ex ca- Ab illis nunc signis, quae in mor-
lore, mo- tuis, quos in foro disquirendos ad
tu post vitae rationem reddendam habemus,
partum et infantibus detegimus, ad ea venien-
et spuma dum est, quae in vivis adhuc conspi-
eris. ciuntur. Sed, paucissima de his dicen-
da sunt, quod nemo, si circulationem et respira-
tionem videat, de vita dubitet. His eminentibus
tamen actionibus non satis distincte apparentibus,
ad

b) Exemplum adducit *Aberris* l. cit. P. II, p. 119.

ad calorem in mox nato deprehendendum, ad motum, ab illo praestitum, et ad spumam, in ore conspicuam, prouocatur, tanquam ad fida post partum viuientis indicia. In illis autem, quae clanculum pepererunt, haec, etiamsi confessaerint, tamen dubitationibus obnoxia sunt. Calere namque possunt neogeniti, quibus mox in partu vita ademta est, perdunt autem calorem, viribus internis non sustentatum, ocyslime. Deinde in partu iam suffocati, eximio docente ROEDERERO 1), artus quandoque mouent, nec ulterius viuunt. Nisi, subtilius vitam, profecto imperfectam, dicere velimus, quae in moliminibus sine effectu consistit, quae etiam, si alia signa respondent, ab insuperabilibus in corpore obstaculis mox praepeditur. Spuma tandem, si in vniuersum abest putredinis suspicio, a viscido, natura faucibus inhaerente, sub vel post partum potest excitari. Quare adnotari quidem debent haec, sed ad enucleanda illa phaenomena denuo alia requiruntur subsidia.

§. XVI.

λ) ex Crassa tandem, spongiosaque foetundinarum pars, quae placenta appellatur, et quam partem foetus nuncu-

1) Obseruat. de suffocatis satura. Obs. 4. sqq. Opusc. p. 291. sqq. vbi simul reliqua consideranda momenta traduntur.

C

nuncupat HARVEY *h*), vitalitatis documenta praeberere creditur, dum illa vel simul cum foetu sequitur, vel succulenta et turgida occurrit atque magnitudine sua spem facit sufficientium per eam adductorum succorum. In his tamen notis nihil est perpetui. In facili namque aequae ac in difficili partu nunc facilius nunc aegrius secedit placenta, nec non parenchymatis eius massae et magnitudinis frequens occurrit dispar ratio. Si vero in flocculos secedat, mox extracta, vel per partes solvatur et putredo appareat, tunc evidentiùs sane in ultimo stadio gestationis embryonem male nutritum fuisse indicat, et cum signis deficientis nutritionis in foetu §. IX. conferri meretur.

§. XVII.

μ) ex pu.
erpera.

Possunt autem, si matris simul copia detur, in eius quoque corpore, ad diagnosin vitae foetus probabiliorem reddendam, notae quaedam inueniri, quae ad tria genera referre liceat. Alia nempe anamnestica signa sunt, de statu sanitatis in graviditate, alia in partu, alia post eum adnotanda. Sed in antecessum monendum esse arbitramur, haec fere omnia mature colligenda esse, quum breui post partum absolutum tempore vel evanescant,

k) De Generat. Animal. in additamento de placenta vterina. p. 394. edit. Amsteld. 1651.
12.

nescant, vel ad demonstrationem inutilia euadent. Sanam gestationis tempore grauidam communia indicia sanitatis docent, medico suae artis gnaro non obscura. Magna deinde bene valentis foetus praesumptio est, si grauida nec leuioribus quidem, multo minus grauibz conflictata fuerit morbis, si vehementiore animi commotione eam perturbatam fuisse non probetur, si externa corpus eius violentia non affligerit, quae noxam foetui intulerit, si mala corporis, in primis peluis, conformatio partum difficilem esse debuisse non vero simile reddat, si tandem illa, ad abortum promouendum, intempestiuis remediis non fuerit vsa. Quum contra, ex praesentibus hisce conditionibus, quarum vestigia tunc vel in corpore parientis supersunt, vel fide dignis testibus corroborantur, praecipue, si neogeniti diquisitio idem declarat, insidias vitae nascentis letales inde affirmare cogamur. Nec minor probabilitatis gradus quidem oritur, foetum recte valere, dum motus in utero se percepisse non solum, sed etiam successiue intensiores se expertam esse grauida consiteatur, siquidem id naturae consentaneum sit. At, quod motus hosce circa gestationis finem defecisse adfute plerumque fingunt reae, non poterit rei veritas, nisi ex ipsius foetus perlustratione, luculenta reddi. Euidens quoque partus ipse signum exhibet, si nempe debito et quo maturus factus est foetus, tempore contingit. Hoc itidem ex perfectione illius intelligitur, quae,

36 *De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.*

si etiam seriori, ac solenne est, partu prodeat, eo plenior habebitur. Comparatus autem neogenitus, cum eo, quem puerperae nonnunquam indicant, conceptionis termino, veritati obdusam nubem discutiet. Addunt quidem, facilem, quae breui temporis spatio absolvitur, partum, qualis clandestinum partum edentibus non infrequens esse solet, vitam foetus arguere, quod propriis ille viribus motibusque sese expediens eum acceleret, dummodo, abortus aequè subito ac facile generari, immo post mortem matris aliquando foetus excerni, non obstar. Difficilius autem partuum ea est ratio, ut sine auxilio accedente fieri raro possint, et notis quoque §. XIII. externis dignoscantur. Quod autem post partum etiam singularem in suscipiendis consuetis negotiis puerperae aptitudinem ad diagnosin vitae foetus referunt, eam pari modo non in vniuersum valere iudicamus, quoniam ex abortu et difficili partu eadem ratione nonnullas breui interiecto spatio refocillatas restitui experientia docet; ac alias a facillima solutione foetus grauitèr decumbere. Hinc multum ad corporis puerperae dispositionem et causas accedentes referendum erit. Plus certe in lochiorum natura certitudinis est: haec enim sanguinea, nec peregrini odoris, sine acredine prodeuntia et sensim imminuta plerumque viuos subsequuntur; putrida vero, grauitèr olentia, dolorem ex erosionè partium, per quae delabuntur, excitantia, putrilaginosae placentae par-

particulis simul exeuntibus, emortuos, immo iam putridos foetus. Interim et hi, quatenus opinionem hanc fulciant, ex supra dictis intelligitur.

§. XVIII.

Quae itaque iam exposuimus, ad externam tantum corporis foetus et neogeniti superficiem pertinent, atque generales instituendae disquisitionis notas ostendunt, ex quibus haud difficilis est futurus medici forensis labor, si singularium partium indicia subtilius percurrendo, cum uniuersa oeconomia animali comparare libuerit. Etiam si aliquae ex his solae certitudinem non habeant, eam tamen collectae consequuntur non raro, et tandem fallere amplius non possunt, si simul cum iis conferantur, quae ex percrutatione interni et dissecti corporis patefcunt, quo demum, quae in foro desideratur, corporis delicti certitudo firmissima euadat. Haec autem momenta ad aliam differre occasionem nunc iubemur.

XV.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE.

Dissertatio posterior,

De

Diagnosi vitae foetus et neogeniti.

Lipsiae, 1771.

Respond.

CAROL. CHRISTLIEB BETHKE.

§. 1.

Instituti ratio.

Considerauimus alio tempore * externam tantum recens nati hominis superficiem, ex qua, quantum de vita eiusdem ante et post partum haberi possint indicia, medicum forenssem instruenda, declarauimus, simul autem interius in dissecto corpore inuenienda momenta his iungenda esse monuimus, de quibus itaque iam nobis agendum erit. Certitudo namque corporis delicti omnem pene absoluit paginam et fundamenta suggerit iuris perito, qui de culpa, et laesione

* Vid. Dissert. antec.

ne vitae enatae, poena velit iudicium ferre. Et talis pene est omnium horum signorum inter se perpetuus nexus, ut collecta demum inde omni exceptione maiorem ferant sententiam. Quare aliqua iam superius dicta etiam huc referenda esse unusquisque facile perspiciet, qui cuncta simul sumta recte aestimauerit. Si nempe extus iam appareant putredinis notae; facile, nunc intus penetrauerit illa et quousque, scita docebit dissectionio. Haec autem nunc suscepta, ita plerumque solet insti tui, ut de infimo ventre incipientes physici ad superiora loca disquirenda adscendant, quem, etsi consuetudinis magis quam necessitatis sit norma, morem tamen et nos nunc sequemur, ut quantum possit demonstratio vitae ex successiua partium contemplatione confirmari, intelligatur. Vnicum id tantum addimus, si verae et euidentiores quaedam corporis externi laesiones, ad internas partes continuatae, occurrunt, eas primo loco studiose indagandas esse, ne forte in directione et via earundem mutatio exoriat, dum per reliquarum partium administrationis indagationem sit, qui per naturam partibus inest, turbatur. Quam quidem animaduersionem summe necessariam esse iudicamus, quo grauior redundat culpa in secantem, qui haec neglexerit, et quo plura defendendi reum inde enascuntur argumenta, si delicti corpus sufficienter non probatur. Deinde, quum in legali corporis sectione vno quasi obtutu partium internarum sedes et cohaesiones diiudi-

40 *De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.*

care debeat medicus secans, per se patet, non leuam in eo esse debere anatomes peritiam, ne forte fissuras mollium partium et naturales diuisiones, vel ossium seiunctas in infantibus partes, adhibita quadam violentia externa laesas fuisse atque male tractatas opinetur et enunciet, quippe quum hac ratione infontem accuset. Nos vero dum haec praesupponimus, excusationem nos inuenturos esse arbitramur, si generales tantum quasdam adnotationes passim subiunxerimus.

§. II.

Genera-
lis abdo-
minis et
viscerum
confidera-
tio.

Perpensis itaque omnibus illis, quae ex corporis superficie externa colligi possunt, conditionibus, protinus communia, quae vocantur corporis tegumenta, a parte tamen antica corporis praecipue remouentur, quo nempe ad internas viscerum sedes aperitur via. Sub his occurrens, singulari dignitate instructa, tela cellulosa, a) eaque pinguedine ut plurimum facta, primum quasi vitae indicium praebet, anteaetae. Siue enim illa in hoc loco, siue etiam intermusculorum interstitia, praecipue quae pectoris musculos intercedunt, copio-

sa

a) De hac legi meretur *Schobingeri* Diff. de tela cellulosa in fabrica corporis humani dignitate, sub praesidio *Halleri* habita Goeting. 1748.

sa inueniatur, eaque in vegeto ceteroquin nec putrido infante, vt esse solet, densa et compacta reperiatur, quamuis infantum pinguedo soleat prae adutorum tenuior esse, tunc vitam ante partum non concussam aut perturbatam arguit. Idque eo magis ex corruptelae absentia potest intelligi, quod inter omnes fere corporis nostri succos oleosa adipis natura a morte facillime acris reddita, quasi fatiscat. Haud parum tamen iuuat ipsa musculorum contemplatio, quippe qui rubicunda et egregie colorata sua carne integritatis causarum, vitam facientium, argumentum praebent. Quodsi tandem externae superficiei indolem denuo cum his comparauerit scrutator, quantum ponderis sententiae hinc accedat, clare perspiciet. Hinc absque vltiori mora ad ea, quae in imo ventre, seu sic dicto abdomine continentur, perlustranda properare potest, Multa quidem sunt eaque varia, hic per naturam concinne disposita, viscera, quorum aliqua magis ad vitam faciendam concurrere, alia minus, nemo ignorat earum rerum gnarus, Singula vero studiose peruestiganda sunt, ne, si forsitan vni alterique aliqua labes inesse inueniatur, haec, quod vitae continpandae obsuerit, in aliam, violentam forte aut malitiose inductam coniiciatur causam. Quodcunque etenim viscus in habitu suo externo, interiorique substantia, immo in sede proportionisque sua, nec non si debitam habuerit molli-
tiem, densitatemque, naturae conueniens inue-

nitur, illud pro sano et integro recte iudicatur. Si vero aliquod ex his marcidum, flaccidum, obstructum, induratum aut scirrhum, inflammatum, lividum, corruptumque detegatur, nec in reliquo corpore, quod alibi monuimus, quaedam appareant signa perpestae iniuriae, in his iam iam sufficientes inesse conditiones concludimus, quae vitae foetus insidias struxerint, vel quo minus post partum illa diu superesse potuerit, effecerint. Singulare etiam est, naturae auctorem cuique horum viscerum eum destinasse situm, qui functioni praestandae maxime sit conueniens, a quo, si deflexerint, sequi oeconomiae animalis confusio necessario debet, et quamvis levis mutatio, quod in herniis saepe obseruamus, protinus incommoda talia non producat, quae manifestis pateant signis, non possumus tamen non, quin peruersam plane atque a natura abhorrentem viscerum dispositionem ita validam iudicemus, ut vitae vix incipientis igniculos celerrime possit extinguere, vel in aere viuentis noua ratione hominis, cito delere. Sed haec in vniuersum dicta, ad speciales partium indagationes sollicite referenda esse censemus. Quum vasorum, per vmbilici funiculum vltius progredientium, riuuli euidentius detegantur, ad eorum quoque vacuitatem vel plenitudinem prima est conuertenda attentio. Hos enim in nascente quoque homine sanguine plenos esse decet, quo satis euictum sit, sine accessu sanguinis redituque foetus vitam ser-

seruari nullo modo posse. Collabi eosdem et sic-
cari ex funiculi vmbilicalis destructione sponte
consequitur, quid tamen de hoc sentiendum sit
supra docuimus. *b)* Nunc demum in foetu, cui
nullas corruptionis notas inesse obseruamus, va-
sa vmbilicalia, praecipue arterias, sanguine de-
stitui, profecto ita diiudicare cogimur, vt caus-
sae improvidae quae sanguinem effluere permise-
rit, culpam accessisse merito adfirmemus idque
magis, si arteriarum itinera ad vesicae vrinariae
latera prosequimur, quae proxime disquirenti
patent. Vena vero, ad hepar directa, nunc
quidem non negligenda est, hanc autem a morte
citius vacuam offendimus, quod sanguinis redi-
tus per hanc, dum vita aderat, ex impetu ma-
ternorum vasorum et ex causis communibus cir-
culationis, adiuuabatur et instante morte vlti-
mam quasi sanguinis accepti particulam ad hepar
vrgebat. Vasorum ergo vmbilicalium ad hepar
directio in huius visceris perferuatione nos deti-
net, si igitur illud, absentibus supra notatis momen-
tis, integrum est, quod vena vmbilici cum porta-
rum vena coit, num ea sanguinem habeat, inquiren-
dum est. Amplius siquidem hoc sanguinis receptacu-
lum, abundantiam potius quam defectum cruoris o-
stendat quod ipsa mors sanguinis massam in venis eo-
rumque truncis coaceruat. Nisi enim haec *νεκρω-
γία* in obseruato corporis macilento et male nu-
trito statu aliquod patrocinium inueniat, quod ex

b) Vid. Diss. nostra prior. §. V. et XII.

44 *De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.*

aliis causis a medico secante noscitur, utique effusio aliqua post partum demum ex soluto nec deligato funiculo umbilicali, debuit contingere. Radices porro multas et copiosas eadem vena portarum per omne spargit ac disseminat mesenterium, hinc illud liberius mox dignoscendum, eadem opera, ad confirmandam sententiam de haemorrhagia praegressa, sedulo potest ac debet perscrutari. Nec vnica tantum eius plica sed, qua late patent, intestinorum gyri, disquirendum est, nec tamen praepostere et subito, ne forte, motu intempestiuo minores rami venarum mesaraicarum euacuati dicantur a reae defensoribus, sed quod eorum distributio plenorumque ramulorum dispositio pateat. Etsi namque in ea re peccari non posse videatur, nimisque subtiliter excogitata haec causa(ceteris momentis simul collectis nil valeat, cauere tamen debet physicus, ne leuioris momenti culpa in eum coniiciatur, sanguis quippe ex venulis ad trunculos tandem ad truncum vrgetur, ibidemque congeritur. Accedit et his, quod ad praesentiam sanguinis idoneam, ratione quantitatis, non ramorum praecipue minorum, sed truncorum, sufficienter plenorum, ratio sit habenda. Reliqui venae portarum rami, ad lienem praecipue decurrentes, quod sine ventriculi pancreatisque solutione non deteguntur, eidem examini, dictis hisce visceribus antea lustratis, subiiciantur; albus autem lienis, ventriculi et intestinorum color, qui in neogenitis

nit is solet laete rubicundus, egregia quasi pictura variegatus esse, non leuem absentis cruoris necessarii suspicionem mouet. Vacuitatis quoque testimonium dissecta hepatis, magis lienis interna substantia offert, quae vtraque in statu naturali solet sanguine perfundi. Parum autem iuuaret bilis vias percurrere, ductum scilicet hepaticum vel cysticum studiosius inquirere, quod secreti huius humoris nec magna est foetui quantitas, nec ea, quae hominis adulti indoles et spissitudo, simulque, si hosce similesque liquores deficere inuenerimus, tunc non sine aliis iisque manifestis magis signis atrophiae futura est diagnosis. Fieri itaque non posset, quin pancreatis etiam glandula, turgida alias succis et tumidula, nunc flaccida et collapsa, exsuccaque reperiatur, immo durior magis euadat.

S. III.

Specialis disquisitio
α) Intestinatorum.

Tenera admodum intestinorum omnium fabrica, quae protinus impressas iniuriae notas percipit, etiam non leuem postulat medici disquirentis solertiam, atque propter tum in externis, tum in internis quibusdam notis obseruandis sollicite versetur. Coloris eorundem, quo sanguinis defectus indicetur, mox mentionem fecimus, totus autem eorum ambitus, sunt autem multiplices gyri et anfractus, si eam habet, quam natura iubet, amplitudinem, nec constrictionibus aut an-

angustiis laboret, iam certam latam spem facit in hisce visceribus causas non fuisse, quae potuerint liberiori obesse eorum incremento, functioni et humorum progressui. Nam intestina quamvis atque connexus ventriculus a variis alimentorum, quibus nati solent homines uti, renitentibus et acerbis saepe particulis non afficiantur, secretis tamen et huc depositis liquidis resistere, subigere eadem ac inspissare coguntur, quod sine debita non sit opera, et, dum conuenienter peractum est, de egregio et sufficienti testatur robore. Num ex amnii liquore quidquam, facta deglutitione, huc deponatur, iam non disquirimus, licet non planè veri specie destituatur haec opinio *c)* quod viscosi copiosique in crassa praecipue intestina collecti, succi meconii nomine occurrant, quibus illa sic repleta videntur, ut omnes eorum interna superficies facta turgeat. Hoc autem vitae neogeniti etiam extra uterum signum secum fert, si nempe pène intestina suo destituantur meconio. Fluit aliquando mortuis, *d)* quod laxata morte omnia, facile ut exeat particula, permittit, integra autem nunquam euacuantur. Quippe quae euacuatio causas praesupponat validiores, in incitato motu intesti-

c) Quae de alibili liquoris amnii natura in utramque disputantur partem ea doctissime collecta inueniuntur ab *Hallero Elem. Physiol. Lib. XXIX. §. 10. Vol. VIII. p. 198. sq.*

d) *Diff. nostra, I. §. V.*

stinorum peristaltico, per respirationem scilicet, quaerendas. Nec aliud suadet quotidiana experientia, qua scimus, ad seruandos recens natos non raro opus esse, vt inquinata illa spurcicies multo expellatur studio et longinquiore eucuantium remediorum vsu. Interim his incitabitur disquirens medicus ad interiorē quoque superficiem peruestigandam, quam neque ierosam nec alio quocunque modo violatam esse decet, quum per se villosa interna intestinorum tunica, numerosissima minimorum vasculorum grege stipata, naturalibus ad auerrendas iniurias instruat praesidiis. Hinc, si secesserit, vel leui admodum ratione separetur iam notata tunica, vbi in corpore alia desunt putredinis, resolutionis facientis, documenta, viuentē adhuc dum nato aliquid accessisse, quod hunc effectum produxerit, confidentius adferere poterimus, nec non aliis simul obseruatis momentis confirmare. Solent etiam in vtero iam demortuorum foetuum intestina non plane quidem collabi et rugis inde exorientibus defoedari, nunquam tamen multum distenta, praecipue ab intus haerente aere inueniri, vt hanc itaque expansionem, in viuīs demum euenisse non inmerito suspicari debeamus.

§. IV.

β) Viscerum. In visceribus autem his, quae peritonaeo quasi obuoluuntur, solis indicia vitae non tantum sunt, sed etiam

etiam in reliquis. Ea tamen ambigua et paullum obscuriora per se visa, in metiendis, ad vitam requisitis, conditionibus omnibus, aliquam facultatem decidendi adquirunt. Vropoea nimirum viscera, in auersa peritonaeifacie collocata, quae in recte nutritis hominibus adultis plerumque in magna adipis copia sepeliuntur, in foetu quidem omni aliquam, in rite valentibus etiam multam secum habent pinguedinem, vitae ex voto actae in ytero significationem. Hanc ergo deficere massam pinguem si deprehendimus, totius corporis nutritioni detractam fuisse debitam praestantiam intelligimus atque ex variis, aliunde desumendis notis euidenter cognoscimus. Sola namque mala et morbosa dispositio in ipsis quoque renibus, si nempe, vel praeter naturam durior et ad scirrhosam iudolem declinans sit substantia, vel intus arenosam et calculosam saburram contineat, totius corporis integritati vel vitae foetus iniuriam non faceret, aut vitalitatem, quam dieunt, imminueret, quum adultos morbois eiusmodi affectionibus diu labefactari inueniamus, quod de abscessibus etiam, si hic forte occurrant, sentiendum esse remur. Quid? quod et ipsa renum sedes mutata, et in pelui ossea v. c. collocata aliquando fuerit, innocue quidem, quod et nos in adulti hominis cadauere conspeximus. Ea quippe huius visceris secernentis ad vitam foetus, nondum absoluta est necessitas, quum per totum gestationis tempus tanta vix lotii

lotii quantitas, quae vesicae receptaculo commo-
de excipi nequeat, secernatur ex sanguine. Hinc
assiduam in stabilienda vrachi via et quaerenda
eadem sollicitudinem, a multis susceptam, adhi-
bere medicus secans vix oportebit: quum ROE-
DERERVS *e)* NOREEN *f)* et HALLERVS *g)* bre-
uitatem eius sufficienter demonstrarint, hic etiam
foetus vesicam vrina nunquam plenissimam esse
docuerit. Si e contrario vacuum illam, et pla-
ne destitutam lotio detexerit in foetu nato phy-
sicus, certius et magis indubitatum habebit argu-
mentum, vitam post partum adhuc superfuisse,
quod in utero, deficiente nimirum respiratione,
euacuatio fieri non potuerit. *h)*

§. V.

γ) Vaso- Exoptata deinde nascitur oppor-
rum ma- tunitas, melius inquirendi in vasorum
iorum, quae in abdomine continentur,
maiorum sic dictorum statum, aor-
tae arteriae atque venae cauae earumque pro-
paginum. Idque eo magis requiritur, si umbi-
li-

e) Diff. de foetu perfecto. Goetting. 1750. §. 28.

f) Diff. de mutatione luminum in vasis hominis
nascentis in specie de vracho. Goetting. 1749.

g) Elem. Physiolog. Lib. XXVI. Sect. II. §. 7.
Vol. VII. p. 311.

h) In lucem editus homo non continuo mingit.
Haller Elem. Physiol. Lib. XXIX. Sect. III §.
13. Vol. VIII. p. 210. not. 1)

lialis funiculi vasa sanguine depleta inueniantur, quo tutius de vitae foetus ablatae causa iudicium feratur. Etsi enim sufficere posset, illa mesaraicorum vasorum et vmbilicalium inuestigatio §. II. quorum vacuitas probabilem mouet suspicionem, in aliis connexis vasis similiter defectum inuentum! iri, omnis tamen euellitur dubitandi ratio defendentibus, si relatum legant, eos quoque fontes, ad quos sanguis, ceu vitalis liquor, omnis deuenit, illo dustitutos fuisse. Hinc truncos venae cauae, et iuxta positae arteriae aortae dissecando rimari conuenit, itidemque alios maiores vt v. c. venae portarum, vel in capite sinuum durae matris, venarum iliacarum, et iugularium in collo, et tandem ipsius, de quo deinceps exponemus, cordis. Vniuersalis siquidem sanguinis in toto corpore deprehendendus defectus tam fidum est antegressae haemorrhagiae, illiusque enormis documentum, vt nulla alia causa sit vel excogitari queat, nullus morbi effectus, qui idem valeat praestare. Viuere itaque desit ex vitae necessitatibus subtractis non foetus sed neogenitus, qui nullas praeter ea offert imminutarum virium, in debilitate, ex marcore corporis dignoscenda, conditiones, et desit quidem propter effluentem ex vmbilicalis funiculi arteriis cruorem. Nam si aliud quidquam in corpore non inueniatur, vel extus conspiciendum vulnus, vel intus vllibi obseruanda ruptura, ecchymosin producens lethalem, via, qua euacuatus fuerit sanguis

sanguis alia non superest. Saepe, auguror autem id serio factum non fuisse, quo excusatio inculpati delicti inueniatur, ex matris imbecilliori statu gestationis tempore, ex improvise casu, foetui nocente, ex nimia constrictione imi ventris, similibusque, legi argumenta ad contrarium statum demonstrandum muniendumque adduci, quae vero vel leuiter intuentibus collegiis medicis tam parum probari possunt, ut propter absentiam aliarum notarum in definienda sententia patrati facinoris culposi haec sola sufficiat.

§. VI.

8) noxa-
rum in-
ternarum.

Dum vero, hac praesente causa manifesta et lethifera, reliquas negligere posset animaduersiones de variis visceribus hinc inde visis, incommodis medicus inquirens; etsi nec minimam conditionem praetereundam esse sedulo moneamus quum illa, si mortem non fecerit, ad eam tamen accelerandam contulerit vel ad conuenientia auxilia adhibenda impedimenta obtulerit: sunt nunc nihilo minus alii casus, qui, quod haemorrhagia non accesserit, per se, non sine metu inde dependentis suppressionis vitae, satis validae iudicari possunt. Accurate ergo scrutando omnium viscerum habitum, tum eorum, quorum iam mentionem iniecinus, tum etiam reliquorum omnium, si quid obuenerit, quod a natura

D 2 de-

52 *De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.*

deflectat, id etiam adnotandum esse censemus, licet ob leuitatem parum inesse ponderis ad decidendum videatur, ne in eum cadat culpa, quae aliunde pendet. Potest vero, praeter ea signa, quae ab externis notis desumi demonstrauiamus, nunc euenire, vt alia et similia in internis quoque occurrant partibus atque visceribus, nullam enim partem eximimus, vt inflammationis species adsit, vasa infarcta et oppilata, hinc liuida, maculataque videantur, praecipue, quae interiora posita, ab externis pressioibus et iniuriis libera iudicantur, vt ipsa viscera sanguinem coagulatum contineant, et sic porro, quae momenta non plane ambigua sunt habenda. Denotant enim vitam adhuc superfuisset, dum partus instabat, quod ea sanguinis motum et circulationem perpetuam requirit, sine qua stasis non est futura. Eodem fere modo sub cute factas sugillationes, liuidaque stigmata, si nihil contradicat, vitae praesentis indicia dare diximus, i) quae nunc euadunt certiora, quoniam et ipse partus eiusque labores, in internis locis producere eiusmodi noxas nequeunt, Num vero vita haec perfecta extiterit et continuandae eiusdem suffulta subsidiis, non aequae facile perspicitur, vel a secante adfirmatur. Parum enim abest, quin morboseiusmodi labes detecta doceat, causam mutatae integritatis non subitanam, sed sensim factam fuisse, et in ea quoque rationem contineri, quae

i) Diff. nostra I. §. XIII.

quae prorogandae vitae aduersa sit. Interim simul maturitas foetus consideranda est, eiusque incrementum, et illud conferendum cum ceteris corporis disquirendi conditionibus. Quicquid enim ex parte matris grauidae, eiusque diaeta et fouendi foetus minus debita cura noscitur, si quid huc contulerit, illud, quum ex perscrutatione corporis non intelligatur, iudicis peritiae et sollicitudinis magis inquisitioni relinquendum est, illeque monitis, si tale quid subsumserit physicus, iadiuandus. In genere nimirum quaecunque oblata morbosa dispositio attente perlustranda, deinceps cum aliis notis comparanda, vt arbitramur, lucem accendet ad veritatem cognoscendam, quum in naris quoque hominibus per omnem fere vitam morborum prouentus admodum ferax, interdum non satis euoluendas causas, vel haud raro alias, ac praesumuntur, habeat. In organicis certe, partium internarum quoque, vitiis producendis, extra corpus quaerenda efficiens causa non est, quicquid etiam imaginationis vim valere credatur. Sunt etenim morbi aliquando congeniti, ex quibus varias tantum herniae species adnotasse sufficiat. *k)*

§. VII.

Pectoris Nihil tamen ad vitam nostram suauius, nihil ad eam seruandam magis necessarium est, quam quae a physiologis.

D 3

k) Roederer Obseruat, de foetu 4. In Opuscul. p. 101.

logis nominantur, actiones vitales, quae, dum a sanguinis motu et respiratione suam repetunt originem, utrique in omni foetus corporis disquisitione, sicut sunt praestantissimae, sic omni quo fieri potest, studio rimandae et disquirendae veniant, in iis nempe, quibus perficiuntur, visceribus. Medico scilicet forensi, de vitae nascendi et nati hominis indole sententiam laturo, incumbit, undique colligere phaenomena ex corpore eiusdem, quae per destinata his actionibus organa vere aut producta fuisse aut produci non potuisse, euincunt. Si quid enim ambiguum in ceteris omnibus occurrat conditionibus, nunc demum ex hisce, si fieri unquam potest, ad certitudinis et veritatis gradum ita deducendum est, ut cum persuasione recti constet, vitam adfuisse, nec ne. Duplex autem haec actio, altera circulationis, corde, altera respirationis, pulmonibus conficitur. In utraque omnia ante actae vitae signa confluunt. Sed quod multa de his in foro disputantur, de utraque quidem, de respirationis autem negotio, quod vberiori controversiae occasionem dedit, curiosius exponemus. Ne tamen dubitationis locus detur, praemonemus opus esse, ut non solum curatius physicus pectoris ambitum undique perlustrat, num rite conformatus ille sit, et cauum idoneum, quale natura exigit, constituat, in quo organorum vitalium conveniens sedes et accommodata eveniat actio, verum etiam perpendat simul, num si aliquas mutationes ex-

ternas detegat, v. c. compressionem, obliquitatem, inconuenientem angustiam, ne pro violentè inductis habeat illas, quae per naturam a prima quasi conformatione nascebantur, vel quae laborioso partu tales fuerant redditae. In posteriore sane casu non deerunt in externis quoque partibus documenta, quod alibi probauimus, in priore autem sentiet opinionem corroborari ex earum partium, quae intus sunt, huic formae sese adaptantium, dispositione. Immo in violentis quoque iniuriis diiudicandis attentum esse decet dilectorem, si enim costas a suis solutas, vnam vel alteram, reperiat cartilaginibus, quod periculosum est et pene in foetu lethale, num viuente adhuc neogenito vel post mortem illata sit ex sanguinis effusione, quae duranti vita absolute mox sequeretur, ex inflammationis praesentia, et similibus declarabitur phaenomenis et contra.

§. VIII.

Specialis Hinc aperto iam pectore primo
a) Cor- quidem in pleurae statum inquiritur,
dis. a quo, vt in externis locis, omnis
abesse debet putredinis atque destructionis labes,
eaeque praeter ea interna superficiei glabrities et
splendor, qui nullius interioris partis accretioni
faucat. Menti etiam secantis obseruetur omnis
cordis naturae consentanea proportio et libertas.
Pericardium nimirum circumeat quidem et com-
plectatur cor, sed nullibi eidem adhaereat inde-

D 4 cen-

centér, nec illud, quae paucissima est recenter nato, aqua nimium distendatur inhaerente, nec amplum et praeter naturam dilatatum cor contineat. Quandoquidem vel effusio aquarum vel inconueniens amplitudo cordis non fortuito accedentem impetuosaeque agentem aliquam causam, sed lente sensimque productam et insidiosam, magis morbi indolem manifestet, quae etiam iam ante partum in corpore foetus saeuire coeperit, et in parturientis culpam male conuertatur, aequae ac, si cardiana trophe, cuius ratio in peruersa esse solet delineatione, obseruaretur. Varia porro, quae natura egregie fabricauit in corde, caua, auriculae eius et ventriculi, in quibus perpetuam esse scimus sanguinis mouendi vicissitudinem, perlustrentur, in iis autem naturam quoque sequi debere, ne confusio enascatur, secantem volumus. Quum sanguis ex anteriori in posterius cordis cauum deferatur, etsi vltima maxima cum probabilitate actio posteriori tribuatur cordi, 1) eius caua, quippe quae vacua esse oportet, vltimo, anterioris primo loco perquirere conueniet. Haec, praecipue auriculae anticae, si sanguine plena inueniantur, cruoris, ad vitam vltterius ducendam idonei, sufficientem vim adfuisse

1) Haller Elem. Physiol. Lib. XXX. Sect. II. §. 22. Vol VIII. p. 122. Primus, inquit, ventriculus sinister quiescit ad quem nullus de obstructo pulmone sanguis venit. — Denique etiam dexter contrahi desinit.

fae sicciorē naturā manifestare certum est, ut
vitae vegetae testimonium etiā ex hoc desuma-
tur.

§. IX.

β) Pulmo-
num.

Alteram partem vitalium sic di-
ctorum viscerum pulmones constitu-
unt, quorum nunc summa opus est
cura disquisitionis suscipiendae. Ea vero quum
sit pulmonum natura, ut suis defungi actionibus
non possit, nisi in ea, qua nati nos versamur, at-
mosphaera, respirationem considerare debemus
tanquam actionem, quae ad foetum, quamdiu in
claustris uteri materni retinetur, plane non perti-
neat. Quicquid enim de aeris subtilitate et pe-
netrandi eius virtute in contrarium moneri pos-
set, *mm*) id tam parum ad euincendam senten-
tiae vel probabilitatem tantum faciet, ut per a-
quas uterinas ad pectus et pulmones foetus transi-
tus potius aeris impossibilis, hinc respiratio inde
consequutura nulla reddatur. Etsi vero scopus
nostrae tractationis minime requirere videatur,
ut totius respirationis quaedam nunc addatur ex-
positio, omnes tamen, quaeso, in memoriam re-
uocent, non pectoris tantum et in eo contento-
rum pulmonum motum ad faciendam respira-
tionem

mm) Egrege de his somniauit Io. Bapt. Maz-
zi Oper. suor. To. III. de Respiratione Foe-
tus. Diss. VII, Brixiae 1743.

tionem pertinere, sed liberioris quoque nec compedibus impediti aeris accessum. Lubenter quidem cum ROEDERERON) primam respirationis rationem post partum in ea, quae ab externa, corpus grauantis excitatur atmosphaerae irritatione positam esse, largimur, quae et agitationem totius corporis omniumque musculorum, et eorum etiam, qui thoracem mouent, producit, vehementer tamen dubitamus, immo negamus, num causae quaedam sint, quae ad uterum penetrent, similium effectuum auctores futuri. Liberior certe utriusque pulmonis in thorace situs est, nulla per omnem superficiem, nisi, quae posterius per membranas et vasorum in eos deriuatorum varii generis sit, cohaesio, vda omnis et polita tum pleurae tum pulmonis superficies, ex qua dispositione naturali consequi posset, vt leuissima causa mutationem formae inducere valeat, praecipue, si elegantioris cratis osseae, quae pectus conficiat, et adaptata musculorum concinne adpositorum, conformatio simul perpendatur: ea vero naturalis pulmonum amplitudo, quae totius pectoris caueam sibi destinata, integram repleat, et quae docente multis argumentis HALLERO o) pleuram

n) Obseruatt. med. saturae de suffocatis §. 9. O. puse. p. 209. Paulo aliter explicat. *Petit*. mem. de l'acad. Roy. de Scienc. a Paris. 1733.

o) *Haller*. Elem. Physiol. Lib. VIII. Sect. II §. V. Vol. III. p. 127. Experimenti instituendi ratio.

ram non deserat, in mortuis natis similiter deprehenditur, ut si aer antea ingressus fuisset, ad hunc sane statum redire pulmo non potuisset. *p*) Haud parum ponderis deinde additur, si coloris, qui in foetus est pulmonibus, et in natis inter se comparatio suscipiatur. Non enim profunde rubicundus, nigricans tantum et fuscus color in foetu inuenitur, ita fere iis, qui frequentiores foetuum et mortuorum natorum dissectiones instituerunt, cognitus et familiaris, ut solo conspectu certissime pulmonem non respirasse, adfirmant, sed densiorem etiam longe et compactionem offerunt substantiam, tactu quoque distinguendam. Quum e contrario pulmo, unica tantum vice ab aere distentus, vel eius tantum particula quae aerem hauserit, rubedini dilutiori admixtam albedinem ostendat, omnemque suum habitum leuem laxum et spongiosum sistat, qualem in adultis deprehendimus, eo quidem modo, ut nulla iterum arte, queat expelli *q*). Haec autem coloris differ-

ferentiam et phaenomena describit Lib. de respiratione Sect. III. Vid. *Eius Opera* minora Tom. I. p. 301.

p) Solent quidem omnes pene medicinae forensis scriptores, foetibus mortuis natis pulmones collapsos tribuere, quod vero ita cum nostra conciliari potest sententia, ut collapsi appareant demum, si aperto in sectione thorace exterioris aeris accessus eius tetigerit.

q) *Haller Elem. Physiol.* Lib. VIII. Sect. IV. §. XXIV. Vol. III. p. 279. Nisi per antliam pneumaticam educatur aer omnis, *Petis*, loc. cit.

ferentia constans est, adeo resistens validioribus
caussis, ut putredo quoque accedens non inspi-
rati pulmonis colorem protinus non mutet *r*).
Paullo subtilior etiam his accedit nota, quae ex
vasorum sanguiferorum statu in pulmonibus deri-
uatur. Quod enim sanguinis per foetus pulmones
progressus exigit, ut maxima illius pars, propter o-
ualis foraminis adiumentum, ipsum viscus non
atingat, sed praeterlabatur, arteriae aequae ac
venae pulmonales paucam admodum, nec plena-
rio vasa distendentem, copiam recipiunt. Quare
paucus ille sanguis nondum respirantem, multus
vero inspiratum significabit pulmonem. Densam
vero, quam diximus, pulmonum substantiam eam
esse volumus, quae ex morbosa accedente con-
ditione non participet. Infit itaque neque scirr-
hosa quaedam, nec tartarea aut calculosa concre-
tio, et quamvis rarissime in tenerrimo foetus cor-
pore eueniat, ut eiusmodi nascantur mala, quibus
producendis mollissima incrementis corpusculi na-
tura vix faueat, fieri tamen posset, ut immunis non
maneant pulmo, vel fingatur ab aliis ad exculationem
reae talis adfuisse, quoniam morbose affectos pul-
mones et induratos in adultis quoque hominibus
aqua grauiore subsidere viderint HALLERVS *rr*)

er;

r) Büttner in Erörterungen einiger bey Gele-
genheit einer todtten unreifen menschlichen
Frucht — die Lungen - Probe betreffenden
Eragen. Königsberg 1745- 4. p. II.

rr) Vidit peripneumonias et sanguinis in carne
pul-

et HAEN s). Nec minus prouidum esse decet physicum in circumspiciendis et attentendis aliis momentis, quae forte obicem respirationi potuissent ponere. Liberam esse peripheriam ubique pulmonis anatome confirmat; spuria nihilo minus ligamenta, aut fibrosa vel membranacea nonnunquam generantur vincula, quae illum totum vel partem eius ad pleuram adhaerunt, iterumque ob varias causas facilius in adultis, quam in foetibus. Immo in exequenda respiratione raro aliqua inde percipiuntur incommoda, si vero tale quid occurrat, ut adnotet secans, necesse est, quum, si infanticidii suspicio exoritur, illae pariter, quae inculpani ac defendendi vim habent, notae sedulo sint recensendae. Id, quod similiter de omnibus tenendum est reliquis, quae praeter naturam adesse obseruantur, affectionibus, si v. c. collapsus esset, nec rite euolutus aliquis pulmonis lobus. Securus autem erit, qui sic egerit in deducendis inde iudiciis, ex sic dicto cum pulmonibus, quod in foro nunquam omittendum est, ad vitae foetus diagnosin stabilendam, experimento. Cognitum quidem idem in vulgus esse sentio, volo tamen tyronum causa

pulmonum vesiculari effusiones aut scirrhus lymphaticos adeo pulmones mutasse, ut fundum peterent. Opusc. Patholog. p. 29. 31.
s) Pulmones inflammatos et induratos subscidisse adnotauit in Rat. medend. P. IX. Sect. II.

caussa, quod in illo instituendo aliquando oscitantius actum esse percepi, quum adeo multum celebretur, breuem eius rationem delibare. Peruestigati scilicet studiosius pulmones vtriusque lateris simul cum adhaerente corde eiusque vasis maioribus atque cum glandula thymo caute resecantur et integri adhuc in vas amplum, aqua pura frigidaque plenum blande impositi immittuntur. Aquae copia ea demum esse debet, quae suffi-
nendis illis partibus par sit, nec scupulosiorem vasis, aquam recipientis, figuram exposcimus. Tunc vero connexa haec viscera aut supernatant, aut fundum petunt. Ne in his etiam fallaciae locus supersit, vterque pulmonum locus denuo separatus integer primo, in minores dissectus partes postmodum eidem, aut si inquinata et sanguine conspurcata fuerit aqua, in puriorem reponitur, quo pateat, num eadem omnibus particulis natura sit, et aequae subsideant aut leuentur. Hoc itaque tentamen ita volunt nonnulli vitae testimonium esse, vt reliquis fere omnibus anteponendum, infallibilem, cui legistatores inhaereant, praebeat normam, alii e contrario tanquam fallax et insufficiens, nisi reiiciendum ad probationem tamen veritatis adhibendum non esse clamitant. Vtramque opinionem perlustrare liceat.

§. X.

Experi-
menti cum
pulmoni-
bus diudi-
catio.

Qui utrumque suscepti cum pul-
monibus tentaminis phaenomenon
tum medicis concludendi, tum iu-
ris peritis agendi regulam suppedi-
tare sibi persuadent, eo potissimum
nituntur fundamento, ut in natantibus aequae ac
submergentibus pulmonibus factae respirationis et
antegressae vel denegatae luculentissimum exem-
plum inueniri autument, praeter ea vero, quum
sine respiratione vita esse nequeat, ad absolutam
vitae praesentiam concludant. ff). Qua quidem
in re, si ad adultum hominem res referatur, nul-
la superesse videtur dubitandi causa, in quo ni-
mirum cum ipso respirationis impedimento vita,
breui intercedente temporis spatio, pessumdetur.
Utique in his, si aliqua apnoeae causa accedat,
ni protinus auxilium adferatur, mortem instare
certum est. Sed ad foetum si respiciamus, eius-
que viuendi morem perpendamus, aliter longe
erit decidendum. Vitam is uiuit sibi propriam,
et peculiaribus quoque, ut supra inuimus, fa-

ff) Qui non respirat non uiuit. *Richter Decis.*
Medic. Forens. Lips. 1732. 4. p. 360. ubi
simul plura, ad hoc tentamen pertinentia ex
auctoribus excerpta occurrunt. In genere no-
tamus, nos ea propter citandis multis utique
scriptoribus supersedisse, ne lectoribus tedi-
um exciretur, quod in medicinae forensis
scriptoribus plurimi allegentur.

bricae specialioris momenti innixam, quae et sine respirationis accessu integra maneat, ut vixisse foetum nec respirare debuisse intelligatur. Num autem idem ille foetus, extra uterum egressus, relicta scilicet, quae eius singularem vitam definiebat, statione, ulterius continuare quaeat hanc vitam magis quaerendum est. Id quod in foro experimento illo confirmari volunt iudices. Verum tamen, quod nunc eam, qua nos utimur, viuendi rationem ingreditur neogenitus, illum respiratione amplius carere non posse, absque omni erroris metu asseueratur. Hinc, dum respirationem cogitur instituere, eam quoque pulmonibus leuitatem conciliabit, quae, ut aquis illi innatent, efficiat, sic ut, extra uterum vixisse infantem, ipso tentamine euidenter probetur, sin vero natum iam infantem, hanc in pulmonibus mutationem expertum non fuisse eadem non innotescat ratione, clarissimum inde sit, ita, quae vitam facere debebant decentem, causas fuisse comparatas, quae respirationi non suffecerint, et pulmones tam graues, quo aqua non sustineantur, reddiderint. Generalis tamen haec contemplatio veram quidem inde elicere conclusionem permittit, quae si nullam dubitandi vel excipiendi relinqueret conditionem, t) tam accepta foret medicis et iudicibus,

- z) Ut alios taceamus, absolutum inde vitae et mortis haberi testimonium indicant Francofurtenses. Vid. *Ammann. Praxis Vuln. Lethal.* p. 422.

bus, vt in hac sola obseruatione reliquis fere posthabitis, esset acquiescendum. Sed inde fallax et insufficiens dicitur esse experimentum.

§. XI.

Fallaciae Natare quidem et in aqua suspensum di solent inieci in eam pulmones, si pulmonum. aere, per respirationis organa accedente, replentur, exsoluuntur quasi, et dilatata spongiosa compactaque sua substantia in amplius expanduntur spatium. Quod si in vtero eiusmodi excitentur causae, quae hac ratione pulmones afficiant, simillimos sequi debere effectus, utique a vero non abhorret. Quam multiplex et insidiosa sit varia humorum male mixtorum labes, quam diuersae morborum species, ex cachexiae inquinamenti ortae, ex sola venereorum morborum consideratione patet, quippe qui durissima ossa tumefacere et emollire possint, molliorum partium etiam destructiones producere. A quo foedo sane morbo nec immunes esse, hereditate accepta, neogenitos, non infrequens demonstrat experientia. Cui morbo id etiam peculiare est, vt in quodam prae aliis loco manifestiora virulentiae suae offerat indicia, vt, ad pulmones hic vel similis traductus maior succorum character, diurnat nativam indolem. Si moriatur in vtero talis foetus, tunc etiam natantes pulmones fallacem vitae suspicionem mouebunt, non aere inspirato sed fermentatione quasi corruptorum succorum
le-

leuiores redditi. Quum autem fida eiusmodi corruptionis pedissequa putredo sit, quae longe citiorem resolutionem solidarum fibrarum producit, in iis praecipue locis, quae reconditae sunt et generandae putredini aptissimae, et qua simul fixus liberior exsoluitur aer, in superficie corporis putrescentis nonnunquam plenis ampullatisque vesiculis conspicuus, hac sane laxam pulmonis substantiam celerius distendi posse eo minus est negandum, quo luculentius illae in hisce visceribus, putridis conspiciuntur. Perinde autem est, siue aer ille solus siue effusus etiam sit commixtus humoribus, quales in substantiam pulmonum, hydropem fingentes, colligi, vel hydatidum more adhaerentium, bullarum specie contineri obseruamus. Magna porro dubitatio nascitur, si foetus, in vtero adhuc detentus, ad partum pronus, euacuat, quae eum circum fluebant, aquis, nunc spatiofiore in receptaculo aeris externi accessum non arcente respirauerit, et hinc pulmonum massam rariorem, et natatilem effecerit, prius autem quam partus absolueretur, in ipso hocce loco mortuus fuerit. Nec absque omni probabilitate casus est, siquidem foetum diu aliquando in vtero retineri et ob varias corporis aut sui aut materni condiciones difficulter denum expelli, demonstret experientia. Immo, ita quidem iam factum partum esse supponamus, vt caput, quod iam exiit, vel vteri spasmo, vel funiculi vmbilicalis contorfione, stranguletur, tunc pulmonis, aere distenti, ex-

perimentum vim, ipsi adscriptam in definienda sententia reddet insecurem. Notatu quoque dignum est, pulmones aliquando ita fuisse inuentos, vt ex vna parte tantum natauerint, ex altera vero protinus fuerint submersi, quorum itaque ambigua sit futura diagnosi, quae ipsam veritatem titubantem efficiat. Quibus si addatur, quae pariter animaduersa sunt, et quale HEISTERI exemplum est insigne, u) foetum in vtero diu haerentem, liuidum et putridum, nigricantes pulmones habentem, hos tamen in aqua natantes praebuisse, etsi de eius morte in vtero nulla superesset dubitatio, tunc quo minus ex pulmonum statu vitae indicium sumatur, omnino sequi videtur. Tandem, si protinus post partum, dum deesse signa vitae in motu et respiratione deprehendenda, obseruentur, ad refocillandum foetum, adhibito artificio quocunque modo aer in pulmones protrudatur, tunc quod illi hac ratione expandantur, fieri contendunt, vt noua oriatur ambiguitas, quae efficiat, vt vere mortuum natum viuum et respirantem fuisse adsumatur.

§. XII.

Refutatio. Haec autem aliaeque, quae passim huic obiici solent tentamini, argumenta, ex quibus maioris momenti visa quaedam tantum decerpimus, tam valida esse credunt medici

u) Diff. de fallaci pulmonis infantum experimento. Helmstad. 1732. p. 20.

dici nonnulli et iudices, vt abstineri malint ab eodem, quam insufficiens admitti. Sed salua res est, quum in eo saepe haereat culpa, vt quibus inquirendorum corporum datum est officium, omnia, quod ab iis exigitur, vndiquaque occurrentia momenta eo sane studio, eaque cura nec collegerint nec rite pensitauerint, quae difficultatibus et fingendis defensorum argutiis omnem praesciderint occasionem. Humororum nostrorum partes facillime fatiscere, et nouas corruptiones facere nemo, qui medicam artem tractat, quamuis neget, negabit tamen signa in viuo, multo magis demortuo corpore non adesse, quae similis labis praesentiam manifestent. Has itaque, si secans praetermiserit medicus, nec adnotauerit fideliter, pulmonis experimento soli confusus, non experimento, sed sibi facit iniuriam. Et quod ad venereum pertinet malum, illud, vt in dedecus humanae gentis et summum reipublicae damnum frequentius nunc ac olim, nunquam externis destituitur indiciis, quin valde dubito fore, vt speciatim pulmones aggrediatur, eorumque compagem sit laxaturum, vt aquis supernatent, potissimum in foetu. Putredinis vero vix coercenda progressio facilius deteriores valeret, producere effectus, nisi experientia declararet in clauso adhuc pectore pulmones diutius intactos ab illa seruari, ac puratur. Cuius rei experiundae causa, tum ab aliis, me peritioribus, tum a me ipso, data opportunitate, reiterata facta sunt ten-

tamina. Sic enim ad finem iam praecedentis seculi, AVG. QVIR. RIVINVS ET CHRIST. IO-ANNI LANGIVS, vterque Lipsici medici celeberrimi, quum dubitaretur, num pulmonum submersio a morte foetus dependeat solum, vitulinos pulmones, ex vivis vitulis desumptos, alios terra recondere, alios in aquam submergere, alios aere exsiccare iusserunt, vsque dum toti foeterent et putrescerent, nec in iis natandi facultatem ablatam fuisse deprehenderunt, idque eapropter ab iis institutum est, vt contrarium demonstraretur; siquidem concludant, dum pulmones respirantes et natantes nulla ratione possint ad subsidendum disponi, nec subsidentes vt emergant, mutatione introducta cogi posse, x) Quod si in hac demonstratione inesse quaedam non negemus, quae non omnem dubitationem eripiant fidem sane merebitur HEBENSTREIT nostri y) cuius memoria et exteris et academiae nostrae et mihi semper adhuc sacra est, auctoritas, qui mortuorum in vtero foetuum humanorum pulmones, data opera ad summum putredinis gradum prouectos, semper demersos vidit, BOHNII quoque consensu adiutus. Et quis refragetur, qui cum multa non solum solertia, sed aequae adhibita singulari cum prudentia instituta lege-

x) Vd. *Ammann*, Prax. Vulner. 425. *Richter* l. c. p. 371.

y) *Anthropolog. Forens. Sect. II. membr. II. §. 28. Ludwig Instit. Med. Forens. §. 248.*
 177.

legerit experimenta HALLERI z) in viuīs capta et mortuis, ex quibus vnicum adducere liceat, quo infantem tertio post mortem die repertum, tempestate calidissima, totum putridum, pulmones continuisse subsidentes obseruauit, SCHMIDELIUS deinde ex foetu, qui per tres menses in cloaca latitauerat, vbique praesentibus manifestis putredinis signis cum foetore insigni, liquore etiam cruento in pectore pulmones continuo alluente, inuento, hos densos, sanissimos, altero adhuc die subsidentes notauit. IDEM pulmones ex foetu defunctos, qui ex defunctae matris utero mortuus exsecabatur, quinto a matris mortis die subsidere vidit, deinde autem vtrumque et sinistrum decimo sexto ab immisione die supernatare a). Conueniunt quoque obseruationes IAEGERI, qui ex mortuo foetu, putredinis indicia copiosa offerente, pulmones, aquae inditos, constanter fundum petere animaduertit, redeunte submersione, quum aqua turbida sanguinolenta renouaretur, et per octo et ultra dies ita subsistere. In alio post quinquaginta dies nondum emergere coeperunt, iterumque alium adducit, in quo

E 4 putri-

z) De Respiratione Lib. Sect. IV. de pulmone foetus et animalium submersorum. Opp. minor. To I. 320. seqq. Eadem experimenta prostant in Commentar. I. de formatione pulli.

a) Diss. de Pulmonibus natantibus. Erlangae 1763. §. V. p. 8.

putrida licet in aqua detentis pulmonibus, per viginti quinque dies in fundo vasis restitasse eos accurate perspexit *b*). In meis tandem, eadem ratione institutis tentaminibus, quae vberius describere, quod cum iam adductis plurimum conspirant, ne taedium lectoribus enascatur, nolo, desumpti scilicet pulmones partim ex mortuis recens natis foetibus, integris nec vlla labe adfectis, partim etiam ex iis, quae iam externas resolutionis putridae notas eminentes offerebant, semper mox ad fundum, in aquam immissi, abierunt. Integros autem lobos, vel minora tantum eorum frustula, ita diuisi, ut vel in eadem, in quam primo proiecti erant, aqua sanguine et putredine licet conspurcata, retinerentur, vel noua, qua abluebatur putridum coenum, adfusa, repurgata seruarentur, semper tamen descendere et in fundo detineri obseruavi, usque dum tandem summa putrilagine resolutis quibusdam enatare necessum fuerit. Cavi nihilo minus sedulo, ne aquae sufficiens copia desideraretur, uel alius in obseruando error immisceretur. Omnes itaque, quibus haec nouis confirmandi exemplis sit opportunitas, hortor atque precor, ut eam sibi eripi non patiantur, siquidem hac tolli animaduersione crediderim de putredinis effectu
in

b) Conf. *Christ. Frid. Jaeger* Obseruatt, de foetibus recens natis iam in vtero mortuis et putridis. Tubing, 1767. p. 7. 10. sqq.

in pulmones dubitationem, securum potius constansque exhiberi de vita foetus criterium. Id solum adlicere liceat eas nondum indubias reddi historias, quibus partem quandam pulmonis natasse, alteram non aequè probatur vel adducitur. Huius rei rationem, si in experimentis, per tempus continuatis, contingat, in macerationem corticiendam cum SCHMIDELIO *c)* esse opinamur, si in legali cadaueris dissectione, dum studiosi disquisitione accedentium conditionum effectus detegi, prout KALTSCHMIDIVS retulit, qui pulmonem sinistrum infantis, post octo a partu dies nondum aere distentum, immo in aqua submergentem miratus, a bronchiis sinistri pulmonis viscida pituita exactè obstructis id effici reperit. *d)* Quare omnes concident protinus contra natantes pulmones excitatae exceptiones, si prout supra §. IX. praecepimus, secantes nihil intactum relinquant, quod vel leuissimam, multo magis grauiorem, cuiuscunque morbi causam designat. Aeris autem ingressus in pulmones ante partum eos expandendo certissime obstare experimenti veritati, si, quae a multis adsumpta est sententia, et quorum magnam, sic statuen-

E 5

tium

c) Loc. cit. §. XI. p. 19.

d) Progr. de experimento pulmonum infantis aquae iniectionum, adiecta obseruatione anatomica de dextro infantis lobo aquae immisso supernatante, sinistro fundum perente, Ienae 1751. 8.

tium eternam adducit HALLERVS. e) eam pariter non plane abnegans, firmissimo insisteret talo. Praeter enim id, quod ROEDERERVS f) adeo necessariam pectoris ad respirationem dilatationem in utero impossibilem iudicet, varia experientia suffultus capite iam natos non respirasse conspexit. Quod iidem de vagina, intra quam haerit foetus, valet, quae non artissime tantum foetum cingit, sed etiam, si, ut in priori casu, retardet partum, videtur manibus egere auxiliatricibus, quibus clanculum parientes destituuntur. Abscondita quidem in mortuo nato pulmones natantes illustratura ratio est, in observatione Heisteriana, sed quoniam et multa exstabant putredinis signa, et multo quoque labore protrahi debuit, nec sponte nasci foetus, vereor, ut vnquam in foro exiturus sit eius modi casus, qui similia ostendat, quid, quod praeter eam nandi facultatem de omni reliquo pulmonum statu

e) Elem. Physiol. Lib. XXIX. Sect. IV. §. LV: Vol. VIII. p. 399. Rarius nimirum foetui in vagina eam potestatem esse adserit, neque nisi fauente cum robore sinu foetus. In Opp. Minor. To. I. p. 337. autem, obiectionem hanc subtilem magis quam seriam pronunciat et credit, matri infanticidii recte vnici illius casus probationem incumbere, in quo infans in transitu per vaginam mortuus sit.

f) Obseruat. sat. de suff. §. 10. Opusc. p. 313.

tu viscerumque aliorum habitu relatum legatur nihil. Parum tandem in contrariam nos abire sententiam persuadere potest studiose suscepta pulmonum inflatio. Qui enim secum perpendit, difficulter haud raro primam institui spontaneam neogenitorum respirationem, propter varia ad eam producendam superanda obstacula, quibus in primis a debilibus natis, etiam si studiosissima subueniens illis opera adhibeatur, quod iidem ROEDERERVS g) confirmat, resisti nequit, quique porro cogitauerit, in iis profecto feminis, quae clandestino partu foetum edunt, eumque abscondere magis quam ad vitam reuocare malunt, ut ea solertia adhibeatur, vix praesum, nec protinus post partum, quod tamen tempus esset conuenientissimum, a sola matre, adhuc a partu vehementer debilitata, praestari posse, in rigido et emortuo infante autem plane irritam euadere, is praetendi magis ad excusandam ream hoc argumentum, quam ad experimentum insufficiens demonstrandum pertinere, intelliget.

§. XIII.

Fallaciae
subliden-
tium pul-
monum.

Ex altera nunc parte, eae considerandae sunt conditiones, quae pulmones ita disponere valent, ut ex cadauere resoluti, et aquis impositi, ad fundum vasis dimittantur, cui quidem obser-

g) Loc. cit, Opusc. p. 365.

observationi similiter decipiendi vim inesse autumant. Quamvis enim nemo fere audeat inficiari, naturalem illam nondum respirantium pulmonum densitatem eam esse, ut ob pondus expulsaе, cui superimponuntur, aquae ab ea sustentari nequeant, accedere tamen arbitrantur causas, quae attentionem mereantur et iudicium inde ferendum limitent. Est itaque in debilibus praecipue neogenitis, ut putatur, talis aptitudo, quae impediat, ut licet viui exclusi sint ex utero, spiritum tamen non trahant, nec respirationem instituant. Cui quoque sententiae egregie fauet antea prolata animaduersio et alterum *HEISTERI h)* exemplum, in quo per novem horas viuens et aliquantulum vagiens infans, post mortem pulmones subsidentes exhibebat, manifesto indicio, vitam recens nati ex eiusmodi pulmonum statu male et ambigue declarari. Impediri porro recte iudicant ex similibus non solum causis, sed etiam ex inhaerentibus variis morbosis concretionibus et inde deprehendendis pulmonum indurationibus natationem, vita licet praesente et respiratione facta. Hanc pariter irritum deberi effectu suscipi, si mala conformatio et clausura laryngem afficiat, vel si eiusmodi in suffocatis ad pulmones quantitas sanguinis restagnet, quae nimium replendo eorum substantiam praeter consuetas naturae regulas eos graues efficiendo et subsidentes in aqua, vitae, cum qua natus erat embryo, obicem producat.

§. XIV.

Refuta-
tio.

Confitemur sane nec hisce, per se consideratis obiectionibus, gravitatem deesse, quae ad demonstrandam infantis vitae ineptitudinem facere videantur, nisi curatius pensitatae docerent, plus tribui huic periculo ac decet. Quicumque enim debilem natum esse volunt infantem, non adstruere, sed confirmare debent opinionem. Totius corporis dispositio, membrorum habitus et viscerum reliquorum indagatio, quae notas offert plurimas, a physico relatas, facile, num recte illa supponatur debilitas naturalis, declarabit. Rectissime hinc et accommodate iudicat MORGAGNVS (i) priusquam ex pulmonum subsidentia arguamus, mortuum infantem editum esse, iudicia magnae eius imbecillitatis quaeremus ex matris praegressis aut praesentibus etiam nunc morbis, ex partus difficultate, ex cadaueris ipsius infantis constitutione, aliisque eiusmodi: quorum si nulla sint, neque aliud obstat: quin mortuus emissus fuerit, non dubitabimus. Quare alia ad medicum alia ad iudicem referuntur, quae si cuncta simul non iunguntur, in se non sufficiunt. Ob hanc etiam causam pulmones dissecare praecipimus et singulas eius particulas rimari, quod in ex-

i) De sedib. et causis morbor. Lib. II. Epist. XIX. art. 46. To. II. p. 113. Edit. Lugd. Batav.

exemplo HEISTERI factum non esse dolemus, ut ea propter de veritate eius discernere non audeamus, aut eam tanti habere, quae aliis omnibus solum contradicat uti iam monitum ab HEBENSTREITIO fuisse deprehendimus. k) Si autem a morbo gravis reddatur pulmo ut in aqua mergatur, oscitantiam defendere physici secantis nolumus, quin ipsi culpam adscribere debemus, incuriae et neglectae disquisitionis. Siue nimirum vel totum occupet pulmonem labes, vel partem, illa eius effugere non posset sollicitudinem, in referendis etiam momentis, quae, ut mox monuimus, ex partibus dissectis habentur, admodum solertem. Eadem itaque adferimus de organicis vitiis, a perito anatomico detegendis, nec non de muco, qui asperae arteriae itinera praecludit, vel de quibuscunque demum aliis causis et tumoribus, in vicinis locis vel ipsa trachea adsurgentibus et respirationem supprimentibus, quorum effectuum omnium vis, iusta ratione aestimata, experimenti egregiam suppeditat explanationem. Fieritamen potest, ut, si v. c. mox post partum in aquam, vel cloacam praecipitur natus, illi prius, ad respirationem quam deveniat, eius instituendae facultas adimatur, et pulmo vitae defectum indicet, in quo iterum casu, ob factam suffocationem, signa alia inueniri debent, quae vitae iam praesentis efficaciam

com.

k) Anthropolog. Forens. Sect. II. Memb. II.
cap. II. §. 26.

comproben, ex quibus accumulatus et protrusus in vasa pneumonica cruor est. Vnicum tandem et grauius forte illud est momentum, quod partim ex inflati et natantis, partim ex densi et submergentis in vno eodemque cadauere pulmonis lobulis depromitur, cui et affirmandae et negandae vitae potestas sit adscribenda, prout supra §. XII. docuimus. Egregie admodum decipiuntur ita sentientes, quod nolint secum reputare, respirationem inceptam fuisse in iis, quibus vel vnica pulmonis particula inflata distenditur, eamque viribus vitae praestitam, etsi completa illa, fractis protinus iisdem viribus, euadere non potuerit; has vero vires scrutari et metiri si nequeat physicus, multo minus definire et ex phaenomenis conicere, ad iudicem res redit. vt explorationi causarum inhaereat, ex vario saepe fonte promanantium.

§. XV.

Genera-
lis inde
conclu-
sio.

Saepeius quidem a nobis dictum est; in vnico vix acquiescendum esse pretiosissimae vitae hominis definiendo signo, quare nunc eadem de tentamine, cum pulmonibus foetus instituendo, profiteremur, quae vero certo inde consequuntur, ex collatis inter se omnibus, libere docebimus. Apparet nimirum, sine aeris atmosphaerici accessu pulmones nec distendi nec natare, sed subsidere
in

in aqua, hic vero, quod in pulmones sua sponte non irruit, siquidem alias nullibi collapsos perspiceremus pulmones, nisi praecedat thoracis, eum inuitans quasi, motus, quem sola natura, causis vitae compositis utens, perficit, cum aliqua firmas stabiliisque sententiae persuasione iudicamus; natantem pulmonem indicium vitae post partum, subsidentem mortis esse testem. Nec errorem ab iis suspicamus committi posse, qui hanc tuentur sententiam, dummodo causas, quae vitae perfectionem, durationem aliasque circumstantias determinant, quarum nunc praecipuas adduximus, sedulo perferutentur, digerant et veritatis indubiae perfectiorem conciliare perspicentiam non refragentur. Ut summa ergo physici attentio esse debeat, iam repetere non opus est, sed ut summa quoque iudicis esse debeat ne infanticidium perpetratum credatur, vel negetur, simul euidenter noscitur. Sicut namque nullus iuris peritorum in causa ciuili eum confestim reum iudicabit, qui vnico, nec satis probato momento, legi contrarius egisse inculparatur, sic in causa sanguinis et criminali, toti rei publicae maxime damnosa, suspicionem, quin ex omni parte confirmatae veritatis signum acceperit, vitae poenam infligere vix arbitrabitur. Praeuideo etiam, non nullos hanc limitationem, a nobis additam reprehensuros esse, quod multos labores requirit et indefessum studium, eos tamen in re dignissima praemium bene actae con-

conscientiae reportantes, quae summa est felicitas, acquieturos confido.

§. XVI.

Genera- Nondum autem suo fecit officio
lis capi- satis physicus, si etiam haec cuncta
tis disqui- exegerit, quum in nobilissima capi-
fitio. tis officina supersint conquirenda ad

vitam determinandam indicia, quae cum prioribus tandem rem conficiant. Itaque peruestigata eius figura, quae non raro solet de difficultate partus luculenter testari, ex varia scilicet compressione, obliquitate, sugillatione et sic porro cognoscenda, remotis deinde exterioribus integumentis, in primis, si serum illud sanguinolentum in conspectum veniat, cuius mentionem fecimus, 1) circulantium humorum et vitae ante partum, non aequè inde manifestum habebit signum. Fracta et depressa ossa, sicut certo mortem inferunt, ita violentiae exterioris accedentis indubium documentum praebent, etsi male sit acturus, qui laesiones eiusmodi semper a patientis arbitrio deduceret. Non deficient autem ob vasorum exteriorum, hic decurrentium, copiam notae haemorrhagia exhaustorum canalium. Quum etiam aliquando in vulgus soseat recenseri, acicula, per fonticulum impacta, necari neogeni-

1) Vid. Diss. I. §. XIII.

genitum, spongia illum repurgatum disquirere conueniet, si id factum fuerit, tunc sinus durae matris, et profundius immissa acicula etiam corpus callosum offenditur, quod utrumque mortiferum esset. Durae deinde matris, itidemque piaae vasa sanguifera, sicuti, sanguinem dum continent, vitam declarant, ita nimium repleta, aut magis rupta, facta ecchymosi suffocationem indicant. Animaduertimus autem eo loco, quo exterius, praecipue in iis, qui difficili partu editi fuerant, sugillatio aderat, vasa quoque interiora non raro sanguine accumulato magis turgida apparuisse, quod etsi multa inde concludi nequeant, nobis tamen vitae actionem designare videtur. Molle praeter ea neogenitorum est cerebrum, immo, si putredinis externae vestigia deregantur, partibus reliquis internis adhuc intactis, facillime corrumpendum, fluxile, ut aperto cranio pultis in modum sponte effluat. In quo nisi sanguinis, ex vasis effluentis, magna quantitas immixta conspiciatur, quae ruptorum vasorum suspicionem faciat, vix internarum partium conueniens aliqua disquisitio poterit institui. Quare collata reliqua, in cadauere obuia, phaenomena, hoc demum ad ferendam sententiam confirmabuntur. Si tamen sectionem ferat encephali substantia, cognita eius natura integra, pariae in reliquis visceribus modo, rectae, in utero factae, nutritionis documenta exhibet. Ventrículos eius in statu naturali vacuos et rore tantum

tum humectatos esse decet, itaque si in eos, vel utrosque laterales, vel alterutrum, vel magis in tertium quartumque effusae aquae portio inueniatur, quod etiam suffocatis fit, si nullae aliae notae praesto sint, ad iniuriam, in utero passam, declarandam inseruiunt. Aliquando haec non solum loca, sed medullam etiam spinalem et basin cranii, quorum locorum nullus est negligendus, occupat sanguis, qui soporoso et apoplectico morbo ortum suggerens, lethum faciat, ut ad efficientem causam admodum attentum reddat physicum. Siquidem dubitari non possit, eum sanguinem exiuisse, praesente adhuc et durante vita, quam, si respiratio accesserit, etiam post partum continuasse, in aprico ponatur. Quam insidiosa enim vitae sit sanguinis effusio in cerebrum, et quam cito, docet apoplexiae sanguineae ex ruptis vasis cerebri occidendi celeritas. De vulneribus encephalo inflicis, et de ipsis cranii ossibus etiam in basi laesis, fissis aut fractis iam nihil vterius monemus, quum de eorundem efficaciae et vitae subsequente suppressione omnes chirurgorum libri exponant, et, ut antea notauimus, abunde externae vis adhibitae significationem prodant.

III. IX. 2.

§. XVII.

Idem facit. Superest et tandem faucium, et cium. interni oris cavi indagatio, quippe.

F 2

per

per quod adpharyngem et laryngem via patet, quam detestanda infanticidarum astutia quandoque obturare dicitur, ad respirationem, si fieri posset, praecauendam. Fatemur autem, num protinus a partu, si sola pepererit femina et clam, et prius ad respirandum aptus sit neogenitus, hoc possit contingere, nos subdubitare, eo potissimum permoti argumento, quod sub ultimis partus moliminibus in ecstasi quasi constituta pariens vix idonea sit ad celere eius modi consilium capiendum et exequendum. Meminimus quoque, nos coenum et quisquilias, varii generis in ore recens natorum reperisse, quibus non obstantibus pulmo respirauerat, nataueratque. Sin nihilo secius contigerit, aliae in consilium vocandae sunt conditiones in cadauere conspiciendae, quo pateat, num respiratio et vita hac sola, vel ab aliis causis fuerit intercepta. Certius profecto intelligetur, num mucus, nimium in oris cauitate accumulatus, num incongrua conformatio suffocationi fauerit. Quandoquidem et hic collo obtorti funiculi vmbilicalis, aut alius compressionis diagnosi perfecta habeatur, nec aliunde de rationibus, supra §. XIV. adnotatis, constabit.

§. XVIII.

Vitae debilis de-terminatio.

Quae itaque a nobis expositae sunt externae atque internae, in cadauere foetus et neogeniti obseruandae notae, vitae quidem certitudi-

tudinem reddent, nolumus tamen hunc locum deferere, prius dubitationis causa quaedam quam fuerit remota. Diximus nempe debiles quandoque nasci et imbecillos, quibus non inesse supponitur facultas et robur, quod ad vitam ulterius ducendam requiritur. Hinc autem a medico forensi non raro postulatur accurata admodum et determinata virium potestatis definitio; quum is, qui viventi intulerit iniuriam, qui protinus ipse vivere desisset, poenam, quam vitam extinguens validiorem meretur, luere non debere videatur, est autem tunc imbecillitas nativa, ex variis conditionibus noscenda, ex ipsa nempe corporis plenitudine, nutritione, perfecta membrorum conformatione, deinde ex iis, quos in partu ipso perpeffus est, laboribus foetus, immo si ille scitur, ex matris statu sanitatis, denique ex viscerum internorum integritate, tandemque ex conditionibus illis, quae post partum accedunt. Et si nunc de omnibus disserere nequeamus, et pleraque ex supra adductis intelligantur, id tamen certum est atque indubitatum, quo plures in cadavere neogeniti inspiciendo et secando earum causarum signa occurrunt et seorsim perpensa ad uniuersam vitam conspirant, eo tutiorem fieri ad vitam conclusionem. Non vna enim causa vitae est, sed multiplex et composita, quam homo nunc demum natus requirit, si sufficere debeat exequendis functionibus singulis et praestando ulteriori incremento. Quicumque hanc

36 *De Diagnosi vitae foetus et neogeniti.*

ademerit homini potentiam vel fregerit decentem
causarum impetum, is vitam abstulit et est in-
fanticidii reus. Denuo tamen monemus, prae-
rogatiuam inesse sanguinis viis, quibus circulatio
praestatur, et respirationi, in utrisque scilicet
actionibus, si impedimenta sunt, vita deletur.
Cum fiducia ergo concludimus, qui respirat, vi-
uit, licet oppositus status limitationem admittit,
et porro, qui non respirat neogenitus, extra
uterum vivere nequit. Deinde qui respirat, e-
ius pulmones, instituto experimento, natant,
a labe frimunes sint, et cuius non natant, sed
merguntur in aqua, eum non respirasse iudica-
mus. Quare vitae debilis et sufficientis hoc te-
stimonium, a secante confirmandum est per de-
monstrationem illarum conditionum, quae vitae
normam stabiliunt, ut inde iudici pateat, num
vitae intermissio a natura vel aliunde arcessita fue-
rit. Attamen et hic a medico plus, quam fieri
aliquando potest, ut protinus declaret, exigi-
tur, siquidem aliqua, ex actis iudicis, si debita
cum assiduitate instruantur, colligi et curatius
definiri debeant, nec non deinceps a collegiis
medicis, collatis omnibus inter se documentis,
distinctius doceri, vera ut de vitae natura constet.

§. XIX.

Interim, ut, quae nunc dicta sunt,
concludamus, in diiudicanda vita
foe-

foetus et neogeniti medico forenfi eodem, quo in morborum diagnosi vtuntur clinici, more procedendum est, quo signorum non tantum eorum quae praesentis, sed etiam, quae antecedentis status significationem habent, comparisonem instituat. Sic enim, quam laboris plenissimam esse apparet operam, facillimam sibi reddet. Ita namque comparatae non raro sunt, inspectione et anatomiae cadaueris dicata tempora et conditiones reliquae, vt promptum eius et expeditum laborem cupiant, quibus ipsis tamen sese accommodare discet, si in externis aequae ac internis signis dispiciendis praetermittat nullum, quod ad expiscandam veritatem pertinet, et ad corpus, quod vocant, delicti certissimum reddendum. Constare scilicet debet de vita, num adesse potuerit, debuerit, et quibus ex causis abierit. Laetabimur, si ex apertis nunc riuiulis haurire et exsatiari possint egeantes.

XVI.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE.

Progr.

De

Iudicio vitae ex neogenito putrido.

Lipsiae, 1785.

Quum data hac scribendi necessitate in dissertatione inaugurali de morte foetus eiusque diagnosi differemus, in mentem venit disquisitio sententiae, num in corpore putrido, quod ob hancce rationem certissime pro demortuo est habendum, in primis si de vitae eius antecedente quaestio mouetur, possint inueniri notae aliquae, quae vitae praesentiam reddant indubitam. De neogenito tantum sermonem esse, vix opus esse arbitror, ut moneam, quum de enecato adultioris corpore, num vixerit, qui quaerere sustineat, puto esse neminem. Multae quidem causae sunt, quae neogenito adimere potuerint vitam, in ipso non solum partu, sed etiam dum is, ex utero dimissus, nobiscum in communi aere vitam continuare debet. Aliquae ex his dolosae vel culposae, aliquae non aequae. De singulis iudices quaerunt, iudicio potissimum arbitrioque medicorum

con-

confirmati, et poenas iis, qui merentur, decernunt vel remittunt. Sed, quod iis, si, infanticidii reae accusantur, multum interfit, nosse ex argumentis firmis, num viuis aliquis natus sit nec ne, plerumque ea solent defendi ratione illae, quae in culpa versantur, ut, qui earum partes tuentur caussarum patroni ad putredinem, corpus delicti incertum reddentem, libentissime prouocent, eo sane fine, quod documenta, vitam consilio vel intentione, immo ipsa re deletam esse, demonstrantia, ambigua atque minus animaduersione digna reddant. Quod quidem eorum consilium etsi ex omni parte improbandum non esse videtur, quod in caussa sanguinis mitiorem, si fieri potest, amplectendam esse sententiam omnes boni iudicant, meliusque putetur, liberasse fontes ac damnasse innocentes: tamen veritatis inquirendae caussa nihil omittendum est, quod ad eam dilucidandam quidquam conferre potest. Largimur utique, foetum cum putredinis signis ex ipso vtero emissum, quum vita cum putredine non subsistat, pro vitali nunquam esse habendum, atque hinc de eius morte dubitationem quoque nusquam iri motam; verum, quia de iis foetibus, quorum in foro disquisitio suscipitur, plerumque non constat, an recens nati fuerint, an per aliquot tempus asseruati demum putredinem contraxerint, necessum est, caute circumspicere, num non obstante hac putredine obseruata, quaedam de vita eorum, post partum sci-

licet superflite nec ne, queant declarari. Partus immaturus in hac perscrutatione eam ob rationem in censum non veniet, quo ex eius magnitudine, membrorum conformatione, imperfectione, aliisque similibus conditionibus iam patet, vitalitate sic dicta eundem catere. Nec facile credendum est, tali violentas manus inferri, partium incremento vitam extra vterum continuare nequit. Quo magis tamen ad maturitatem accesserit, a septimo sane ad nonum gestationis mensem usque, eo magis etiam is, si conveniens ipsi adhibetur cura, ad ulterius pertexendum vitae filum disponetur. Sed de eodem tunc aeque ac de maturo et perfecto foetu idem erit iudicium, illudque ex fundamentis certis atque in ipso indagando corpore inveniendis, desumendum, quandoquidem in causa sanguinis nihil est committendum, quod vel scrutatori in opprobrium, vel reo in detrimentum aut fauorem vergat.

Obstare tamen potest, in certitudine facti stabilienda ea propter impediri disquirentem, quod a putredine, iam nata, eiusmodi partium destructio proficiat, quae efficiat, ut decentem et naturalem earum indolem amplius dignoscere nequeamus, ex quo consequatur, fallax esse fierique iudicium. Sed, qui ita sentiunt, cum videntur putredinis gradum praesumere, quem summum dicere conuenit, quique omnem partium com-

compagem soluerit, vincula naturalia et cohaesionem, labefactauerit, foetidissimam induxerit fracedinem, carnes emolliuerit, ossium nexum destruxerit, viscerum habitum eo laceffuerit modo, vt diffuens illorum materies nihil discernendum relinquat. Nec disitemur, nobis aliquando eiusmodi neogenitorum cadauera fuisse oblata, in quibus eadem euenerint, quae corporis delicti definiendi omnem propemodum eluserint operam. Limites tamen quum habeat putredo, ea tantum medicum forensem in determinanda vitae, quae adfuerit, veritate conuincet, quae alias, et a putredine facillime corrumpendas partes tetigerit, nec plene eas destruxerit, quin potius earum rite dispiciendarum reliquerit copiam. Etenim quotidiana docet experientia, carnes vel alias partes animalium, liberiori expositas aeri, non totas mox putredine colliquescere; sed lente ab initio solui, facta deinde maiore solutione integras demum destrui, itidem in cadaueribus, in viis quandoque publicis occurrentibus obseruatur, quare idem de humanis quoque valebit corporibus. Diuersa nimirum partium, corpus nostrum constituentium, compages est, firmior laxiorque cohaesio, mollities, durities, flexilitasque admodum discrepans, quarum singula pro determinato cohaesionis gradu maiorem minoremque exferit resistentiam, quae a putrilagine non protinus vna eademque afficitur ratione. Hinc elucescit, in iis cadaueribus, quae subiiciuntur

untur legalibus inspectionibus atque persequutionibus, leuioris putredinis corruptione tactis, superesse partes aliquas posse, quae ad dilucidandas conditiones, vitae post partum praesentis indicia adhiberi queant. Non membrorum proportionem hic memoramus, quae num maturitatem suam assequutus fuerit neogenitus, nec ne, immutata a putredine permanens distincte significat, quum ex solis superstitionibus ossibus eorundemque comparatione instituta, aetatem foetus declarari iam posse anatomicos non lateat. Illa suspicionem quidem mouebit, foetum ob id, quod perfectus ex utero exiuerit, ad partum usque viuum superesse potuisse, praesertim, si capillis in capite, unguitibusque digitorum pedumque, nec non capite membrisque extremorum perfectis instructus, partium suarum plenitudinem roburque ostendit; at num extra uterum vixerit, inde vix intelligetur. Id etiam multo minus certitudinem largitur iudicii, si, quod nunc supponimus, per varias causas natus sit putridus eius status, qui notas hasce accedentes delendo eo magis reddiderit fallaces.

Varietas autem diuersorum graduum putredinis, eiusque eminentiae multum cum illis conspirat causis, vnde haec suam accepit originem. Si iam in utero vita decesserit embryo, nullus mirabitur, eundem in lucem editum, facillime atque citissime dissolutum iri, si nimirum euentui
re-

respondent fauentes tempestatis conditiones. Aestate et vehementer calido tempore demortua animalium cadauera mox corrumpuntur, in febribus putridis, petechialibus, ipsaque peste celerissimam exoriri putredinem, confirmat observatio, testatur immanis exhalans mephitis, idonea propagandi miasmatis spargens femina. Coniuncta itaque potenter agentia haecce momenta cum inhaerente putredinis causa feliciorum magis destructionis producent effectum, qui in calido et pene feruente utero, quo mortuus detinebatur foetus, egregium sumserat initium. Hyemali quidem tempore er frigore rigente bruma, qua solidae aequae ac fluidae animalium partes, calido destitutae motore, arcentur a putredine, effectus ille longe erit lentior, sed euidentior quoque et magis furens facta iterum temperie. Quare ipsius tempestatis notitiam habendam esse ad veritatis genuinae explanationem inde patet. Si porro, quod non raro solet contingere, neogenitus terrae mandatus, per aliquot dies ibidem detentus, tandem demum iterum effossus, scrutinio offeratur, in primis, quod nudus plerumque sepeliatur, hinc humidioris terrae virtuti et destructionis minis obnoxius fiat, egregiam nanciscetur opportunitatem, augendae putredinis et corporis delicti ambiguitatis. Plurimum efficaciae quoque additur, si recens natus in aquas proiectus, intercedente demum aliquo tempore inuentus fuerit atque tractus.

tractus. Arbitramur autem, ipsarum aquarum diuersitatem esse ponderandam, aqua scilicet pura, clara, semperque mota afficiet quidem vehementerque emolliet cadauera, sic, vt eadem ex naturali grauitate atque pondere antea subsidencia, succedente tempore, vtpote leuiora reddita, surgere atque leuari videamus, tamen, si ex hac eripiantur, teste dissectione, ea, quae corporis superficiem cingunt, integumenta potissimum, minus subiectas partes statim labefactatas comperimus, vt earum disquisitioni et diiudicationi exoptatus supersit locus. Impura e contrario, stagnans, putris et ex affluentibus similibus inquinamentis foetida atque paludosa aqua prout liberaliter porrigit suam indolem corporibus, ita quidem, vt pisces stagnorum squalidi putrilaginem olere deprehenduntur, ita demortua magis corpora in sui trahit consensum. Quam obrem educti ex his neogeniti breui macerati quasi et fluxiles inueniuntur. Penes beneuolos tandem esto lectores iudicium, qui sentiant de foetibus, in cloacas, foeculenta lotique spurcitie refertas, quales in magnis plerumque vrbibus diu clausas, fermentationi aut euolutioni putridarum molecularum apprimè accommodatas, deprehendimus, viuos aut mortuos proiectis, quos pauco interiecto tempore tantam subire mutationem aliqua nobis oborta exempla declararunt, vt in his aegerrime quidquam detegatur, quod vel vitam

an-

anteaſtam praeter mephitim ſubofacere permit-
tat.

Quae quum ita ſint, iure videri poſſet omnem
concidere opinionem, qua adſtrucere conamur,
in putrido quoque neogenito ſuperſſe criteria,
quae dubitare non ſinant medicum forenſem,
quin vitae poſt partum aliqua adhuc extent ve-
ſtigia. Non poſſumus quidem non ambabus
concedere contradicentibus, in abſoluta, ſi ita di-
cere fas eſt, ſeu conſummata corporis putredine
nihil eſſe, quod inſtrucere poſſit aliquem, tunc
enim deperdita fere ſunt omnia, niſi quae ex
magnitudine et incrementi priſtina nobis digno-
ſcuntur, vti iam aſſeruimus: in interioribus par-
tibus autem, dum externae iam maximam par-
tem conſumtae occurrunt, relicta glifcit flammula
cognitionis. Quod vberius pateſcet illi, qui
percurrere diuerſas partes corporis non detrecta-
uerit. Externam corporis ſuperficiem, per di-
uerſas cauſſas multum patieaque propter celerio-
ri deſtructioni ſubiici, antea conceſſimus, qua-
re illae quoque deficient, quae coniecturis tan-
tum fauent, notae, quamuis cutaneus habitus,
ob denſam, qua conſcitur, fibrarum intricatum
nexum reſiſtendi exercet poteſtatem, ſuperaro
tamen reniſu eo lubentius diſſoluatur. Suppoſi-
tae hiſ carnes, vtpote per ſe ſucculentiores, tum
per putredinoſum mialma, tum per proprios in-
haerentes ſuccos, eosque facillime corrupen-
dos.

dos, fatiscunt, sic autem eam, quam ex robore earundem, et firmitate, ceu congruae nutritionis factae teste, concipimus spem demonstrationis irritam reddunt, siquidem simul inueniantur frac scere. In musculis praecipue abdominalibus, in naturali etiam defunctis morte, facile tertio iam quartoque post obitum die viridescentes liuidesque maculas detegunt dissectiones. Nec maius expectandum est solatium ex perscrutatione viscerum quorumcunque, quae abdominis cavo insunt, Peritonaeum, eadem comprehendens valide diutiusque respuit vim putredinis, nequit autem impedire, ut intestina, utpote stabulum variarum quisquiliarum, sponte in interioribus exorta putredine absumentur, eademque viciniam inficiant. Vasa, quae per abdomen decurrunt sanguifera, eademque maiora, nisi iam diuturniore putredine, quam continent, sanguis fatiscere ceperit, id confirmant, neogenitum exhausto sanguine aut haemorrhagia lethali non periisse, quae tamen in mortuo nato pariter locum non habet. Nobilia porro, quae in capite collocantur, sub encephali nomine viscera parum tuta sunt a resolutione putrida, quippe quae saepius in satis adhuc firmis, minusque destructis infantibus offendimus in pulpam fluxilem conuersa fuisse. Quo non parum confert naturalis illa et mollis teneritudo cerebri in neogenitis, quae aetate demum maiorem acquirat

quirit consistentiam, denso licet elasticoque durae matris inuestitur aulaco. Dum vero in his iam dictis partibus parum occurrit, quod convincere cum certitudine queat indagantes, superest tantum, ut ad viscera, quae vitalia vocari solent, nos recipiamus. Eadem studiose admodum in pectore recondita, cor atque pulmones puta, de vita etiam post partum indubitata offerent documenta. Minor quidem nec omni exceptione maior est in corde vitae significatio, in quo, praecipue in anteriore eius sinu, auricula atque ventriculo, non nisi grumolus continetur sanguis, cuius expirante foetu vel neogenito adhuc motum adfuisse cognoscimus, idem ecchymoses atque sugillationes confirmant. Praebet autem non obscurum vitae ad partum usque praesentis testimonium. Longe autem euidentialior, cui fidem denegare nequeas, in pulmonum statu erit invenienda, quippe qui omni eo tempore, quo in utero restitabat foetus, feriantes nunc demum ad actionem quandam excitati, aëre suscepto agere incipiunt. Hi in crate pectoris clauso collocati miro modo diutius ab iniuriis putredinis immunes manent et diffluentibus iam pene reliquis visceribus intacti persistunt. Aperto hinc pectore sollicite exempti ad consuetam deinde adhibiti docimassiam, si subsident, respirationem post partum nondum factam fuisse docent simulque plenam vitam

G non.

nondum adfuisse indigitant, sin leuantur et aquis innatant, respirationem contigisse declarant atque sic post partum recens natum vixisse, is licet alibi putredine infectus reperiat. Quo vero omnem ex animis aliorum de hoc tentamine euellamus scrupulum, bene tenendum est, resectos cum corde pulmones simul aquae imponendos esse, illud vero deinde separatim sponte submergi debere. Nam si cor seorsim natat, maiorem gradum putredinis denotat, hinc certitudini experimenti obest. Caute porro inquirendum est, num laesio pectori accesserit, aut erosio ad interiora penetraverit, quae efficiat facillime, ut aeris liberior introitus pariter interiora corrumpat, excitata nimirum hic putrida diathesi. Neglecta namque hac animaduersione, ab errore libera non est disquisitio. Quod nuper demum ipsi cognouimus in neogenito admodum putrido, in quo disrupta iam pleura, quae, magis tamen ac peritonaeum tenax, respuit impetuosum putredinis furorem, pulmones valde emolliiti simul cum corde natabant, quod pariter separatim aquis continuo inhaerebat liberaliter, ob liberrimam aeri nociuo viam patentem.

XVII.

IOANN. DANIEL REISSEISSEN,

Dissertatio,

De

Veneficio doloso.

Argentorati, 1781,

Auct. et Resp.

IOANN. FRANCISC. EHRMANN.

L. B.

Plura in hac Dissertatione invenies, quae propius ad Medicinam, quam ad Jurisprudentiam spectare videntur. Ab iis tractandis plane abstinissem; ni ex Praelectionibus Chemicis Clarissimi SPIELMANNI Nostratis et ex quotidiana conversatione cum optimo Patre, hujus civitatis Physico, plura didicissem, quae materiam elegantiam illustrare queant.

In digerendo hoc opusculo Consultissimi Praesidis usus sum consiliis; qui tamen meo arbitrio reliquit, eam, quae mihi arrideret, amplecti sententiam. Attamen haud raro argumentorum pondere victum, in suam, me pedibus ivisse, honori duco.

Da veniam erroribus; maturior aetas maturiores forte fructus dabit.

G 2

Sectio

S e c t i o I.

D E V E N E N O.

CAPUT I.

De eius nomine et definitione.

§. I.

Veterum auctorum.

Veneni vocabulum vario apud Romanos veniebat ſenſu. Paulo latius acceptum omne id continet, quod adhibitum eſt, eius naturam, cui adhibitum eſt mutat a). Quum autem illorum nonnulla naturam in melius, quaedam in pejus mutant, ſive, ut cum CAJO b) loquar, tam medicamenta, quam quae nocent, *veneni* nomine contineantur; illa *venena bona*, haec autem *venena mala* vocaverunt. Secuti in eo Graecorum exemplum, qui τὰ Φάρμακα diſtinxerunt in ἐσθλά et λυγρὰ c). Sed haec epitheta non ſemper adiecta deprehendimus

a) CAJVS in L. 236. ff. de V. S. Hanc L. erudite explicat Hubertus Gregorius van Vryboff in Diff. ad L. 6. §. 5. π. de Diſſ. rer. et qual. L. 16. §. 8. de Poen. et L. 236. π. de V. S. Lugd. Bar. 1735. Eam exhibet Oelrichs Theſaur. Diff. jurid. ſelectiſſ. in Acad. Bel. bab. Vol. I T. III. Diff. 24. p. 191.

b) l. c. cum eo conſpirat Marcianus in L. 3. ff. ad L. Corn. de Sic. et venef.

c) Homer. Odyſſ. IV. v. 230.

mus, et idem nomen mox bonum quid, mox eius contrarium significat, prout id suadeat verborum connexio. Ejusmodi vocabula nominaverunt *media* sive *communia* d). Attamen ut plurimum in malam partem dicuntur *venena*, in bonam *Φάρμακα*. Illud ex MARCIANO e), hoc ex ARISTOTELE f) et HIPPOCRATE g) patet; qui ad designandum *venenum* malum, voci *Φάρμακον* adjicere solent *δηλητήριον*, *θανατηφόρον*, *τοξικόν* et similia, quae verba, si omittunt, *Φάρμακον* eis plerumque medicamentum est h).

Apud Latii poëtas *veneni* vox saepe pro pigmento vel tinctura et praecipue purpura sumebatur, quam *Affyrium venenum* vocat VIRGILI-

G 3

vs

d) A. GELL. N. A. L. XII. c. 9. Ulp. in L. I. §. 3. de Serv. corrupt. et MARCIAN. l. c.

e) in L. I. §. 1. ff. ad L. Corn. de Sic. et venef.

f) Problem. Sect. 1. Probl. 48.

g) Aphorism. L. IV. Sect. 4. Aph. 21. L. VII. Sect. 7. aliisque locis.

g) Immo quandoque pro cibis delicatissimis sumebatur ÆL. SPART. in Adriano c. 21. Inter cibos unice amabat tetrapharmacum seu potius pentapharmacum, quo postea semper Adrianus est usus, ipse dicitur reperisse, hoc est fumen, phasianum, pavonem, pernam crustulatam et aprugnam. IAMPRIDIVS in Alexandro Severo c. 30. Ususque est Adriani tetrapharmaco frequenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur.

vs i) hunc verò ſignificatum priori originem debere non abs re ſuſpicor, quod pleraque pigmenta atque tincturae reapse venena ſint vel bona vel mala, et a veteribus iis adnumerentur, id quod de purpura in ſpecie ad illorum claſſem pertinente abunde probare poſſum ex HIPPOCRATE k), DIOSCORIDE l) atque PLINIO m).

Venenum ſenſu quoque magico occurrit apud HORATIVM n) qui ſic:

*Quae fuga, quis te ſolvere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit deus?*

Reliquas apud veteres uſitatas *Veneni* ſignificationes, quae plerumque metaphoricae ſunt, tanquam a ſcopo noſtro alienas mittamus, et quid recentiores in deſcribendo deſiniendoque veneno praeflitterint, videamus.

§. II.

Recentiorum auctorum.

Temporum lapſu *veneni* nomen fere ſemper de *veneno malo* ſumebatur, atque nocivum quid deſignabat. In illo autem deſiniendo tam a veteribus, quam inter ſe ipſos, mirum in modum diſcrepant recentiores ſcriptores. Quodſi hae dif-

i) Georg. II. v. 465.

k) de Viſtus ratione Sect. IV. Lib. II. p. 25.
edit. Frf. 1595. fol.

l) Lib. II. c. 4.

m) Hiſt. Nat. L. XXXII, c. 6, S. 21. ed.
HARD. etc. 10. S. 41.

n) Lib. I. od. 27.

differentiae jurisprudentiam non tangerent, JCTi non esset, se his tricis immiscere. Quum vero in crimine veneficii judex sententiam veneni superstruere definitioni teneatur: illius notionem sollicitè definiri, JCTis quam maxime interesse, quis non videt? Nam si justo latior est veneni definitio, innocentis fama, quinimo vita periclitatur. Quod si e contrario paullulum restrinxeris veneni limites impunitate gaudebunt facinorosi. Jamjam video JCTos, qui vnico verbo, tanquam Alexandri gladio, huncce nodum solvere cupiunt, Haec, ajunt, nos minime curamus, ableganda sunt ad forum medicum. Verum enim vero, si ipsi Medici, de quibus praecipue hic sermo est, satis diversas definitiones exhibent, prout ex hac aut ex illa schola exierunt; si etiam non paucis medicorum omnes haecenus, vel a celeberrimis auctoribus datae veneni definitiones aut descriptiones nimis vagae ac incompletae videntur; quo se vertat tandem JCTus? Juramentum quod Medicis, qui in his scaulis consuli solent, deferatur vel jam ratione officii praestitum eos obligat, judicem securum praestare non potest, quum conscientiam tantum stringat, non autem illorum opiniones corrigat.

Duo praecipue media, quibus his incommodis obuiam eatur, superesse mihi videntur. Alterum, ut legislator ipse, quid sub *veneni* voce intelligi vult, dicat, quod pro temporum ra-

tionē fecerunt *Romani* o) et *Galli* p). Alterum, ut *JCtus* quod legislator omiſit, ſuppleat, adeoque ipſe celeberrimorum Medicorum definitiones rimetur, eamque eligat, quae intentioni legislatoris conſentanea magis eſſe videtur. Eundem in finem quoties deciſioni medicae locus ſit, artis peritos adigat iudex, ut, veneni definitionem, cui ſavent, reſponſis adjiciant, praefertim ſi reſpondentium doctrina pluribus nondum inclaruerit teſtimoniis. His rationibus adductus, omnes, quas vidi, definitiones veneni ac deſcriptiones q) examinavi atque comparavi; ex quo

e) v. *Tit. ff. ad L. Corn. de Sic. et venef.*

p) EDIT DU ROI pour la punition de differens crimes; donné à Verſailles au mois de Juillet 1682. Reſtré en Parlement le 31. Août audit an. art. 6. et 7. Renouvelé par la DECLARATION DU ROI concernant les Empoiſonneurs; donné à Verſailles le 14. Mars 1780. Reſtré en Parlement le 20. deſdits mois et an. Edictum illud exhibent quoque les *Cauſes célèbres T. I* art. célèbre *Empoiſonneuſe et Recueil d'Ord. d'Alſace* nouv. éd. T. I. p. 112.

q) Multas a medicis, qui ſuperiori aetate vixerunt, datas veneni definitiones exhibet LANZONI de *Venenis. In eius oper. Lauſannae* 1738. 4. T. I. et LINDENSTÖLPE edit. a STENTZELIO de *Venen. Fr. et Lipſ.* 1739. 8. Inter recentiores talia dederunt MEAD de *Venen.* HEBENSTREIT *Anth. forenſ.* GME-
LIN

quo labore mox compertus ſum, pleroſque ſcriptores venena *propria* cum *improptiis*, in *ſenſu lato* ſumta cum *ſtriſte* ſumto confundere, et praeterea alios magis ad forum iuridicum, alios ad medicum magis reſpexiſſe. Inde mirum in modum a ſe invicem diſſentiunt. In tanta rerum confuſione optimum factu erit, ſectae ſtudium penitus abjicere et vagas notiones, quantum fieri poteſt, definire. Miſſis igitur quae ſcopo medico, non autem iuridico inſerviunt definitionibus; miſſa *veneni* notione in *ſenſu lato* ſumta, qua omnis materia, quae humano corpori applicata nocet, comprehenditur; illud praecipue videamus, quid ſub *veneno* in *ſenſu ſtriſto* intelligi debeat.

§. III.

Verae definitionis illuſtratio.

Venenum Τοξικόν, Poiſon, Gift, r) in *ſenſu ſtriſto* eſt corpus, quod nunquam alit;
G 5 ſed

LIN Joſ. Fried. Allg. Geſch. der Giſte, I. Th. Leipz. 1776. 8. et multi alii, quae de venenis ſermonem fecerunt.

r) A Geben. Leg. SS. Joh. de S. Franc. .do duchte in wi im riche Gift were an derſelben tat gegeben. vid. *Gloſſarium Germanicum medii aevi auctore* JOH. GEORG. SCHERZIO, editum, *illuſtratum. ſuppletum* J. J. OBERLINO, fol. T. I. prodibit, *Argentorati* 1781, v. *Gift*.

sed naturam animale[m] mutat, et ultra certam quantitatem experientia determinatam assumptum necat.

Ex hac definitione sequentes fluunt propositiones. I. Venena nunquam alunt. II. Illa naturam animale[m] mutant, et III. Ultra certam quantitatem experientia determinatam assumpta necant.

Quum igitur venena nunquam alant; prono alveo inde fluit, huc non pertinere, quae *alimentis* accensentur s) nisi corrupta illorum naturam induerint.

Quumque porro toxica naturam animale[m] mutant; sequitur, ea esse *Phagana*, medicamenta, vocabulis his sensu laico sumtis t).

Ultimum atque praecipuum illorum requisitum in eo consistit, quod ultra certam quantitatem experientia, quantum fieri potest, determinatam necent. Exinde sequitur, nihil interesse, an corpus aliquod revera mortem intulerit, an vero lata ope evaserit aeger; dummodo illud in ea quantitate, qua sumtum fuit, lethiferum esse, experientia edocui simus. Ex eodem principio sequitur, in foro criminali nihil interesse, majus ne an minus sit materiae mortiferae volumen, adeoque omittenda esse, quae plerique auctores venenorum notioni addunt, nimirum, quod

s) SPIELMANN *Iust. Mat. Med. Proleg.* §. 2.

t) *Idem* l. c.

quod *parva* vel *minima* quantitate lethifera ſint. Haec enim limitatio, ut taceam, quod ſit vaga, definitionem veneni in venificio nimis ſtricſam reddit, adeoque, licet Medicis forſan utiliſſima ſit, Jctum certe in errorem ducere poteſt. Nam corpora minora veneficiis quidem aptiora eſſe, nullus dubito, cur autem corpora in majori quantitate demum certo necantia e venenorum numero eliminari debeant, non video; quum ex hac claſſe periculoſiſſima, quod difficilius detegiqueant, ut plurimum parentur toxica, ſcilicet *venena lenta*, in quorum applicatione eo poſſiſſimum artificio utuntur ſceleſti, ut per temporum intervalla, et diviſis portionibus, magnam veneni quantitatem corpori ingerant, et ita pharmaco in magna doſi dato mortem afferunt, quod in parva lethifera haud fuiſſet. Ex his omnibus denique colligi poteſt, quaedam venena, in minori quantitate ſumta, poſſe medicamentorum locum obtinere, et vice verſa, medicamenta in majori quantitate data, vera venena evadere, uti videre eſt in *Tartaro emetico*, *Mercurio ſublimato* etc. et in genere omnibus fere haecenus cognitis in noſtris regionibus venenis. Talia itaque venena *relativa* ſunt ad quantitatem doſis, qua ſubiecto cuidam applicantur. An vero dentur *venena abſoluta*, quae in omni quantitate applicata mortem inferunt u) ignoro.

Sunt,

u) Eam differentiam agnoſcere videtur cum alijs

Sunt, qui ne *Arsenicum* quidem inter venena absoluta referunt, immo dantur medici, inter quos SLEVOGT *x*) FRICCIUM, *y*) et JACOBI *z*) nominasse sufficit, qui Arsenicum intus et extus adhibendum publice commendant, et prior hujus pharmaci utilitatem in his morbis, per experimenta in quinquaginta hominibus facta ostendere conatus est. Quantum veritatis horum eruditorum assertionibus insit, Medicis decidendum relinquo. Nec magis certi quid pronunciare ausim de utriusque Indiae toxicis, quorum mentionem faciunt, de Orientali *Macassarienti* ex sauciata arbore *ſpu. ſ. Upa* collecto, KEMPFER *a*) de Americanis *Ticunas*, *Lama*, etc. de la CONDAMINE *b*) HERISSANT *c*) et FONTANA *d*); nec non de venenis morſu quorundam

aliis BOEHMER *Obs. II. ad Carpz. P. I. Q. XXI.* dum venena in quali et in quanto nocentia agnoscat.

x) In eius *Propemptico de permissione prohibitorum et prohibitionem permissorum* ad *Diff. KRAUSII et BAIERI de Capillis*: Jenae 1701.

y) in *Tract. de Virtute venenorum medica*, Ulm 1701.

z) v. *Acta Acad. Mogunt. T. I.*

a) *Amoenitat. exotica. Fascic. III. obs. 10. p. 579.* cf. STENZEL et NULLER *Diff. de Venenis acutis. Vireb.* 1732.

b) *Mém. de l'Acad. R. d. S. 1745. p. 489.*

c) *Phil. Transact. Vol. 47. p. 75.*

d) *Phil. Transact. Vol. 70. p. 163.*

dam animalium venenatorum aut furiosorum il-
latis. His saltem, si absoluta sint, non adnume-
randum esse videtur canium rabidorum venenum,
quod varias observationes adducit VAN SWIE-
TEN ^{e)} quibus patet, plures homines demor-
sos fuisse eodem tempore, et ab eodem cane
rabido; quosdam periisse hydrophobos, licet
variis medendi methodis usi fuerint; alios vero
nullum aut leve modo malum, neutiquam tamen
rabiem, inde percepisse, licet nullam omnino me-
delam adhibuissent. Haec de nomine et notio-
ne veneni sufficiant. De illius divisionibus, quae
dicenda sunt, videamus.

CAPUT II.

De veneni Divisionibus.

§. IV.

Prima divisio.

Venena varie dividi possunt, prout vel in mo-
dum, quo agunt, vel in applicandi modum, vel
agendi velocitatem inquirere cupis.

Secundum modum, quo agunt venena, di-
vidi possunt in *mechanica* et *physica*. Illa sunt,
quae per se innoxia, uti cetera sciencia instru-
menta cutellatis suis fibris intestina vulnerando
morti causam praebent. Haec sunt quae inter-
na a natura insita vi agunt. Omnia nunc hucus-
que

^{e)} Comment. in Boerhave Aphor. T. III, §, 1137
p. 548.

quenota venena recensere animus non est, partim, ne maiora sint, quae aliorum causa complectimur, quam ipsa illa, quorum haec causa praeparantur; partim, quod, qui de venenis scripserunt, auctores largam messem fecerunt, quam adire cuivis licet; partim etiam quod, qui vitae venenis insidiantur plura illorum aut non noscant, aut tanquam furiali scopo minus commoda, intacta relinquant, ideoque non tantus sit venenorum in foro criminali obvenientium numerus. Quamobrem praecipua quaedam solummodo perlustrabo.

Ad *Meehanica venena* referuntur *Adamantis*, *Cryftalli* et *Vitri* ramenta, quorundam metallorum limatura, et similia; quae omnia eodem modo agunt, si in asperiori pulvere assumuntur. Quodsi autem in tenerrimum pollen redacta sunt, absque mortis periculo deglutiri posse dicitur, nisi in corpore resolvi queant. Tunc autem non forma sua externa; sed interna potius qualitate nocent, adeoque ad sequentem venenorum classem pertinent. Ex harum notionum confusione orta est opinionum diversitas, ita ut ab aliis quaedam horum corporum venenis adnumerentur, quaedam ab aliis ex eorum serie excluderentur f). Cautum atque circumspexitur Jcti ut et Medici

f) LINDENSTOLPE de Ven. c. III. thes. 29. HOFFMANN et PARREIDT Diss. de cauta et circumspecta veneni dati accusatione. Halae Magd. 1735. § 22. sqq. LANZONI de Ven. c. 12. HEBENSTREIT Anth. for. S. II. m. II. c. 2. art. 5.

ci iudicium et hic rem conficere, non eſt, quod moneam.

Venena Phyſica iterum dividuntur in *corroſiva*, *ſtupeſacientia* ſ. *narcotica*, *aſtringentia* et *animalia*.

Inter corpora, quae venena largiuntur *corroſiva*, quae ſicuti mechanica, ſolutionem continui inferunt, quaeque ex terrae viſceribus potiſſimum deſumta ſunt, eminent *Arsenicum* et omnis ejus gleba, *Regulus Antimonii*, *Acida foſſilia* ſive per ſe, ſive opẽ metallorum concentrata g). Ex regno animali *Cantharides*; *Euphorbium* ex vegetabili nominasse ſufficiat h). Ad rodentia venena optimo jure referuntur etiam *medicamenta*, quae ob ſummam agendi vim *draſtica* vocantur, quales ſunt: *Tartarus emeticus*, *Gummigutta*, *reſina Scammonii*, *Jalappae* etc. juſto majori ingeſta doſi i).

Illa venena, quae, dum ſenſorium commune ob-

g) cf. SPIELMANN *Inſtit. Mar. Med.* v. *Arsenicum*, *Antimonium* etc. MACQVER *Diſt. de Chemie*, art. *Arsenic*. HOFFMANN *Diſſ. cit.* STENZEL et MULLER *Diſſ. de Ven. acut. Vir.* 1732. ESHENBACH *Medic. Leg.* C. I. S. I. §. 12. ſqq. GMELIN *Allgem. Geſch. der Mineral- & Gifte*.

b) SPIELMANN l. c. v. *Cantharides* et *Euphorbium*. GMELIN *Allgem. Geſch. der Pflanz.* Gifte.

i) cf. BOEHMER *El. Jyrd. Crim.* S. II. c. 20.

obnubilant, *νάρκωσις* inducunt, ideoque *narcotica* s. stupefacientia dicuntur, regno vegetabili potissimum debentur. Talia praebent prae reliquis *Cicuta*, *Opium* *k)* *Solanum furiosum* s. *Belladonna*, *Mandragorae* radix *hyoscyami* semen cum radice, qua, uti *WEPERVS l)* narrat, integer conventus *Benedictinorum Rhinoviensium a. 1649.* una coena in magnum periculum adducebantur. De his similibusque plantis evolvi merentur *SPIELMANN* et *GUERIN m)* *JOH. FRIDERICUS GMELIN n)* et *EBERHARDUS GMELIN o)*.

Adstringentia venena, quae vasa arctant, oriuntur imprimis ex praeparatis saturninis sive ex plumbo factis, quorum venenatae vires, lentae, nihil-

20. §. 236. et *Med. ad C. C. C. art. 130.*

§. 1. *Meister Princ. Jur. Crim. S. II. c.*

XXII. §. 1. Eschenbach Med. Leg. C. I. S.

I. §. 9. et HOME Princ. Med. P. II. S. 3.

k) TRALLES Usus opii salubris et noxius in morb. medela. Vratislaviae 1757. 4.

l) de Cicutae aquaticae noxis p. 231.

m) Diss. de Vegetabilibus venenatis Alsariae. Argent. 1766.

n) Tract. cit. et Ejusd. Hist. venenor. vegetabil. Sueviae indigenor. in append. Nov. Act. Phys. Med. Acad. Nat. Curios. T. VI.

o) Experimenta et Observationes septicorum et antiscept. indolem illustr. in Nov. Act. Phys. Med. Ac. Nat. Curios. T. cit.

nihilominus tamen certae sunt; p) licet quidam Medici, inter quos HOFFMANNVM q), esse doleo, de illorum virtute nos admodum securos redderent. Haec etiam basin, sicuti fere omnium venenorum lentorum, ita et decantati illius pulveris *poudre de succession* dicti, constituere admodum probabile est; licet de eo, an unquam extiterit aut adhucdum existat, et annon potius ad commenta medica ablegandus sit, dubitet ESCHENBACH r).

Singulare genus constituunt *venena animalia*; quorum naturam et iudolem huc usque fere incognitam esse, vel magni nominis Medici ingenue fatentur. Huc refertur virus serpentum, aliorumque animalium venenatorum, ut et furiosorum, quorum supra jam mentionem fecimus (§. 3.). Haec venena, ut plurimum non necant, nisi morsu, ictu aut alia vulneratione sanguini immediate admisceantur.

§. V.

Secunda divisio.

Altera divisio ad modum spectat, quo corpori applicantur. *Primo* enim multa sunt, quae cum inspiratione attracta caput aut pulmones extern-

plo

p) Spielmann Inst. Mat. Med. v. Plumbum.

q) Diff. cit. §. 25.

r) Medicin. legal. C. I. S. I. §. 17.

H

plo feriunt. Talem effectum produciunt vapores et fumi venenati ore vel naribus hausti. Deinde, cum tota cutis vasis bibulis resorbentibus sit instructa, cuti quoque illita venena ad interna corporis descendere possunt, ibique lethales producere effectus, uti de linimento arsenico divite fertur. *Pleraque* non nisi cum cibo aut potu assumpta nocent, quod plumbi et cupri praeparata ostendunt. *Viperæ* denique virus impune bibitur, sed in vulnere lethiferum est. Hæc autem toxicorum divisiones cum grano salis accipienda sunt; non enim omnia venena unico tantum modo nocent; dantur etiam, quæ pluribus, quin omnibus modis nociva sunt. s)

S. VI.

Tertia divisio.

Ultima venenorum divisio a majore vel minore velocitate pendet, qua in corpora animata agunt. Scilicet illorum quaedam, uti rodentia potissimum toxica, subitam et inexpectatam inferunt mortem, *acuta* inde vocata. De his agit STENTZEL. t) Alia vero toxica eam habent naturam, ut minoribus ut plurimum dosibus semel aut repetitis vicibus data, in primis viis noxiam mutationem producant, qua functiones naturales

s) HAHN Orat. de ven. usu in med. p. 10. sq. edit. Lips. 1775. 8.

t) in Diss. medico-juridica supra allegata nota 30.

les vario gradu laeduntur, et ex harum demum laesione progrediente tempore ipsi quoque vitae periculum imminet; venena *lenta* vocantur. Huius generis venena ex plumbo praesertim confici, supra (§. 4.) notatum est. Eruditam venenorum lentorum historiam exhibet JOH. BECKMANN u) atque inter alia refert *Carolus XI.* Sueciae regem tali veneno interfectum esse.

Plures adhuc venenorum divisiones addi possent, vereor autem, ut quadrent ad rhombum, quod nimis exacta pleraque nitantur veneni definitione. Talis esse videtur divisio quorundam in *connata* venena et *propinata*, quum in primo divisionis membro venenum sensu improprio sive methaphorico sumatur. Nec magis admittenda videtur divisio in *lethalia* et non *lethalia*, quam quidam fecerunt, quoniam notioni venenorum aperte contraria sit.

Perlustratis *Veneri* nomine, definitione atque divisione de *Veneficio* ipso age nunc dispiciamus.

z) Beiträge zur Geschichte der Erfindungen, 2tes Stück, Leipz. (Göttingen) 1781. 6ter Aufsat.

S E C T I O I I.

DE VENEFICIO DOLOSO.

CAPUT I.

De huius criminis natura et indole.

S. VII.

Veneficii definitio generalis et divisio.

Veneficium in genere quamvis noxiam animalem factam veneni applicationem designat. Illud, quod in homines committitur, quia vel *dolo* vel *culpa*, vel *casu* fieri possit, dividitur in *dolosum*, *culposum* et *casuale*. De isto nunc, de illo alia occasione disputare est mihi propositum. Hoc, quod delictum non sit, in censum haud venit.

S. VIII.

Veneficii dolosi definitio.

Veneficium dolosum in legibus appellatur primum illud crimen, quo quis venena mala necandi hominis causa fecit, vendidit, dedit vel habuit x). Quitalia commiserunt *Venefici* in *sensu stricto* y) aut *Venerarii* z) vocantur. Quum deinde *magicas*, uti vocant, artes cum venenorum

x) L. 1. §. 1. I. 3. pr. §. 1. 2. et 3. L. Corn. de Sic. et Venef.

y) *Citratæ* LL.

z) *Suæron, Neron, c. 33, L. 28. ff. de Poen.*

rum applicatione coniungere tentabant ſacिनoroſi; inde ſactum eſt, quod *Veneficium doloſum* vocaretur, etiam tale crimen, quo quis ſulurris magicis hominem occidit *a*). Cum huius criminis reo pari fere paſſu ambulant, qui mala ſacrificia feciſſe, habuiſſe, *b*) aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe *c*) aut ſimilia prohibita didiciſſe, docuiſſe *d*), exercuiſſe, vel qui ea exercent, conſuluiſſe *e*) deteguntur, et in genere, qui ſub *Titulo Cod. de Malef. et Mathem.* comprehenduntur; quorum omnium nomina erudite explicat ALOYSIUS CREMANIUS *f*). Miſſa, horum criminum explicacione, quibus THOMASIVS *g*) colophonem addidiſſe fertur; de illo poſitiſſimum, quod veneno committitur nobis ſermo erit.

Veneficium igitur doloſum, veneno commiſſum: quod et κατ' ἐξοχήν *Veneficium* vocatur, ſecundum datam a legibus *Romanis* deſcriptionem;

H 3

nem;

a) ſ. 5. *J. de Jud. publ.*

b) *L. 13 ff. ad L. Corn. de S. et V.*

c) *L. 4. C. de Malef. et mathem.*

d) *L. 8. eod.*

e) *L. 5. eod.*

f) Senenſis in regio archigymnaſio. Ticinenſi Anteceſſoris de *Jure Criminali Libri duo* T. I. et II. qui Librum I. continent, prodierunt *Lucae* 1779. 8. maj T. II. L. I. P. III. c. 2. art. 4.

g) *Diſſ. de Crimine magiae.*

nem, definire poteſt: crimen, quo quis vene-
no hominis vitae inſidias ſtruit. *h*)

Aliam definitionem ſuppeditat CONSTITU-
TIO CRIMINALIS CAROLI V. Haec enim
per veneficium illud designat crimen, quo quis
dolo hominis vitae vel ſanitati veneno nocet *i*).
Conjuncta utraque definitio ſequitur, Venefici-
um I. eſſe crimen. II. Non intelligi ſine dolo.
III. Veneno committi IV. Ut quis hujus crimi-
nis reus ſit, ſufficere *jure Romano*, inſidias vi-
tae ſtructas, *jure Carolino*, ſanitatem laeſam
eſſe.

§. IX.

Eſt crimen.

Veneficium ſecundum Romanorum et hodie-
nos mores *crimen* appellari poteſt. Apud Roma-
nos ita vocatum eſſe dubium non eſt, quia inter
judicia publica referebatur *k*) Hodie *crimen* et
delictum pro ſynonimis fere habentur. Illius ta-
men denominatio veneficio magis convenire vi-
detur, quod voce *criminis* maiora plerumque
delicta hodie notari, plures contendunt *l*). Eſt
autem veneficium abſque dubio atrociffimum de-
li-

h) L. 1. §. 1. L. 3. p. §. 1. 2. et 3. ff. ad
L. Corn. de S. et V. §. 5. J. de Publ. jud.

i) C. C. C. art. 130.

k) L. 1. ff. de Publ. jud. §. 5. J. eod.

l) cf. Meißter Princ. Jur. Crim. S. II, c. 1.
§. 1. not.

lictum, et divino humanoque jure pro tali habetur. Veneficus enim quoniam animo deliberato occidit et per insidias; jure Mosaico et Canonico *m*) ab ipso altari ad supplicium rapi potest. Romanis plus erat *hominem extinguere veneno, quam occidere gladio n*). Nam, ut cum CICERONE *o*) loquar, eum, qui palam est adversarius, facile cavendo vitare possis, occultum vero malum non modo non existit, verum etiam opprimit, antequam perspicere atque explorare potueris. Hinc est, quod crimen veneficii *homicidiis qualificatis* connumeret cum plerisque DD. MEISTER *p*) quin a quibusdam ad *homicidia proditoria* referatur *q*).

§. X.

Non intelligitur sine dolo.

In Veneficio doloso *dolum malum* requiri inter omnes constat, Quid autem sub *dolo malo* intelligendum sit, disputant auctores KRESSIUS *r*) et HEINECCIUS *s*) et alii *voluntatem necandi*

H 4

re-

m) Exod. XXI, 24. c. 1. X. de Homicid.

n) L. 1. C. de Malef. et marbem.

o) in Verr. L. 1. c. 39.

p) l. c. S. II. c. XIX. §. 5.

q) Lauterb. Coll. Pand. ad L. Corn. de S. et V. §. 19.

r) ad C. C. C. arr. 130. §. 3.

s) Elem. J. C. f. o. Inst. §. 1357. Acab.

Reden, ad eund. §. Elem. J. C. f. o. Pand.

P. VII. §. 201. et 208.

requirunt. Hic nititur *L. 1. §. 1. L. 3. pr. et §. 1. et 2. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.* ubi verba *necandi hominis cauſſa* occurrunt. Ille ex analogia juris praecipue concludit, ſine animo *necandi* non dari verum veneficium, quemadmodum nec ſine affectu *furandi* verum committatur furtum. CARPZOVIVM in eorum ſententiam, qui pro animo *necandi* pugnant propenſiſſe videtur; licet non ſatis clare loquatur, dum animum *necandi* cum animo *nocendi* coniungit *t*). BOEHMERUS *u*) ad veneficium doloſum in regula non requirit *animum necandi*, ſed *nocendi animum* ſufficere putat, ſuamque ſententiam probare conatur ex *L. 38. §. 5. ff. de poenis*, quae capitale poenam irrogat ei, qui ſiniſtro eventu poculum amatorium non animo *necandi*, ſed tantum *nocendi animo* cum materiae noxiae ſcientia conjuncto, quemque animum *occidendi indirectum* vocat, praebuit. Quod ad poenam vero attinet ordinariam, quae ex *C. C. C.* nota eſt, infligendam, propositum *necandi* ſive, ut ipſe loquitur, *animum directum* a deſſe vult. Verum BOEHMERI ſententiae accedere me verant leges, quae *necandi animum* in regula expreſſe requirunt.

§. XI.

Interpretatio *L. L. de dolo.*

Leges, quae huc pertinent, ſequentes ſunt:

L. 1.

1) Pract. Nov. Rer. Crim. P. 1. q. XX. n. 1. cf. q. XXI. n. 13. ſqq.

u) ad C. C. C. art. 130. §. 2. et Obſ. III. ad Carpz. P. 1. q. XXI.

*L. 1. §. ff. ad L. Corn. de S. et V. Tenetur, qui hominis NEGANDI cauſſa venenum confece-
rit, dederit. L. 3. pr. eod. Legis Corneliae de
ficariis et veneficis capite quinto, qui venenum
NEGANDI hominis cauſſa fecerit, vel habuerit
plectitur. §. 1. eod. Legis Corneliae poena adſci-
citur, qui in publicum mala medicamenta ven-
diderit, vel hominis NEGANDI cauſſa habuerit.*

In his legibus animus necandi diſertis verbis
requiritur. Non obſtat his *L. 38. §. 5. ff. de
poenis*, ad quam BOEHMERUS provocat; en le-
gis verba: qui abortitionis aut amatorium pocu-
lum dant, etſi dolo non faciant: tamen, quia
mali exempli res eſt, humiliores in metallum,
honeſtiores in inſulam, amiſſa parte bonorum
relegantur: quodſi eo mulier aut homo perierit,
iunmo ſupplicio adſciuntur. Legem hanc non
regulam, ſed exceptionem a regula, quae hunc
in caſibus non exceptis firmat, tradere, ſequen-
tibus probo argumentis.

I. Lex haec deſumta eſt ex PAULI *Recept.
ſent. Libro V. tit. 23.* tanquam ex fonte ſuo.
Ibi autem ea, utpote ſpecialem caſum continens,
regulae generali, quam ab initio refert PAULUS,
ſubjungitur.

II. Lex haec fugitiva eſt, neque enim in
titulo *L. Corn. de Sic.* ſed in titulo *de poenis*
continentur.

III. Non negandum, Legem hanc paullo obſcuriorem eſſe; cum autem ſola ſit, non poteſt evertere principia, pluribus aliis Legibus, quas ſupra allegavimus, clariffimis verbis expoſita.

IV. Ipſa verba L. 38. *etſi dolo non faciant*, noſtræ ſententiæ favent, quicquid etiam ſub voce *dolo*, intelligere velis. Nam, ut quis L. Corneliæ reus ſit, *dolum* requiri, omnes conſentiunt. Quum autem *dolum* abeſſe, in L. 38. diſerte aſſerat PAULUS, meridiana luce clarius eſt, dictam legem exceptionem a regula continere.

V. Dubium eſt an verba *etſi dolo non faciant* indicent, *animum necandi* ſolius modo abeſſe, non autem *nocendi animum*; annon potius ita accipienda ſint, quaſi PAULUS dixiſſet, „Unum idemque eſt, utrum *dolo* (quicquid ſub „eo intelligas) faciant, an ſola culpa.“ Quæ interpretatio verior eſſe videtur, quia et ſola culpa amatorium et abortus poculum porrigi poſſunt; licet ſæpe dolus adſit. Et ita BOEHMERI argumentum nimis probaret, quia tunc etiam culpa ſufficeret ad reatum.

VI. Alia ratio decidendi in *Lege Cornelia*, alia in *Lege 38*. Illa Lex *malam intentionem*, hæc *malum exemplum* pro ratione decidendi agnoſcit.

§. XII,

Interpretationis concluſio et deſenſio.

Stat igitur hæc, Romanis Legibus firmata pro.

propoſitio: In veneficio doloſo requiritur *dolus malus*, qui non *animo nocendi*, ſed *necandi animo* in regula abſolvitur.

Quae, cum ita ſint, non admitti poteſt BOEHMERI x) diſtinctio inter *reatum et poenam ordinariam*. Dum ita diſtinguit hicce autor, ſub *reatu* non eius conditionem intelligere poteſt, qui criminis veneficii *accuſatus* modo eſt, quemque *reum* in ſenſu lato vocant; quum *accuſato* nulla poena dictatur, niſi et *condemnatus* fuerit, ſed voce *reatus* criminis convictionem indicat y). Nemo autem *veneficii doloſi convictus* dici poteſt, niſi qui etiam de *dolo* adhibito convictus ſit. Et ita ſemper redit quaestio, *quid ſub dolo intelligendum ſit?* quam modo decidimus.

Quod ad diſtinctionem attinet inter *animum necandi directum et indirectum*, ſi eam juſtam eſſe in aliis criminibus vel maxime concedamus ſecundum propria tamen BOEHMERI principia in veneficio doloſo locum habere non poteſt. Nam quatuor requirit: I. ut factum ſit ſponte commiſſum, II. cum *animo nocendi* conjunctum, III. illicitum, ex quo ſcit vel facile ſcire poteſt, ac debet, IV. mortem plerumque ac per ſe inde ſequi poſſe ac ſolere z) Equidem tria priora requiſi-

x) ad C. C. C. art. 130. §. 2.

y) Hoc ſenſu vox *rei* occurrit in L. f. C. de Accuſ. et in c. ult. C. 15. q. ult.

z) Elem. Jurispr. Crim. S. II, c. 16, §. 202.

quisita adesse possunt absque animo necandi, quartum vero nunquam adesse potest in veneficio, quin animus necandi, sive ut cum BOEHMERO loquar, *dolus directus* adsit. Ratio enim, ob quam dolus indirectus in aliis homicidiis locum habere potest, nimirum quod fere impossibile sit, hominem sanae mentis ea aetate, qua doli capax est, nescire vulnerum inflictionem, quae non ad mensuram fieri potest, incerti eventus esse et saepissime ad stygias undas mittere, in veneficio cessat; ubi vel doctissimi haud raro in incerto haerent, an corpus aliquod salutiferum, nocivum, an lethiferum sit, et ita justae ignorantiae locus esse potest. (§. 3. et 4.)

Itaque vel *scit* aliquis se venenum praebere; et tunc *animus directus* necandi adest: nam *scienter* venenum praebere, et *animum* necandi habere, correlata sunt; *vel nescit*, quo casu, et si *animo nocendi* dederit, atque sciverit rem nocere posse, *necandi animus* abest, vel *dubitat*, quo in casu delictum *animo nocendi* commissum quidem aggravatur, non autem propterea *propositum necandi* habet *a*). Mera igitur praesumptio

a) Immo, si, quod verum, dicendum sit; *dolus indirectus* commentum D.D. est, quod contradictionem in adiecto, uti in schola loquuntur, involvit. Quid enim est illud: *propositum non habere* aliquem occidendi et tamen per consequens *propositum habere* aliquem occiden-

animi necandi ex nocendi propoſito colligi poteſt in veneficio doloſo, quamvis cum noticia materiae noxiae conjuncto; nullum vero argumentum omni exceptione maius, quod tamen de animo necandi indirecto praedicat BOEHMER b). Ergo animus necandi indirectus in veneficio doloſo locum non habet.

§. XIII.

Quis et contra quem Veneficium committitur? nec non, quomodo probatur dolus?

Quum ergo animus necandi, requiratur, facile redditur ratio, cur personarum et sexus differentia cesset, dummodo doli alias capaces sint rei. Inde etiam patet veneficium contra omnem hominem committi posse, in quem dolus exerceri possit, adeoque etiam in agonizantem. An in monstra admittatur, videant alii; equidem iudicium suspendo.

Ex eodem principio consequitur, poenam veneficii infligi non posse, nisi animus necandi probatus fuerit. Hanc autem probationem mul-

cidendi? *Dolus* itaque sic dictus *indirectus* revera nihil aliud est, quam *animus necandi* praesumptus. Haec autem praesumptio contrarii probationem admittit; adeoque non argumentum omni exceptione maius largitur.

b) l. c. cf. S. II, c. 20. §. 235. et C. C. C. l. c. §. 2.

multum juvant *indicia auctoris* c) siue quaevis argumenta iudici de auctore criminis commissi fidem facientia; licet, si eorum naturam inspicias, nemo ex iis perfecte convinci possit. d)

Legitima *indicia* propria atque proxima secundum NEMESIN CAROLINAM e) sunt: reum I.) emisisse vel praeparasse venenum, *usumve* ejus legitimum allegare non posse; II.) *inimicitias* ei cum defuncto intercessisse, aut emolumentum ex ejus morte sperasse; III.) alias de tali facto suspectum esse. *Duobus prioribus* aut *primo et tertio* conjunctis quaestio decerni potest. Addit legislator IV.), *emtionem* veneni a reo in iudicio *negatam* atque satis postea probatam ad torturam sufficere; quod ultimum tamen per se sufficientem satis rationem illis haud subministrare, qui inde peculiare *indiciu* proximatum cum GARPZOVIO f). SVRUVIO g). BEYERO h). eruunt, asserit cum KRESSIO i) BOEHMER

c) Quae ab *indiciis corporis delicti* bene distinguunt MEISTER *Princ. Jur. Crim. S. III. c. 10. §. 6. sq.*

d) BOHMER *Elem. Jur. Crimin. S. I. c. 6. §. 108. et c. 11.*

e) *Art. 37.*

f) *P. I. q. CXXI. n. 17.*

g) *De Indiciis C. 2. p. 27.*

h) *ad C. C. C. Posit. 32. art. 37.*

i) *ad C. C. C. art. 37. §. 2.*

MER k) cuius sententia in generalibus principiis jurisprudentiae criminalis et analogia iuris satis fundata esse videtur. Adversariorum tamen interpretationem menti Imperatoris consentaneam magis ob eam inprimis rationem autumo, quod propositio: *Item so eyner Gist faust etc.* cum priori non cohaereat et huic articulo, a CAROLO V, demum adjecta sit. In antiquioribus enim Constitutionibus criminalibus *Bambergenſi* et *Brandenburgica*, ex quibus suam Imperator desumſſe videtur, plane omiſſa eſt. Praeter haec indicia, et alia allegant DD: uti v. gr. si reus cibum aut potum propinatum ſecreto tractavit l).

§. XIV.

Exceptiones rei.

Haec omnia tamen indicia, quam maxime labefactantur quoties illa exceptionibus elidit reus, allegans v. gr. ſe ad occidendas muſcas, mures atque glires vel ad uſus venatorios m)

k) ad C. C. C. arr. 37. §. 1.

l) Carpz. P. 1. q. XXI. n. 4.

m) De venatoriis venenis DIOSCORIDES Mar.

Med. L. IV. c. 73. ſcribit: Radice Aconiti alterius ad venationem luporum uſus eſſe, crudis carnibus inſerta, item: Apocyni foliis cum qdipe in pane coctis necari canes, lupos, vulpes, pantheras, et his ſtatim ab eſca coxendices reſolvi. cf. Cicero de Nat. Deor. II. 50. CELSIUS de Medicina L. V. c. 27.

ad compositiones metallorum aliasque operationes chemicas vel ad pingendum emiſſe vel adhibuiſſe venenum; quod tamen peritorum examini ſubjiciendum eſt, ut exinde judici innotefcat, an omne, quod reus conſumſiſſe dicit venenum reapse ad eum uſum adhibutum ſit? Huc quoque pertinet, ſi reus homo *bene* moratus; *occiſi* amicus fuerit; ſi ipſe cibum potumve *prae-guſtaverit* n.). Tum etiam ſi *violentiam materiae datae* ſe ignoraviſſe allegaverit, ſive ad acutendam memoriam aliumve bonum finem incaute noxia praebuiſſe aſſeruerit, ſive alia probabili exeuſatione uſus fuerit. o)

Ex his patet animi necandi probationem in veneficio difficillimam immo fere impoſſibilem eſſe, niſi confeſſio rei accedat, aut reo qui ad ignorantiam virtutis veneni dati provocat, probari poſſit contrarium. Tunc enim de animo necandi, tanquam ſcientiae correlato (§. 12.) ſatis ſuperque conſtaret.

Praecipuas quaestiones veneficii reis proponendas ſiſtunt C. C. C. art. 50. et Viri docti in notis ad hunc locum.

§. XV.

n) *Zacchia* Quaeſt. leg. L. II. T. II. quaeſt. 8. n. 26. STRYK *de Jure ſenſ. D. VI. c. 4. n. 28.*

o) cf. WRESS. ad C. C. C. art. 27. §. 1. et art. 130. §. 3. *Boehmer* ad C. C. C. cod. art. §. 2.

§. XV.

Veneno committitur.

Corpus delicti.

Quum porro veneficia veneno comittantur, obscurum non est, parum interesse utrum directo i. immediate, an per indirectum i. mediate veneficium commissum sit.

Directo praecipue fit, quando, quod plerumque accidit, cibo, potui aut medicamenti immiscetur toxicum. Fit porro venenis alio modo, quam per os corpori ingestis. Huc referri merentur famosi isti, quos nuper Parisienses viderunt venefici; qui amicitiam simulantes, oblato Nicotianae pulvere veneno mixtae, lethale hominibus induxerunt somnum, sopitosque diripuerunt, *Sopientes, Endormeurs, indevocati p)*.

Nefandis horum criminibus frena injecerunt non solum Curia Suprema Parisiensis atque Summus Politiae Praepositus; sed et ipse rex qui memoriae elapsam de veneficio legem nova sanctione poenali munivit q). Similis farinae homines

sunt,

p) BUCHOZ la Nature considérée sous les différents aspects ou Journal de trois Regnes de la Nature II. Epoque n. 3. 15. Fev. 1780 p. 133. v. DECLARATION DV ROI conc. les Empois. supra cit. (not. 15.)

q) cit. Edict. et Decl. Reg.

sunt, qui per capillamenta ascititia r) chirothecas, sedilia, clysmata s) epistolas et similia venenum corpori inferunt; si, quae de plerisque narrantur, non potius tanquam aureae fabulae accipienda sint. Haud melioris notae sunt, qui fursale venenum auribus dormientium infundunt t), Nec aliter de eo sentiendum, qui armis venenatis u) alterum faciat vel perimit, modo venenum reapse mortis causam praebuerit. Quodsi enim vulnus, licet telum haud toxico tinctum fuisset, lethale reperiatur; multi DD. poenam simplicis homicidii, gladium scilicet, imponendam esse statuunt. x)

Per indirectum s. mediate veneficia committunt qui aërem venenatis suffimentis aut pulvere infusi-

v) Tali modo Duci Holsatiae insidias structas esse, memoratur in Schlesisch. Gesch. der Natur und Kunst. 20. Berl. 1722. M. Maj. art. XIV, pag. 512.

s) Hebenst. Anthr. for. S. II. m. II. s. 2. art. 5. §. 21.

t) Tale quid ex Journ. Encyclop. occurrit in Mag. Hist. L. IV. n. 2.

u) De juris naturae praeceptis ratione armorum venenatorum usus contra hostes v. Trev. rus ad PUFFENDORF, p. 116. et ab illo citat.

x) NOHMER ad C. C. C. art. 130. p. 1. et ult. Venenorum, quibus olim ad insidenda tela utebantur, nomina et compositiones ex veteribus auctoribus collegit Petrus (de Abn

y) inficiunt; qui fontes et puteos z) cereviam, infusionem fabarum Cassiae aut Theiiae similiaque in loco publico vendenda; tum etiam, qui bruta animalia, quorum vel carne, vel productis uti lacte, vescimur; multo magis, qui passua et vivaria, piscinas, columbaria et similia venenant, modo animus necandi homines adfuerit, et reapse horum sanitas laesa sit. Quod autem CARPZOVIVS a) singulis brutis insectis, gladium sufficere existimet, ejus argumentis non probari, demonstrat BOEHMER b) atque ostendit, vel homini nocitum esse, vel non; in illo casu poenae ordinariae locum faciendum esse, in hoc extraordinariam dictandam esse. In nullo tamen casu poenam ordinariam rotae obtinere existimo; si animus necandi homines abfuerit. Mediatum quoque veneficii rei sunt, venena ho-

I 2

mi-

Abaunza Praelect. ad tit. de Sagittariis n. 67. in Meermannii Nov. Thes. Jur. Civ. et Can. T. II. p. 74^r.

y) Id quod dicti venefici sapientes fecerunt.

z) De tali veneficio cum aliis locis, tum in nostra urbe a. 1349. Judaeos accusavit pelus furibunda. Die 14. ejusdem anni Judaeorum prope duo millia sexus utriusque combusta sunt. Quorum tamen maximum crimen divitias fuisse, *Schwarberus* Consul eo tempore civibus objecit. v. *Schoepelini Alsace illustr. T. II. §. 636. p. 343.*

a) *P. l. q. XXI. n. 24.*

b) *Obs. IV. ad Carpz. q. cit.*

minis necandi causa componentes, vendentes, procurantes c), Ejusdem commatis denique sunt applicationem toxici jubentes atque mandantes.

Ex eodem principio, quod scilicet *veneficium absque veneno non committatur*, sequitur, omnia indicia auctoris nihil operari, nisi de certitudine delicti veneno commissi, sive, ut cum DD. loquar, de *corpore delicti* constet.

Corpus delicti jure Romano, laesione non secuta, versabatur praesertim circa quaestiones, an quis necandi hominis causa venenum confecerit, vendiderit habuerit? Laesione autem secuta, *Corpus delicti* jure Romano et Carolino, *noxia et illicita veneni applicatione homini facta*, absolvitur. Pro illo eruendo de duobus momentis constet, necesse est I.) De *noxia* hominis sanitati vel vitae illata II.) De *applicatione veneni*, ex qua patet, an illicita sit? Sub PRIORI et mortem intelligo et quodvis damnum, quod ille sentit, cui venenum applicatum esse dicitur. Alterutrum requirunt verba NEMESEOS CAROLINAE art. 130. *an Leib oder Leben beschädigt*. De his ex oculari inspectione Medicorum praecipue, nec non aegroti atque testium effatis constat. POSTERIUS requiritur, quia danturet aliae causae, quae, uti

c) L. 1. et 3. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.

uti mox videbimus, eundem cum fortiffimis venenis effectum producere valent. Ut de hoc conſtet, omnia judici conquirenda ſunt indicia, quae eum certiore de ea re facere poſſunt, *indicia corporis delicti* inde vocata d) Haec cum auctoris indiciiſ haud parum conjuncta eſſe, vix eſt, quod moneam.

§. XVI.

*Indicia corporis delicti.**Primus modus illud detegendi.*

Indicia, quae de noxia veneni applicatione teſtantur, varia ſunt pro diverſis modis, quibus haec corporis delicti pars eruitur. Illud autem quatuor praecipue modis fieri poteſt. I.) Symptomatum et ſignorum externorum obſervatione. II.) Interna cadaveris inſpectione. III.) Teſtium poſt ſepulturam examine et confeſſione rei. IV. Quandoque forſan cadaveris; aut ejus partis concrematione. In colligendis per *primum* modum argumentis, caute atque circumspecte procedendum eſt, ob dictam effectuum ex diverſis plane cauſſis ortorum ſimilitudinem.

Certa enim corpora immo alimenta venenorum interdum ſymptomata excitare poſſunt. Sic eſum mytilorum der Muſcheln, ſubinde eadem

I 3

ſym-

d) Meißner Princ. Jur. Crim. S. III. c.
10. §. 7.

ſymptomata, quae venenum praefentiſſimum, excitare, ter quaterve in neceſſariis ſuis et familiaribus non ſine horrore ſe vidiffe teſtatur LEY-
SER *e*). Similes effectus a comestione coturni-
cam obſervavit NEBELIUS *f*) Idem de alaudis
teſtatur HOFFMANN *g*) qui rationem in eo po-
nit, quod coturnices et alaudae certis tempo-
ribus lolio temulento abunde veſcantur. Plures
alias hujusmodi cauſas nobis exhibent ZACH-
AS *h*) HOFFMANN *i*) HEBENSTREIT *k*),
ESCHENBACH *l*) aliique.

Haec iam ſufficerent ad hunc motum corpus
delicti detegendi dubium reddendum; ſed his in-
ſuper illud accedit, quod, licet quorundam ſym-
ptomatum praefentia nocivam applicationem ar-
guere poſſit; non tamen unius aut alterius ab-
ſentia applicationi repugnet, ſiquidem facinoro-
ſorum artes clauſtinae mirifice creverunt,
quibus applicati veneni veſtigia tegere ſolent.
Sic

e) Spec. 609. m. 3

f) in Ephemerid. A. Nat. Curioſ. Cent. 9.
obſ. 60.

g) Diff. de caut. et circumſp. ven. dat. accuſ.
ſ. 7

h) Conf. XII. n. 6.

i) Medic. Syſt. T. IV. P. III. S. II. c. 8. §. 6.
et II. et T. IV. P. I. S. I. c. II.

k) Anthropol. for. S. I. §. 10 ſq.

l) Medic. legal. S. I. §. 10, ſq.

Sic ex faucium infectione saepius colligunt quod ex actis observavit BOEHMER *m*), venenum propinatum fuisse, quum tamen hoc nonnunquam datum esse possit, ita involutum, ut fauces non inficiat. Quae dum ita sint, prudens cautusque iudex parum certitudinis tribuere debet hisce indiciis, nisi adhibito prius Medicorum consilio et auxilio. Quum enim omnia haec signa in aegro aut mortuo absque cadaveris sectione observata, vel pericellimos in arte medendi fallere possint, ut citati auctores probant; quanto minus suis sensibus confidere debeant Juri, in HIPPOCRATIS schola ut plurimum peregrini? Unde optimo jure BOEHMER *n*) vapulat CARPZOV, quod iudicium *Medici* circa talem rem neglexerit, in qua omnis fere certitudo a summa artis medicae peritia pender.

§. XVII.

Secundus modus.

Multo magis *secundus modus*, interna nempe cadaveris inspectio ad forum medicum pertinet. Ut haec inspectio rite procedat, *legalis* ut vocant, *sectio* instituenda est, omnia accurate inspicienda sunt, et in exactam atque specificam relationem, quam *Visum repertum* practici vocant, redigenda; ut non temere, sed cauto iudicio de re tanti momenti judicari possit. Hanc

I 4

inspe-

m) ad C. C. C. arr. 130. §. 2. *Ejusd.* Obs. I.
ad Carpz. q. XXI.

n) Obs. cit. cf. ad C. C. C. l. 1.

inspectionem leges quidem non diserte iubent; eum autem defectum analogiam *art. 149. C.C.C.* supplere monet BOHMER o).

Quod ad modum attinet, quo sectio peragenda sit, is non semper Medicorum arbitrio indistincte reliquendus est; sed quandoque pro re nata Medicis injungendum, ut ad hoc vel illud magis attendant p). Non obscura est huius petiti ratio, Quum enim venena pro modo applicationis hanc vel illam partem magis afficiant, et iudici de eo nasci suspicio queat, oportet, ut haec instituta sectione vel diluatur, vel confirmetur. Quare, si iudex suspicatur, venenum non cum cibo potu vel medicamentis interne captis propinatum fuisse; sed vel per aures dormienti, vel herbae Nicotianae immixtum q), vel alio quocunque modo applicatum fuisse; illud

o) l. c. §. I.

p) Id quod etiam in aliis criminibus locum habet. Immo sectioni assistentem iudicem, ubi id fieri solet, quandoque medicum ut hoc vel illud accuratius perscrutetur, monere posse, recte tradit. Joh. Pet. Brinkmann Anweisung für Aerzte und Wundärzte, um bey gerichtlichen Untersuchungen vollständige *visae reperta* zu liefern; und wie die Rechtsgelehrten wissen können, ob von Seiten der ersten das Gehörige beobachtet worden. Düsseldorf 1781 8 J. Abschn.

q) cf. BOEHMER *Obs. cir. et §. 32. nostrae Diff.*

lud Medicis eo fine indicandum est, ut non modo *truncum* sed et *caput* aperiant, et de iis, quae ibi detexerint, iudicem certiores reddant.

Aperto cadavere, vel sola partium internarum laesio apparet, vel residuum quid de materia applicata invenitur. Prior casus indicia praebet, ob easdem fere rationes, quas supra allegavimus, dubia atque fallacia. Nam si de veneni deglutitione quaeritur; oesophagi inflammationem, sphacelosam corruptionem atque perforationem in ventriculo, intestinis et aliis visceribus, maculas nigras, liquamen viride, vesicas et similia signa, quorum multa pro veneni genere diversa recenset CREMANIVS *r*) et modo citati auctores, illa, quae externe observari solent, certitudine non multum superare probat ALBERTIS *)* HOFFMANN *t*) et ESCHENBACH *u*).

E contrario METZGER *x*) casum adducit, quo quis deglutito arsenico mortuus est, quamvis nihil de hoc veneno ad canalem intestinorum

I 5

per-

r) de Jur. Crim. T. II. L. I. P. III. c. 2. art. 4. §. 199. not. 1

s) Jurisprud. Med. P. I. c. 13. §. 29. sqq. p. 266. et P. II. casus 19. p. 134.

z) II. citt.

a) Med. leg. I. c.

x) Gerichtliche medicin. Beobacht. I. Jahrg. Königsb. 1778.

pervenerit. Num denique reſponſis, quae cum
 HEBENSREITIO y) denudatam ventriculi ſuper-
 ficieſ internam et cruſtam eius villoſam liqui-
 dis ventriculi innatantem, pro indubitato vene-
 ficii ſigno habent, a iudice plena fides habenda
 ſit, dubito, quum ea expendam, quae laudatus
 HOFFMANN z) de incertitudine indiciorum tam
 externorum quam internorum in genere docet.
 Verba notatu digna hic appono. *Ardua inquit
 ſane provincia ei imponitur, cui determinandae
 ejusmodi quaefſiones exhibentur, a quarum af-
 firmatione, vel negatione ſama, quum vita ho-
 minum dependet. Valde ancipites enim plerique
 de veneficiis ſunt caſus; cum primis, ſi anatomi-
 ca defuncti corporis ſectio deficiat. Hac facta;
 ſi venenum in ſubſtantia adhuc intra ventricu-
 lum reperitur, res eſt clariffima: ubi vero illud
 haud deprehenditur, res adhuc dubii plena exi-
 ſtit. Inflammationes enim ac ſiderationes inte-
 ſtinorum, in omni cholera, ſive a veneno, ſive
 aliis cauſſis enata, quum et in aliis morbis, dy-
 ſenteria, colica contrulſiva etc. vitae imponunt
 ſinem; nec ideo certi quidpiam oſtendunt. Nec
 ex omni dubio extricamur per intumeſcentiam
 externi cadaveris, aut maculas coeruleas ac li-
 veſcentes hinc inde in corpore efflorefcentes:*
 quippe

y) *Antbropol. forenſ. S. II. m. II. c. 2. art. 5.*
 §. 21.

z) *Med. Syſt. T. IV. P. III. S. II. c. 8. obſ. I.*

quippe quae phaenomena in plerisque corporibus, quae sanguine turgent, ac subitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali, casu praeter symptomata, et externas notas, ad morales quasdam circumstantias respiciendum est.

Cum HOFFMANNO conspirat MORGAGNI a) Immo GALENVS b) jam hanc incertitudinem agnovit, dum, eosdem fieri affectus, observabat, et a lethalis veneni potione, et a corruptione quae a corpore ortum habeat, scilicet posse hanc esse adeo vehementem, ut veneni tum qualitatem, tum vires aequet. Hanc incertitudinem adhuc magis confirmat Trusfaniae s. Trusfaniae infamis veneficae Neapolitanae exemplum, quae a 1720 tanta arte suum componebat toxicum, Acquetta (di Napoli) dictum, ut non solum colore, odore, et sapore aquam fontanam referret, sed nullum fere in corpore humano vestigium relinqueret, et qui illo perierunt, pectoris morbo e vita decessisse videntur. c).

Po-

a) de Sedibus et causis morborum T. II. L. IV.

Ep. 59. n. 17. sqq. p. 382.

b) I. 6. de loc. aff. c. 5.

c) Causes célèbres T. 1 p. 230. Edit à la Haye 1747. 8. art. célèbre empoisonneuse. Joh. Beckmann Beiträge zur Geschichte der Entdeckungen. 2. St. 6ter Aufg. Commere. Litte. a. 1737. p. 182.

Posterior casus, ubi nempe residui quid de materia applicata reperitur, solus veneni applicati certitudinem promittit. Ut itaque haec obtineatur, quanta unquam fieri potest, industria; vasa corporis, ad inveniendas veneni cujusdam reliquias exploranda sunt. Quod si non amplius in forma naturali appareant, contenta vasorum mediis chemicis examinanda sunt; qualia de multis toxicorum generibus tradunt, qui de chemia, de venenis, de medicina legali et similibus scripserunt eruditi. Aliud medium minus artificiale ad residuum explorandum proponit ESCHENBACH d), experimenta scilicet in canibus aliisque brutis instituenda, quibus vasorum contenta propinari deberent. Concedit quidem hic auctor ab effectibus quos in *brutis* exterunt venena, ad effectus in *homine* non simpliciter valere consequentiam. Quodsi autem effectus plane eisdem iterata experientia testetur; hanc conclusionem tuto admitti posse, autumat, atque statuit: de hisce effectibus a venenis in specie *corrosivis* tam in *homine*, quam in *brutis*, iisdem, dubium post tot experimenta superesse nullum. Quam fallacia tamen sunt huiusmodi experimenta, ostendit MORGAGNI e), qui observationem adducit, ex qua patet, bilem aeruginosam infantis, a brutis devorata fortissimi veneni effectus edidisse. Quod e contrario fortissi-

e) *Med. leg. c. I. S. I. §. II.*

d) *l. c. n. 18.*

fortissima venena rodentia, a brutis quandoque sine mortis periculo sumantur, probat SPROEGELIVS f) qui canibus vitrum Antimonii et Cobaltum, Arsenici mineram propinavit; quae venena incolumes evomuerant. Experimentum ipse feci, atque catulo totam Arsenici albi drachmam propinavi. Elapsis duabus circiter horis Arsenicum atque carnem cui immixtum erat, evomuit; propinatam deinde aquam in se ingurgitavit, atque elapsis duodecim horis sanitatem recuperavit. Eundem catulum nuce vomica deinde necatum dissecui, atque nullam plane inflammationem in intestinis deprehendi.

§. XVIII.

Tertius modus.

Quaecunque hucusque de modis posteriorem corporis delicti partem in mortuis praecipue eruendi dicta sunt, locum habere possunt, si cadaveris inspiciendi copia sit. Quodsi autem cadaver jam terrae mandatum sit; illud effossum quoquo modo examinandum est. Cadavere vero jam temporis lapsu corrupto; ad *tertium modum* perveniendum est, nimirum testium examen, ita instituendum, ut illorum depositiones super signis veneni atque symptomatibus be-

ne

f) *Experim. circa varia venena etc.* Experimenta cum brutis instituta pro fallacibus in genere declarat quoque LUDWIG *Inst. Med. for. Lips. 1765. 8. §. 331.*

ne ponderentur atque examinentur et ut poſtmodum jurato Medici ſententiam ſuam aperiant atque judicem de hac re inſtruant g). Hunc modum omnium fere incertiſſimum eſſe, quilibet videt. Hinc etiam talia teſtimonia ad veneni propinationem probandam minime ſufficiunt. Nec magis acquieſcendum in ſola deſoſitione aegroti vel rei, venenum applicatum eſſe affirmantium, ſiquidem hic vitae taedio, ille odio vel alio animi affectu, uterque autem vana perſuaſione adacti eſſe poſſint. h).

S. XIX.

Quartus modus.

Concremationi denique vel totius cadaveris, vel illius partis ceu *quarto modo* nonnunquam fortasſe locus eſſe poſeſt, licet illud per ſat longum tempus jamjam humatum fuerit; dummodo veneficii Arſenico commiſſi fundata ſuſpicio talem eſtoſſionem ſuadeat, alias ob imminens infectionis periculum non temere peragendam. Concrematio haec eo nititur fundamento, quod minimam illius pharmaci quantitatem, oculis vix diſtinguendum, quando igni exponitur, aëra longe lateque alliaceo odore graviſſimo inficere, notum ſit. Haec Arſenici quali-

g) CARPZOV P. 1. q. XX1. n. 7.

h) OLDENKOP. T. IV. obſerv. 3. STRYK de jure ſenſ. D. I. c. 1. n. 27. Theod. Coll. crim. c. VIII. Tb. 6. n. 14.

qualitas forsan in causa est, cum apud Romanos venefici ex regno ut plurimum a vegetabili venena desumerant, uti ex Latii scriptoribus patet; ne scilicet rogus, eorum occulta facinorosa tam facile manifestaret. Melius adhuc *quartus* hicce *modus* procedere videtur, si concretio in vase clauso instituitur. Quem in finem intestina retorreae, uti chemici loquuntur, commissa sufficienti igne destillantur; quaeque destillationis ope obtenta fuerint, variis modis examinantur.

Sublestae fidei esse videntur, quae PLINIVS i) et SÜETONIUS k) tradunt: cor in veneno interemptis cremari non posse, et exemplum adducunt *Caesaris Germanici* cuius mortem *Ulcisci* voluit *Vitellius* in *Cn. Pisone*, quem veneficii, iussu *Tiberii* in illum commissi reum cor arguit, illo usus argumento. Quicquid sit, res adeo probata non est, ut eam cum CARPZOVIO l) tam facile inter indicia veneni dari referremus, tum, quod ipse PLINIVS addiderit, idem de illis praedicari, qui cardiaco morbo obierint, et *Pisonem* genere morbi defensum esse; tunc praecipue, quod THUANVS m) idem de *Ulrico Zwinglio* in historia reformationis notissimoratar,

i) Hist. Nat. L. XI. c. 37. Sect. 71.

k) in *Caligula* c. 1. cf. TACIT. Ann. III.

l) P. I. q. XXI. n. 2.

m) Hist. L. I. ad a. 1531.

rat, quem veneno necatum fuisse, ex hoc scriptore nullus eruet; sed potius fontem inveniet, ex quo eiusmodi hauriri solent traditiones. Tigurini inquit, vincuntur, ipse Zwinglius in primis ordinibus fortiter pugnans occubuit. Religioni tributum a Tigurinīs et qui cum illis stabant, quod, cadere flammis ab hostibus tradito, cor exuri non potuerit; cum tamen constet, in quibusdam corporis humani, partem esse quandam, in quam nihil ignis possit. adeo turbatis odio aut amore animis ... pro se quisque omnia superstitiose interpretatur.

XX.

Detectae materiae examen.

Detecta qualicumque modo materia, cuius applicationi morbus aut mors infecuta adscribitur; inquirendum est in ejus indolem et qualitatem; an scilicet illa naturam humanam alat aut mutet? Quenam sit illius quantitas, et an ea, quae data fuit, dosis, homini mortuo vera necis causa sit, aut saltem illo non mortuo talis, neglecto auxilio fuisset? Quarum rerum disquisitio rursus a Medicis instituenda et supradictae specificae relationi inferenda est, ut tandem iudici innotescat, utrum *venenum* malum, an *materies nociva* modo porrecta sit, et in quantum ideo de *corpore delicti* constet. De hoc autem constare debet plus vel minus, prout vel ad condemnationem, vel ad torturam, vel ad ter-

ritio-

ritionem, vel ad iurjurandum purgatorium, ubi haec locum habent, veniendum sit *n*); quae omnia certis limitibus includi nequeunt, sed soli fere iudicis arbitrio relinquenda sunt.

Illud quidem certo affirmari potest, plerosque veneficos, si certitudinem in solis veneni reliquiis posueris, atrocissimum crimen impune paträturos esse, quum venenum propinatum raro in cadavere reperiatur, et illius vestigia saepius a reo subdole aboleantur. Itaque ad condemnationem satis constare videtur, de corpore delicti, si cum criminis probatione ex indiciis auctoris petita, concurrunt luculenta propinati veneni signa *o*) quo etiam abolitionem vestigi-
orum pertinere praeiudiciis firmat LEYSER *p*). Quod ultimum vero non tam facile admitterem, morte non secuta, nisi aliunde de quantitate veneni dati constaret, vel venenum absolutum porrectum esse, probari possit.

Illud autem respectu poenae parum referre videtur, quo genere veneni laesio illata; dummodo verum venenum applicatum sit *q*). Plane puta-

n) BOEHMER ad C. C. C. art. 6 §. II. § 99.

o art. 6. C. C. C. so viel möglich, und nach gestalt und gelegenheyt eyner jeden Sache geschehen kann, erkundigt werden muß.

p) Spec. 609. med 7.

q) cf. tamen §. 39. h. Diff.

putativum veneficium vere tale non eſſe, ſi opinio propinquantem ſeſellit, et nulla materia venenola interceſſerit, recte adnotat BOEHMER r).

§. XXI.

An morte non ſe ut ordinaria poena locum habeat?

Quum porro in veneficio conſtare debeat, jure Romano *inſidias vitae ſtructas eſſe*, jure Carolino autem *vitam vel ſanitatē laeſum eſſe*; ſequitur ratione poenae ordinariae nihil intereſſe, utrum alter mortuus ſit, nec ne. Et ita ad celeberrimam illam pervenimus quaestionem: *an ſanitate veneno laeſa, morte autem non ſecuta, in veneficio poena ordinaria locum habeat?* Quam alii ita proponunt: *an Conatus, qui ad actum proximum pervenit, in veneficio poena ordinaria puniendus ſit?* qui ita loquuntur, ſub conatu actum intelligunt, quo quis facti conſummationem intendit; et ſub conſummatione talem effectum, qui intentioni delinquentis reſpondet s), adeoque mortem ad veneficii

r) ad C. C. C. art. 130. §. 1. fin.

s) cf. Carpz. P. I. q. II. n. 51. et P. I. q. XXII n. 33. ſqq. Zoller et Wilke Diſſ. de Poena veneficii attentari quamvis irreparabile inde oritur damnum, ad mortem non extendenda. Lipſiae 1761. §. 2. Vogel Diſſ. de Veneficii ſ. Homicidii per venenum attentati in caſu, ubi mors non ipſa ſecuta, poena non capitali

ei consummationem requirunt. Sub *ordinaria* poena eam intelligunt, quae in quodam delicto a lege expressa est. Eas vero poenas, quarum definitio iudicis arbitrio relicta est, *extraordinarias* sive *arbitrarias* vocant *t*). Quum vero nonnulli dubitent an haec poenae, lege haud diferte prohibente, ad mortem usque extendi possint *u*); hinc in iis criminibus, in quibus gravius mortis genus pro ordinaria dictatur, DD. distinguere solent, inter poenam *ordinariam*, poenam *mortis* et poenam *extraordinariam* s. *arbitrariam* *x*). Multa hic forte dicenda essent, si haec accuratiori examini subjicerentur; sed si vel maxime illa admittimus, nostram tamen sententiam cum legibus convenire, extra omnem dubitationis aleam poni posse, arbitramur.

Quod ad leges Romanas attinet, earum verba exhibemus. In L 1. §. 1. ff. ac L. Corn. de Sic. et Venef. dicitur: Lege Cornelia tene-

K 2

tur,

capitali. Dresd. 1715. opposita *Wagneri* Diss. de Venef. s. homic. etc. poena capitali. Erfurti 1715.

*) *Carpzov* P. III. q. CXXVIII. n. 1. et 13. cf. *Boehmer* Elem. Jurd. Crim. S. II. c. 1. §. 9. *Meister* S. II. c. 1. §. 19.

n) *Püttmann* El Jur. Crim. L. I. c. 2. §. 84.

x) *Kress* ad C. C. C. art. 78. §. 2. not. 6. n. IV. *Boehmer* Obs. IV. n. ad *Carpz.* P. I. q. II,

tur, qui hominis necandi cauſſa venenum con-
fecerit. dederit In L. 3. pr. ff. eod. Ejusdem
Legis Corneliae de ſicariis et veneficis capite
quinto, qui venenum necandi hominis cauſſa
fecerit vel vendiderit, vel habuerit plectitur et
S. 3. Alio SCto effectum eſt, ut pigmentarii, ſi
cui temere cicutam, ſalamandram, aconitum,
pituocampum aut hubeſſrin, mandragoeam et id,
quod luſtramenti cauſſa dederint cantharidas,
poena teneantur hujus Legis. et S. 5. I. de
publ. jud. Item Lex Cornelia de ſicariis, quae
homicidas ultore ferro perſequitur, vel eos, qui
hominis occidendi cauſſa cum telo ambulant...
Eadem Lege et venefici capite damnantur, qui
artibus odioſis tam venenis, quam ſuſurris ma-
gicis homines occiderint, vel mala medicamenta
publice vendiderint.

NEMESIS CAROLINAE art 130. verba haec
ſunt: Item. wer jemand durch Gift oder
venen, an Leib oder Leben beſchädigt,
iſt es eyn Manſsbildr, der ſoll eynem ſür-
geſetzten Mörder gleich mit dem Rade
zum Tode geſtraft werden. Thät aber
eyn ſolche Miſſthat eyn Weibsbilde, die
ſoll man enttöden, oder in andere Weg
nach Belegenheyt vom Leben zum Tod
richten. etc.

Plane ſunt hae Leges, et nulla ulteriori expli-
catione indigere videntur. Diſertis enim ver-
bis

bis conatui, qui ad actum remotum pervenit, ordinariam poenam dicat legislator Romanus. Quare non video, cur ALOYSIUS CREMANIUS y) iis adſtipuletur, qui jure Romano mortem ſecutam eſſe volunt. Minus ſevere ſtatuit CAROLUS V. quum in conatu actum conſummationi proximum ſcilicet leſionem corporis aut vitae requirat, ut ordinaria poena locum habere poſſit.

§. XXII.

CARPZOVII ſententia rejecta.

Quae cum ita ſint, rejicienda mihi videtur illorum ſententia, qui cum CARPZOVIO z) pro extraordinaria poena pugnant, et ne ullam quidem capitis poenam admittunt. Miſſis, quae ex jure Saxónico adducuntur, praecipua CARPZOVII argumenta quatuor propoſitionibus includi poſſunt.

- I. In delictis etiam atrociffimis, conatum quantumvis ad actum proximum devenit, ordinaria poena non eſſe puniendum, niſi Leges expreſſe contrarium diſponant.
- II. Jure communi in conatu hic nullam capitis poenam ſtatutam eſſe.
- III. Contra jus commune aliud introductum eſſe, et de conſuetudine generali co-

K 3

y) de Jure crim. l. c. §. 198.

z) P. I. q. XXI. n. 33. ſqq.

natum mortis poena non puniri, effectu non secuto.

IV. Particulam *oder* ex more stili Carolini pro *und* positam esse.

Quod ad *primam* propositionem attinet, ea regulam ficit ex JULIO CLARO desumptam, quam perperam *C. C. C. art 178.* approbatam esse contendit *a*); immo inferius docebo, contrarium plane ex hoc *art.* probari posse (§. 25.).

Quum *secundae* propositioni supra citatae leges Romanae aperte contradicant, auctor concedit quidem, eos qui necandi causa venenum vendunt, retinent vel tractant, poena *L. Corn. teneri*; sed poenas *L. Corn.* varias, in *L. 3. §. pen. ad L. Corn. de Sic.* recenseri asserit.

Verum enim vero diversitas haec poenarum, non ad varias criminum species, quae in hoc titulo occurrunt, respicit; sed ad personas, sintne honestiores aut viliores, et quidem ita, ut, hac ratione habita, unica modo poena sive potius idem poenarum gradus observetur. Id quod ex primis juris Romani principiis fluit *b*). De hac diversitate poenarum adhuc dabitur dicendi occasio, quando de poena nobis sermo erit (§. 36. sq.). Non dicam, quod hic auctor juris communis asylum perperam in *LL. Romanis* quae-

a *Carpzov. l. c. n. 38. cf. q. XVII. n. II.*

b) *cf. L. 41. ff. de Poen.*

quaesiverit, quod in Carolina quaerere debuisset, ex quo ipsa crimina potissimum aestimanda iudicavit, ea propter a BOEHMERO c) jam notatus.

Tertiam propositionem haud probatam esse, idem ostendit auctor d) et invitus confitetur CARPZOV, dum illam ex LL. scriptis probare vult; quod superfluum foret, si generalis consuetudo earum dispositionem sustulisset.

De ultima propositione vix est, quod moneam, quum ea a magni nominis DD. BEYERO e), LEYSERO f) WAGNERO g) BOEHMERO h) MEISTERO i) et PUTTMANNO k) satis superque refutata sit. Illud tantum addo; nos fere omnibus hactenus a DD. prolatis argumentis forsân carere posse; quum Imperator alio loco distincte explicat, quid sub verbis Leib oder Leben beschädiget intelligit; scilicet art. 136. C. C. C. ubi verba an Leib oder Leben

K 4

Scha.

c) in *Observ. V. ad Carpz. P. I. q. XXI.*

d) l. c.

e) ad C. C. C. art. 130. Pos. 11.

f) *Spec. 609. m. 16. sq.*

g) *Diss. de Veneficii s. Homicidii per venenum attentari in casu ubi mors non ipsa secuta, poena capitali.*

h) *El. Jur. crim. S. II. c. 20. §. 236. not. e, in cit. Obs. V. ad Carpz.*

i) *Princip. Jur. crim. S. II. c. 22. §. 1: n. 2.*

k) *Elem. Jur. crim. L. I. c. 22. §. 361.*

Schaden thun möchte mox ita exponit Schaden thāt oder entleib, quae verba absque dubio disjunctiva sunt. Qui, quaeso, cum bonae hermeneuticae artis regulis conveniret, eandem locutionem, sub eodem rubro, paucis interiectis articulis, mox *disjunctive* mox *copulative* sumere?

§. XXIII.

CARPZOVII affectuum argumenta ex jure Romano.

Infirmiorem CARPZOVIANI *rationis* plures viderunt eius affectae; quapropter nova, tam ex iure Romano quam communi Germanico excogitaverunt argumenta l) quibus probarent, poenam ordinariam in crimine veneficii, morte non secuta, exulare. Ad hanc classem cum aliis pertinet WILKE m) qui inter alia nostrae sententiae opponit verba PAPIANI n): *Fraudis interpretatio semper in iure civili non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.* Ex quibus concludit, quodsi unum ex his eventus sive consilium desit, poenam ordinariam locum habere non posse. Ut taceam, de fraude in causis civilibus hanc Legem loqui, quod ex Lege, quae nostram praecedat, et utrius-

l) cf. VOGEL Diff. cit.

m) Diff. cit. § 9.

n) L. 79. ff. de R. J.

utriusque Legis inscriptione patet; falsam consequentiam ex illa infert WILKE. Nam illud quidem verum est, quod etiam in delictis non solus eventus spectari debeat, sed et consilium; quoniam alias de facti qualitate, utrum dolo, culpa vel casu commissum sit, constare non posset, et sic unus ex praecipuis modis deficeret, quos in puniendo iudex considerare debet o). Sed exinde non sequitur, consilium solum, quod eventu caret, poena ordinaria puniri non posse. In Lege Cornelia certe solum consilium ad poenam ordinariam sufficere, probant verba PAULI p): *In Lege Cornelia dolus profecto accipitur* i. e. dolus ad poenam L. Corn. sufficit, etiamsi eventus non fuerit securus. Cum verbis PAULI conpi antdicta D. HADRIANI q). *In maleficiis voluntas spectatur non exitus; et ULPIANI r). Nihil interest, occidat quis, an causam mortis praebeat.* HADRIANI tamen verba non tam stricte capienda sunt, ut in sola voluntate nullo plane facto externo declarata subsistendum sit, cogitationis enim nulla poena est s); sed eorum sensus hic est; poena ordinaria reum afficiendum esse, si factum aliquod

K § com-

o) L. 16. ff. de Poenis.

p) L. 7. ff. ad L. Corn. de S. et V. cf. L. 1. § 3. eod. et L. 16. §. 8. ff. de Poenis.

q) L. 14. ff. ad L. Corn. de S. et V.

r) L. 15. ff. eod.

s) L. 18. ff. de Poenis. c. 14. et 20. de For-
nit. D. 1.

commiſit, ex quo dolus a lege praefumitur, licet eventus intentioni non reſponderit.

His non obſtant, quae in contrarium allegari ſolent leges: *L. 1. §. ult. quod quiſque jur. in alium ſtat. L. 1. pr. et §. ult. ff. de extr. crim. L. 6. L. 22. §. 4. ff. ad L. Corn. de falſ. L. 21. §. 7. ff. de furtis. L. 3. ff. de hiſ, qui not. infam. in quibus delicto non conſummato, poenae ordinariae locus non d. tur.* Hae enim leges primum ad alia delicta pertinent. Deinde verba *HADRIANI: in maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus*, haud generalem regulam ſiſtunt, quae in omnibus aut plerisque delictis obtinet, uti quidam exiſtimant *t)*, generalibus ſeducti verbis: *in maleficiis*; ſed regulam ſpecialem, quae ad caſus in *L. Corn. de Sic. et Venef.* expreſſos, non autem ad alius generis delicta pertinet, niſi diſcretis verbis; voluntatem in hoc vel illo crimine ſpectandam eſſe *l ex praeceperit u)*. Haec enim eſt ratio cur titulo *ff. ad L. Corn. de Sic. et Ven.* infera eſt, et non titulo cuidam generalis. *gr. de Reg. Juris* etc.

§. XXXIV.

z) *CYJACIUS Obſ. LVIII. c. 22 L. XV c. 25.*

u) Ita quoque ſentire videtur *Binkershoek. Obſ. Jur. Rom. L. III. c. 10.* qui exiſtimat *Hadriani* deſcriptum non de quocunque maleficio, ſed de maleficio, quod ira per eminentiam dicitur, et quod in *Titulo C. Theod. et Juſtin. de Malef. et Marbm.* damnatur, intelligendum eſſe.

S. XXIV.

Continuatio argumentorum ex jure Romano defunctorum.

Cui modo respondimus argumento, illud addit WILKE x) quod nequidem Lege Cornelia conatus ultimo supplicio punitus fuerit; idque probare conatur ex Nov. 115. c. 3. et 5. et c. 2. §. 2. ubi inter causas exheredationis refertur: Si liberi vitae parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentaverint. Et Si venenis aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitae insidiati probabuntur. Ex his verbis ita suas rationes subducit: quod si conatus in crimine veneficii ultimo supplicio fuisset punitus, inutilem esse talem exheredationem; quia haec poenam involvit, quam mortuus subire nequit, et liberi ob delicta parentum poenas non luunt, nisi in crimine perduellionis. Hoc tamen ratiocinium, ut taceam illud disertae Legum dispositioni contradicere y), falso superstructum est fundamento, quia supponit reum semper ante testatoris mortem ultimo supplicio affectum esse. Haec thesis autem quam maxime vacillat, quum poena quandoque vel plane non, vel saltem post mortem testatoris demum irrogaretur. Illud factum est, si nec ipse testator, nec alius, eo vivens

x) l. c. § 9.

y) L. 1. in f. ff. ad l. Pomp. de Parricid. l. 1. §. 1. l. 3. pr. et §. 3. ff. ad l. Corn. de Sic. § 5. J. de Jud. publ.

vente reum accuſabat, et illo mortuo, reus querelam inofficioſi teſtamenti haud movebat eoque exheredationem juſtam agnoſcebat. Hoc, contigit, ſi reus, teſtamentum dcta querela convellere ſtudebat. Tunc enim probato a herede crimine, non ſolum exheredatio exitum habebat, ſed reus quoque poenis afficiebatur Legibus deſinitis 2) idem illud dicendum de eo caſu, quo accuſatio quidem ante mortem teſtatoris, vel ab extraneo, vel ab ipſo teſtatore inſtituta fuerit, hic autem ante rei condemnationem teſtamento facto mortuus ſit.

§. XX.

*Carpzovii aſſeclarum argumenta ex ju-
re Carolino.*

Plures Juriſti, ut CARPZOVII ſententiam defendere, C. C. C. verba captarunt et in ſuos uſus torſerunt. Inter hos occurrunt GRASSUS, WERNERUS, et TEXTOR, quibus autem ſolide reſpondit BOEHMER a). Superest, ut WILKII b) argumenta imemus. Hic relictis aliis praefidiis provocat ad NEMESIS CAROLINAE art. 178. qui in genere poenas dicat in delicta attentata. Quum autem ſecundum WILKIIUM in quaestione, an morte non ſecuta poena ordinaria in veneficio locum habeat? ageretur de delicto atten-

2) Nov. 115. c. 3. ſin. etc. 4. §. 5. et §. 8.

a) Obſ. V. in Carpz. P. I. q. XXI.

b) l. c. §. 10.

tentato; inde concludit, omnem litem ex hoc articulo 178. decidendam esse. Addit, quod si quaestio haec jam alibi in C. C. C. decisa fuisset, frustranea plane opera hunc articulum addidisset legislator. Id autem est, quod negamus. Nam ex eo, quod imperator in uno vel altero articulo C. C. poenam conatus in hoc vel illo crimine definiverit; minime sequitur, alium articulum, in quo regulam generalem de conatu puniendo tradit, superfluum esse, quum innumeri dentur casus, in quibus hujus articuli dispositione opus est; sed id solummodo sequitur, quod regula generalis, quae in art. 178. continetur, jam in art. 130. in specie ad crimen veneficii applicata sit.

Sed dabo auctori nostro, litem ex art. 178. C. C. C. decidendam esse, nihilominus causa cadet, dum ex hoc articulo probare vult, non modo poenam ordinariam rotæ, sed omnem mortis poenam in proposita specie exulare.

Nam verba finalia hujus articuli *an Leib oder Leben* declarant, poenam mortis nunquam locum habere in conatu. Quænam vero sint ista crimina, ubi conatus morte puniatur, ibi quidem determinatum non est. De atrocissimis certe, in quorum numero veneficium est, id intelligendum esse, nemo facile negabit. In huius ergo criminis conatu puniendo, si ad actum proximum pervenit; extraordinaria poe-
na

na, quod WILKIO placet, locum habere non potest. Quod autem non solum mortis poenam, sed ordinaria rotae ex mente C. C. C. infligenda sit pluribus docet BOHMER *c*) et nos supra probavimus. Quod adeo verum est, ut perito iudici non tantum mortis poenam dictare, sed et genus supplicii pro renata determinare, adeoque rotae poenam imponere liceat, ut indicant verba *art. 1-8*. Aber in eynem Fall herter dann inn dem andern, angesehen gelegenheyt und gestalt der sach, darumb solcher straff halben die Urtheiler, wie hernach steht, raths pflegen, wie die an leib oder leben zu thun gebürt. Qui verborum sensus eo confirmatur, quod eadem dispositio et in aliis articulis C. C. C. clarioribus adhuc verbis obtineat, quotiescunque scilicet ultimi supplicii genus vel plane non, vel non satis definitum est. Huc pertinent *art. 104*. C. C. C. ubi haec: Nach ordnung eynes guten Rechtsverstendigen Richters... die formm und weiß derselben tödrung halten und urtheysen et paucis interjectis die formm und maass... erkantnuß verstendiger Richter bevelhen, und in derselben willführ setzen, die straff nach gelegenheyt und ärgernuß der übelthat... zu ordnen und zu machen *art. 124*. C. C. C. ubi arbitrio committitur juris per-

c) Obs. IV. n. 5. ad Carpz. Pl c. I. §. 24. et ad C. C. C. art. 178. §. 7. II. Eiusd. El. Jur. crim. Sect. I. l. 8. §§.

peritorum; an dissectionem post decollationem, an vero dissectionem sine decollatione dictare velint. *art. 172. C. C. C.* cuius verba finalia diese Dieb seynde zum rodt, nach gelegenheyt der sache und Rath der Rechtsverstendigen, zu straffen. Haud leve pondus addunt verba finalia *art. 130. et 137. C. C. C.* quibus arbitrio iudicis relinquitur externi apparatus augmentum vel diminutio, vil oder wenig, nach ermessung der Person und rddung. Quocunque igitur se vertat *Carpzovianum Lyceum*, nil nisi leges offendet, sibi aperte contrarias,

§. XXVI

Leyseri et Kressi sententiae non admittae.

Facilius admitti posset illorum sententia quicum LEYSERO d) tres conatus constituunt gradus; in primo, quando valetudo eius; cui venenum datum, irreparabile damnum accepit, ordinariam C. C. C. poenam dicant, eo tamen addito temperamento, ut iudex, si hoc ei aequum videatur, rotam et culeum in gladium mutare possit; in secundo gradu, quo is, qui venenum sum sit, pristinam valetudinem recuperavit, poenam ultimo supplicio proximam statuunt; in tertio denique gradu, quum venenum, antequam sumeretur, deprehensum sit, omnia judi-

d) *Spec. 609. m. 15. §§.*

judicis arbitrio permittunt. Attamen ne quidem haec ſententia legibus ex aſſe reſponderet; *tum*, quod art. 130. C. C. C. verba an Leib oder Leben beſchädigt. indiſtincte quaecunque læſionem ſanitatⁱ i. e. integritatis actionum corporis et animi *e*) comprehendant; et non diſtinguente Lege, *I*cti non ſit diſtinguere; *tum*, quod in criminibus atrocioribus non tam læſio illata attendatur, quam ſcleratus ac hoſtilis animus *f*): *tum* etiam, quod difficillima immo incerta ſit Medicorum decifio, quænam læſio ſit ſanabilis, quænam inſanabilis; præſertim, quum venena acuta, depulſis ſymptomatibus violentis, haud raro abeant in venena lenta, quorum actio tam occulta eſt, ut mors, elapſis demum quibusdam annis ſecuta, alienae cauſæ adſcribatur *g*), et ita periculoſiſſima veneficia, venenis quæ ſcilicet lentis committuntur, impunita maneat; *tum* denique, quia judici permiſſum non ſit, ſub æquitatis ſpecie poenam ordinariam in mitiorem gladii commutare,

Ob easdem rationes multo minus legibus conveniens eſt KRESSII *h*) ſententia, qui ſpre-

e) Hoffmann Med. System T. II. P. I. c. 2.

ſ. 4. p. 56.

f) BOEHMER Obſ. IV. n. 5. ad Carpz. P. I. q. II et ad C. C. C. art. 178 §. 11.

g) cf. STENZEL de Veneni temporar Hoffmann I. c. T. IV. p. III. S. II. c. 8. obſ. 4. p. 606.

h) ad C. C. C. art. ſ. 130. ſ. 4.

ta in omni Conatu ordinaria poena, in caſu;
quo perpetua invalidudo ſupervenerit, ad ſum-
mum decollationem admittit.

§. XXVII,

Deciſio ex C. C. C.

Stat ergo haec veritas: in crimine veneficii,
quamcunque laeſionem veneno illatam, ordi-
naria C. C. C. poena plectendam eſſe. Haec
ſententia non dura eſt, ſe aequitati ſatis amica.
Neque enim, aequitatem ſolo juſticiae tempera-
mento et *miſericordia*, ut vulgo ſentiunt, abſol-
vi, ſed in rationabili et objecto convenienti juris
applicatione conſiſtere, et rigorem poenarum
ordinariarum ob ſingulares rationes aequae com-
prehendere, bene obſervat BOEHMER *i*). Quam
ſororio vinculo haec ſententia cum ſanae Juris-
prudenciae criminalis juncta ſit principiis, erudi-
te demonſtravit quoque ALOYSIUS CREMANI-
US *k*) licet aliter de LL. Romanis ſentiat (§.
22). Eidem fere noſtrae ſententiae favere vi-
dentur praecipue ZIRIZIUS *l*), et BEYERUS *m*),
et modo laudatus BOEHMER *n*) qui tamen in
duobus

i) Obſ. V. ad Carpz. P. I. q. XXI.

k) de Fur. crim. T. I. L. I. P. l. c. I. §. 3.
ſqq. et c. 5 §. 51.

l) ad C. C. C. art. 130.

m) ad C. C. C. art. cit. Poſt 13.

n) ad C. C. C. art. cit. §. 1. et 3.

duobus me quidem non habet consentientem. Alterum, quod statuat, cessante laesione eaque antidotis *tempestive*, antequam nocere potuit, impedita, propinationem quidem in factum illicitum degenerare, sed a notione veneficii abesse, et *ausum* non *consummatum* continere. Aliud dicendum esse, si alter tormina sensit, et *status morbosus* secutus, sed medicamentis sensim repulsus, a quo laesio abesse nequit. Quod si haec verba, prouti posita sunt, sumas; contradictionem involvere videntur; quid enim cessans *laesio* antequam *nocere* potuit? Si autem auctoris sententia haec est, quod effectus veneni tempestive interruptus, ita ut sanitas brevi restituta esse videatur, non tanquam laesio considerari debeat; iusto strictius interpretatur verbum *beschädiget*, sub quo levior aequae ac gravior, transitoria, aequae ac permanens laesio comprehenditur. Nec rationes desunt, quae legislatorem ad talem decisionem perducere potuerint. Ut enim taceam, quod reus ex sua parte omnia ad consummationem necessaria fecerit; vix est, quod talis homo ob rationes de incertitudine laesionis allegatas perfecte sanatus dici queat. Haec tamen quaestio rarius occurrit, quum in levissima laesione vel veneni suspicio haud facile oritur, vel, quod datum est, venenum non sit.

Alterum in quo BOEHMERO non adsentior, est; quod, morte ne quidem per intervallum secuto

cuto, poenae ordinariae commutationem, in mitiorem quae gladii est, non invitus concedat o); quod, nisi aliae rationes mitigantes adfuerint, nec in hoc casu fieri posse, ex supradictis patet.

CAPUT. II.

De poena.

§. XXVIII.

LL. Mosaicae, Persicae, Graecae.

Leges Mosaicae nullam poenam singularem in Veneficos statuerunt, sed mortis poenam in genere iis dictant, qui hominem dolose occiderunt p).

In Persia veneficos ita punitos fuisse, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusque alio superinducto illud effringerent, testatur PLUTARCHUS q).

Apud Graecos, qui alicui veneno insidias struxerit, ab Areopagi iudicio ad mortem condemnabantur r).

L 2

XXIX.

o) Obs. V. ad Carpz. l. c.

p) Genes IX. 6. Exod. XXI. 12. Num. XXXV. 16. cf. c. 1. X. de Homicidio.

q) in Artaxerxe

r) Potters Archäol. 1. Th. 1. B. Cap. 19. p. 212. et p. 359.

XXIX.

LL. Romanorum antiquae.

Quum populus Romanus Regum manu gubernaretur, nulla veneficia occurrebant. Quare vix legem invenies, quae hocce crimen vindicavit. Diſtinctius de veneficio locuti ſunt Decemviri circa a U. C. 303. quo priores XII. Tab. promulgatae et centuriarum ſuffragiis probatae fuerunt s) Harum LL. tabula VII. ita ſtatuit: QUI MALUM CARMEN INCANTASIT, MALUM VENENUM faxit duitre PARICIDA ESTO. Nihilominus tamen ex hac L. ad commiſſa jam tum temporis veneficia concludi nequit; ſi vera ſunt, quae LIVIUS t) narrat, de veneficiis quaeritum non fuiſſe ante annum ab U. C. 422. quo ad centum ſeptuaginta matronae hujus criminis reae damnatae dicuntur. Non poſſum, quin haec occasione I. V. GRAVINAM contra inculpationem defendam, quam illi gratuito fecit auſtor quidam, operis, quod *Encyclopaediam* vocant, ſocius, u), dum aſſerit, Ictum illum abſque ratione ſtatuiſſe: nullam, ante annum U. C. 422. legem contra veneficos latam eſſe; quum a. U. C. 304. L. XII. Tabb. haec facinora coërcuiſſet. Sed abſque ullo fundamento; quum ipſe GRAVINA di-

s) Heinecc *Hiſt. Jur. L. I. c. 2. §. 26.*t) *Hiſt. L. VIII. c. 18.*u) *Encyclopédie art. Poiſon.*

disertis verbis doceat, LL. Decemvirales poenam veneficis dictasse x), verba autem, quae caprat auctor Gallus, ex LIVIO y) desumpta sunt. Quaestionem itaque sive inquisitionem in crimen cum legis poenalis latrone confudisse videtur.

Postea temporis *Legem Semproniam* contra veneficos latam esse ex CICERONE z) colligi potest.

§. XXX.

L. Corneliae Historia succincta.

Ad celeberrimam nunc *Legem Corneliam de Sicariis et Veneficis* progredimur, Nomen habet ab eius auctore L. CORNELIO SULLA Dictatore, qui pluribus LL. suo nomine insignitis rempublicam instruxit, quas omnes anno ab U. C. 671, vel insequentibus perlatas esse putat HEINECIUS a). De criminibus, quae *L. Cornelia* vindicabat, non inter omnes constat. Eadem Lege de *sicariis, veneficis et parricidis* fuisse actum, quamvis diversis praetoribus essent demandatae hae quaestiones, cum PITHOEUS b)

L 3

et

x) Orig. Jur. Civ. L. II. c. 62. in eiusd. Oper. ed. Lips 1717. 4. T. I. p. 222.

y) l. c. cf. CRAVINA l. c. L. III. c. 103. Op. T. II p. 438.

z) Orat. pro Cluentio c. 56.

a) Hist. Jur. L. I. c. 2. §. 92. El. Pand. P. VII. §. 198.

b) ad collat. LL. Mos. et Rom. I. 2.

et SCHULTINGIO *c*) putat HEINECCIUS *d*) atque auctores allegat, qui varia huius Legis capita nobis ſervaverunt. Hodie tria potiſſimum *L.* capita de *Sicariis, Veneficis et Incendiariis* ſuperſeſſe idem auctor ſtatuit *e*) Quatuor fuiſſe Leges, ſive potiſſus Capita *L. Corneliae I. de ſicariis et veneficis, II. de falſis, III. de parricidis, IV. de injuriis*, totidemque a SULLA praetores creatos, qui has quaestiones ſigillatim exercerent, exiſtimat GABRIEL DE BELLIS *f*). Denique DRYFHOUT *g*) quod capitis *quinti* mentio ſiat in *L. 3. pr. ff. ad. L. Corn. de ſic* ad minimum quinque capita fuiſſe ſtatuit, in quorum *I. de ſicariis et homicidis. II. de magiſtratu ex propoſito innocuum capitis damnante III. de veneficiis. IV. de falſo teſte in iudicio publico. V. de incendiariis* actum ſit. Plura de hac re diſſeruerunt MATTHAEUS *h*),

GRA-

c) ad Pauli Rec. Sent. *V. 24. I. p. 513.*

d) Antiq. Roman. *L. IV. T. 18. §. 58.*

e) El Pand. *P. VII. §. 198 cf. Matthaei de Crim. Lib. XLVIII. Tit. V. c. 1. pr.*

f) in Tract. de Delict. in gen. et in ſp. de crim. laes. maj. ſicariis, item de veneficiis; in ej. Oper. poſthum. ab ej. fil. ed. Lugd. 1645. 4.

g) Diſſ. de Homi. venef. et mathem. Lugd. Batav. 1760. c. 2. p. 28. Idem etiam de cauſſa impulſiva *L. Corn.* mentionem fecit cap. cit.

h) de Crim. ad Tit. *L. Corn. de S. et V. c. 3.*

GRAVINA i) SIGONIVS h) RAMOS l) aliique.

Quicquid sit, varia crimina, inter quae veneficium legitur, sub Titulo ad L. Corneliam de sicariis et veneficis in Digesta relata sunt, poena, quae ibi statuitur, plectenda. Ad hanc legem, tanquam supplementa acceſſerunt plura SCta, quorum non omnium auctores aut tempora producuntur, et quae legis ſententiam extendunt, reſtringunt atque explicant. Eleganter ea pro more ſuo illustravit GRAVINA m).

§. XXXI.

L. Corneliae Poena.

Legis Corneliae poenam ſiſtit PAVLVS n) et MARCIANVS o) qui ita loquitur: Legis Corneliae de ſicariis et veneficis poena inſulae deportatio eſt, et omnium bonorum ademptio etc.

Quum autem deportationis poena tunc temporis nondum recepta fuerit, ſed ſub Auguſto demum introducta p); aquae et ignis interdictionem deportationi ſubſtituendam eſſe cum

L 4

CVJA.

i) cap. cit.

k) de Judic L. I. c. 31.

l) in Triboniano ſ. erroribus Tribon. de Poena parric. Lugd. Bat. 1728.

m) l. c.

n) Rec. Sent V. 23. §. 1.

o) in L. 3. §. 5. ff. ad L. Corn. de S. et V.

p) CUIAC. Obſ. L VI. c. 39.

CVJACIO q) autumat HEINECCIUS r) Sub
Imperatoribus deinde *deportatio* in locum prio-
ris poenae ſucceſſit ſine diſcrimine, cujus quis ef-
ſet conditionis, uti ex *cit. L. 3* apparet. Hoc
autem poſtea mutatum fuit ita, ut pro persona-
rum qualitate modo maior, modo minor poena
locum haberet: *Sed ſolent hodie* inquit MAR-
CIANVS), *capite puniri; niſi honeſtiore loco*
poſiti fuerint, ut poenam Legis ſuſtineant: hu-
miliores enim ſolent, vel beſtiis ſubjici, altiōres
vero deportantur in inſulam. Cum eo conſpi-
rat MODESTINVS t) et CALLISTRATVS u)

Ex his LL. patet, juſ Digestorum diſtinxif-
ſe inter *honeſtiores* ſ. altiōres, i. e. dignitate
quadam conſpicuos, atque *humiliores*. Quod ad
illos attinet, ſancitum eſt ut x) poenam Legis,
ſcilicet *deportationem ſuſtineant*. Hi autem ſo-
lent *hodie capite puniri et vel beſtiis ſubjici*.
Hanc autem poenam non indiſtincte ad omnes,
qui *humiliorum* denominatione veniunt, exten-
derem, quod tamen plures cum Gloſſa feciſſe
vi-

g) Interpret. J. Pauli Rec. Sent. V. 23 §. 1.

r) Antiq. Rom. l. c. et Hiſt. Jur. l. c. in
nota.

s) in L. 3. cit.

t) in L. 16. eod.

u) in L. 28. §. 9. ff. de Poenis.

x) Vulg. et Hal. habent *quam ut*. Hanc lectio-
nem ſi admittis, ſub poena L. Corn. capitis
poena, quae proprie non eſt L. Corn. ſubin-
tel.

videntur, sed solummodo ad vilissimae conditionis homines. Personas autem, qui inter hos et altiores quasi fluctuant, quas sub iis, qui in *secundo gradu* positi sunt, intelligere videtur *MODESTINVS y)*; cum *CYJACIO z)* *SCULTINGIO a)*, *HEINECIO b)*, ad gladium damnatos fuisse putarem. Ut ita sentiam, me movent non solum dicta *MODESTINI* verba, in *secundo gradu*, sed et quod Idem capituli poenam in *Decuriones* facilius admittat *c)* qui tamen in ali-

L 5

qua telligenda erit. *Cod. Flor.* lectio a consuetudine dicendi norma paullulam aberrare quidem videtur; sed ex altera parte planiorem patitur interpretationem.

- y) L. 16. ff. ad L. Corn. de S. et V.
- z) *Interp. J. Pauli R. S. V. 23.*
- a) ad *J. Pauli R. S. V. 23. §. 1. in Jyrd. vet. Ante-Just.* cui tamen non in omnibus consentio; uti mox videbimus.
- b) *Antiq. Rom. L. IV. T. 18. §. 71.*
- c) L. 16. *cit.* Nec obstat contorta *SCHULTINGII* interpretatio *Pauli R. S. V. 23. §. 1. in Jyrd. Vet. A. J.* qui tamen hoc refert ad poenam deportationis, quasi illa facilius decurioni infligi possit. Dubitatio enim in L. 16. exinde orta esse videtur, quod *Decuriones* minori dignitate gaudebant, et eorum honores onera vix aequabant, adeo, ut aliquando cogendi essent *municipes* ad nomina curiae danda. L. 38. C. de *Decur.* ut ad decurionatum aliis deficientibus, etiam admissi fuerint *spuri* et ex incestu nati, L. 3. §. 2. L. 6. ff. *cod.*

qua dignitate viventes d) insignibus in foro
poenali privilegiis gaudebant, vi quorum ad me-
talla vel ignem vel furcam sive potius crucem,
poenam illi bestiarum aequalem e) tanquam vi-
lissimorum hominum supplicia f) dampnari non
pote-

non. itemque filii reorum criminis, L. 1. §. 7. ff.
cod. ut denique tot privilegiis invitandi essent
municipes ad hanc dignitatem obeundam.
Ex quorum numero illud L. 15. ff. de Poen.
or L. 6. §. 2. ff. de Interd. et Releg. Hinc
facilius capite puniuntur, sed non si ex re-
scripto Principis, quo decurionis privilegium
relinquitur, si ob criminis enormitatem id Princi-
pi visum sit; nisi forte tumultus aliter sedari
non possit; tunc enim reum punire debet de-
inde ad Imperatorem scribere. L. 6. §. 9. ff.
de iniusto etc. Huic quoque sententiae favere
videtur Dionys. Gortiosfred. in notis ad
L. 16. cit.

d) L. 6. L. 7. L. 12. ff. de Decurion et fil.
eor. L. 3. Cod.

e) PAUL. R. S. V. 23. §. 1. Notum est, Tri-
bonianum furcam cruci, ubi occurrit, fere
semper sublit ille.

f) Frid. Esai, Puffendorffii de Culpa Com-
ment. Juris Nat. et Civ. Lemgoviae 1741 8.
P. VIII. c. 2. §. 6 Hinc est, quod Suet-
onius in Galba c. 9. hunc Imp. in coercen-
dis delictis vel immodicum appellat, quod
tutorem, qui pupillum, cui sublitus haer-
es erat, veneno necaverat, cruce affecerit:
implorantique leges, et civem Romanum se

poterant *g*): Immo, quod plus est, *Divus* HADRIANVS et *Divi Fratres* eos plane capite puniri prohibuerunt, nisi qui parentem occidissent: sed ut poena L. Corneliae sc. *deportatione* punirentur, plenissime caveunt *h*). His accedit, quod gradus poenae apud humiliores, qui deportationi apud honestiores respondet, ordinarie sit gladius *i*), quam poenam quoque libri βασιλικῶν *k*) habent. Facilius admitterem, dirislimam istam poenam, ob graviora, quaerem circumstant, momenta, quandoque personis in secundo gradu constitutis dictari posse; regulariter vero decollationem obtinere. Inde lucem capiunt, quae memorat PAVLVS *l*) honestiores poena capitis plecti, humiliores vero in crucem tolli aut bestiis objici. Nisi enim hic sub honestioribus cum HEINECCIO *m*) eos intelligas, qui in secundo gradu sunt, hunc locum vix alio modo cum supra allegatis LL. conciliare poteris. Lubenter tamen meliorem interpretationem ab aliis expecto.

Ex

testificant, quasi solatio et honore aliqua poenam levaturus, mutari, multoque praeter ceteros altiore et dealbatam statui crucem iusserit.

g) L. 9. §. 11. ff. de Poenis.

h) L. 15. cod. L. 6. §. 2. ff. de Interd. et Releg.

i) Puffendorf 1. c. §. 28.

k) ad Tit. L. Corn. de Sic. et Ven.

l) Rec. Sent. V. 23. §. 1.

m) Antiq. Rom. L. IV. T. 18. §. 61.

Ex his itaque ſequitur. honeſtiores perſonas lenius puniri, quam humilioreſ, et inter hoſ durius viliffimae conditionis homineſ; quae diſtinctio et in aliis criminibus apud Romanos uſitata fuit. n).

§. XXXII.

An diſcrimen perſonarum abrogatum ſit?

L. Julia etc.

Denique hoc perſonarum diſcrimen ſublaturus, et omnibus tam honeſtioribus, quam humilioribus capitis poenam praefitutam eſſe §. 5. J. de publ. judic. aſſerunt MATTHAEUS o) SCHOEPPFER p) LAUTERBACH q), CARPZOV r) et plurimi veteres juris criminalis DD. ab hoc auctore citati Verba §. 5 ita ſe habent: Item lex Cornelia de ſicariis, quae homicidas ultore ferro perſequitur ... Eadem lege et venefici capite damnantur, qui artibus odioſis, tam venenis, quam ſuſurris magicis homineſ occiderint, vel mala medicamenta publice vendiderint, Rectius tamen ſentire videntur, qui cum

HEIN-

n) L. 38. §. 9. ff. de Poenis, Puffendorf cap. cir.

o) de (rim. L. XLVIII. T. V. c. 3. §. 1. et c. 5. §. 3.

p) Synopf. Jur. priv. Rom. et forenſ. Tir. ad 1. Corn. de Sic. et venef. n. 62.

q) Compend. Jur. eod. Tir.

r) P. I. q. XX. n. 15. ſq.

HEINECIO s) atque BOEHMERO t) statuunt, ordinis personarum rationem et jure *Institutio-* num habendam esse. Ut enim taceam *Institu-* tiones ex ipsius JUSTINIANI testimonio *medio-* *crem isagogen* esse u) *prima tantum legum* *argumenta* continere x) et in specie titulum de *judiciis publicis* eo fine scriptum est, ut tiro- nibus possibile sit summo digito et quasi per in- dicem ea tetigisse y) adeoque Imperatorem so- lummodo praecipuas poenas indicare voluisse, diligentiore vero delictorum poenarumque scientiam ex latioribus Digestorum et Codicis libris hauriendam praecepisse z); personarum discrimen haud obscure confirmat §. 7. *J. de publ. jud.* Inspiciamus ipsa verba: *Ejusque le-* *gis Corneliae de falsis poena in servos, ultimum* *supplicium est* (*quod etiam in lege de sicariis et* *veneficis servatur*); in liberos vero deportatio. Num igitur *L. Corn. de falsis* caput fuerit *L. Corn. de Sic.* rimentur alii a). Illud tantum volo,

s) *El. Pand. P. VII. § 199. Ej. H. J. L. I.*

c. 3. § 29. in not

t) *ad CCC. art 130. § 4.* Aliud tamen legi- tur *Ejusd. Elem. Jrp. Crim. § II. c. 16 § 218. novis. recus. Halae 1774.*

u) *Const. Dedit. § II.*

x) *Const. Tanra § II.*

y) § ult. *Id. de Publ. jud.*

z) § 8. et ult. *eod.*

a) Conferas interim *L. I. § 13. Lult. ff. de L. Corn. de Fals. L. 22. C. eod.*

volō, quod, ſi veneficium abſque perſonarum diſcrimine ultimo ſupplicio puniri voluiſſet JU-
STINIANUS, tota haec parentheſis abſque ulla
ratione poſita eſſet atque lectores in errorem
duceret.

In alia omnia abit ALOYS CREMANIUS *b*)
qui abſque fundamento ſtatuit, veneficii poe-
nam primo aquae et ignis interdictionem, po-
ſtea deportationem, tandem ultimum ſupplicium
 fuiſſe.

Haec de poena ipſa L. Corneliae. Silentio
non praetereundem eſt, veneficos ut et alios
graviorum criminum reos vel die feriato tor-
mentis ſubjici potuiſſe *c*) iſtos etiam maiorum
ſepulchro privatos fuiſſe ex CICERONE *d*) pa-
ter. Denique veneficii damnatae mulieris dos
publicari ſolebat, ſalvis tamen marito adverſus
ſtricum actionibus; quod in paucis modo a re-
liquis criminibus exceptis obtinet. Alias enim
damnatae mulieris dos penes maritum mane-
bat *e*). Illa tamen diſpoſitio poſtea temporis ſub-
lata eſſe videtur *f*).

Veneficia poſt L. Corneliam coercuit quo-
que *Lex Julia de caede et veneficio*, ad quam
al-

b) de Fur. Crim. TI. S. I. P I c 5. §. 200.

c) L. 3 C. de Epif. And.

d) Orat. pro Cluentio C. ult.

e) L. 3 ſqq. ff. de bon damnat. cf. h. Diff. §
ult.

f) N 134. c. ult.

alludit NERO g) quod autem in Corpus Juris Justinianum receptum non est. De illa legi meretur NOORDKERKIVS h) et SCHVBARTVS i).

§. XXXIII.

Praxis veterum Germanicae originis gentium.

Veteres Germanicae originis gentes varie de veneficii crimine sensitse, et pro morum atque temporum ratione a multa usque ad poenam ignis, immo *viudefossionis* ascendisse docet BOEHMER k).

§. XXXIV.

Sententia Juris Carolini.

NEMESIS CAROLINA distinguit inter masculos et feminas. Illis rotam, his culeum dictat. De modo crurifragii filet. Illud vero ab inferioribus partibus inchoare debere, exinde colligo, quod CAROLVS V. ad poenam exasperandam forcipum iuprimis candentium prehensionem dictaverit, quod probabiliter non fecisset, si in ipsa

g) Sueron. in eius vita c. 33.

h) Disquis. de L. Perronia.

i) de Fatis Jurispr. Exer. III. § 52 p. 525.

k) El. Jyrd Crim. S II. c. 20 § 237. et ad CCC. art 130. § 5 cf. Aloys. Germanus in Epistola ad Lampredium Tract. de Jur. Crim. praemissa p 24.

ipfa exsequendi methodo poenam aggravandi medium superesse voluisset. In praxi tamen mitior, quae a *superioribus* partibus fit, executio obtinet, altera ad casus graviores reservata l). *Feminis culeum*, tanquam mitius supplicium, favore sexus impositum esse, contra CARPZOVIVM m) et WERNHERVM strenue defendit BOEHMER n); licet in praxi Saxoniae electoralis etiam feminae *rotae* supplicium subeant o). Quam maxime differt a LL. *Romanis* jus *Carolinum*, quod sexus, non autem conditionis rationem habeat p) adeo, ut etiam Medicum, qui ex proposito fata aegri medicamentis prope-
ravit, eadem, qua veneficium poena plebii jubet CAROLVS V. C. C. C. art. 134. *Sett aber eyn Arzt solche tödrung williglich gethon, so wer er als eyn fürseztlicher Mörder zu straffen.* Cum illis e contrario in eo concordat, quod levior fors expectanda non sit illi, qui veneno *lento*, quam qui *acuto* necavit q). Immo illum gravius puniendum putat I. F. W. DE NEUMANN r) Vera ne sit, huius

l) *Ludovici* art 130 CCC.m) *P. I q. XX. n 22 sq.*n) *Obs. II ad Carpz. q c.*o) *Carpz. et BOEHMER II, ec. Leyser Sp. 609. m. 9.*p) *Beyer ad CCC. Pos. I.*q) *Wernher P. III. Obs. 75.*r) *de delict, et poen. Princ. p. 178.*

ius auctoris sententia, in dubium vocat PART-
MANN s.) huiusque quaestionis decisionem aliis
relinquit. Liceat mihi aequè ancipiti in utram-
que partem quaedam disputare, nulla tamen
abscisse adiecta decisione. Ex altera parte pro
NEUMANNI sententia afferri potest, quod is qui
venenum lentum dat, hominem lenta rabe ex-
cruciet, adeo, ut ei mors sit solatium. Accedit,
quod rei per totum plerumque, quod langu-
scenti superest vitae curriculum, amicitiam si-
mulent. Tum etiam exemplo opus esse vide-
tur in criminis specie, quae rarissime detegitur,
nihilominus tamen certissimam mortem parat.
Et quamvis CAROLVS V. poenae exasperatio-
nem inprimis ob personarum conjunctionem
praeceperit, casus tamen similes aut plane gra-
viores non exclusisse videtur.

Ex altera parte opponi posset, Imperatorem
non distinxisse inter venenum *acutum et lentum*;
sed simpliciter scripsisse *Gift*; tum etiam in ru-
brica *art. 130. C. C. C.* verba *heymlich*
vergeben omnia venena comprehendere, qui-
bus uti possunt venenarii.

Quicquid sit, anceps haereo, an non cau-
rum iudicem in mitiori potius poena subsistere
deceat, quum interpretatione Legum poenae mol-

s.) *Elem. Jur. Crim. L. I c. 22. § 365.*

molliendae ſint potius, quam exaſperandae t) niſi et aliae rationes poenam aggravare ſuaſerint, de quibus mox ſermo erit. PÜTTMANN u) certe hoc diſcrimen in foro attendi affirmare vix auſit.

Nullum quoque diſcrimen faciendum eſſe, an in veneficio mors ſecuta ſit, an non, ſupra probavimus. In praxi tamen poenam ordinariam, morte non ſecuta, locum non habere, reſtantur BOEHMER x) MEISTER y) aliique. Silentio hic premendum non eſt, dari caſum, ubi venenum propinatum fuiſſe dicitur, et ubi tamen ordinariam poenam ipſae leges non diſtant: ſi ſcilicet id quod datum fuit, nociva quidem materia fuerit, quae vulgo venenum appellatur, revera autem ratione modi quo datum, et ratione perſonae cui datum eſt, venenum non ſit. Hic enim nullum proprie veneficium adeſt.

Nil denique refert, directe an indirecte quis nocuerit, modo animus necandi adfuerit.

§. XXXV.

t) L. pen. ff. de Poenis.

u) l. c.

x) El. Jur. Crim. S 2. c. 20. § 258 Obſ. IV. ad Carpz. P. I. q. 11. et ad CCC. arr. 130 §. 6.

y) Princ. Jur. Crim. S 11. c. 22 § 3.

Si XXXV
De Gallia et servis coloniarum Americae.

In Gallia veneficium vi Edicti LVDOVICI XIV²) a LVDOVICO XVI. confirmatum ultimo supplicio punitur. Verba huius Legisina se habent. Art. IV. seront punis de mort tous ceux, qui seront convaincus de s'être servis de venefices et de poison, soit que la mort s'en soit ensuivie ou non, comme aussi ceux qui seront convaincus d'avoir composé ou distribué du poison pour empoisonner. Et Art. V. Ceux qui seront convaincus d'avoir attenté à la vie de quelqu'un par venefice et poison, en sorte, qu'il ne s'y soit tenu à eux que ce crime n'ait été consommé seront punis de mort. Edictum hoc illustrat VOUGLANS b) et JOUSSE c), qui notabiles quasdam condemnationes affert.

M 2^{que} malheur
2.) Edit du Roi de 1682 (v. h. Diff. noz 15.)
Notum est a 1680. jam speciale iudicium quod quaestionem de veneficio exerceret, constitutum esse, chambre ardente vocatum. Huic curiae occasionem deq. crescens veneficorum numerus, inter quos chorum duxit famosa d. Aubray de Brinvillier ad gladium damnata, accedente apparatu quodam externo. v. les Causes célèbres T. I.

a) Declaration du Roi de 1780. (v. h. Diff. noz. 15.)

b) Instr. au Dr. crim. Traité des crimes. T IV. ch. 3.

c) Traité de la justice criminelle de France T. IV. P IV. t. 42. p 414.

Eodem fere modo salutē colonorum in America contra eorum servos, quorum multi veneficiis dediti sunt, prospectum est. Nam Ordinatione Regia cautum est, ut qui venenum hominis necandi causa fecerint, vendiderint, dederint, quamvis irritō conatū, morte punirentur; et illi, qui rei notitiam habuerint, nec Procuratoribus Regiis, illud denunciaverint, tanquam criminis fautores et participes tenerentur d).

Britanni servos veneficos Jamaicae patibulo vel igne plectunt e).

§. XXXVI.

Quando poenae exasperatur aut commutatur?

Quandoque ordinaria veneficii poenae ob istam causam apparatu quodam externo exasperatur, aut plane in gravius supplicii genus commutatur. Si veneficiū concurrat cum paricidio, iure Romano reus culeo insutus cum cane et gallo gallinaceo et vipera et simia interferales angustias comprehensus, serpentium contuberniis misceatur; et ut regionis qualitas vulerit, vel in vicinum mare vel in amnem projiciatur.

d) ORDONNANCE DU ROI sur les venefices et poisons etc. L. 2. 1724. Fevr. cf. Ehrle n

Diff. de Servis Aethiopibus Europaeorum in colonis Americae Argent. 1778 p. 60.

e) Idem I. c. p. 161.

jiciatur, ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, et ei coelum supersit, terra mortuo auferatur f). Nec quicquam remittitur, si quis emit venenum, ut patri daret, quamvis dare non potuerit g). Frater autem eius qui emtionem cognovit tantum nec patri indicavit, relegatur, et Medicus supplicio afficitur h). Parricidii poena tenentur etiam criminis conscii, ut et qui ad scelus committendum pecuniam crediderunt, aut credendam quaesiverunt i). Hanc culei poenam repetiit *Const. Sax. 3. P. IV.*

Jure Carolino poena ordinaria veneficii locum habet, accedente trahae impositione et forcipum ustulatione, modo ab *art 137. C. C. C.* ad quem verba *eynem vorgefetzten Mörder gleich* respiciunt, praescripto. Augmentum poenae sustinere etiam, qui alios *consanguineos affines*, ut et *herum*, non autem, qui *adoptionum* necant, docet *BOEHMER i)*. Idem dicendum, si veneficium concurrit cum assassinio. Aggravatur quoque poena, si crimen iteratum fuerit k) aut plures inde perierint. Inde

M 3 etiam

f) *L. 9. ff. de L. Pomp. de Parric. L. un. C. de his, qui par. vel lib. occid.*

g) *L. 1. ff. de L. Pomp. de Parric.*

h) *L. 2. ff. eod.*

i) *L. 6. l. 27. ff. eod.*

k) *ad C. C. C. art. 130. §. 7.*

l) *Carpzov. q. XXX. in fin. mansoq*

etiam viderur ratio petenda, cur antiquum *ius provinciale Saxonicum* m) quod veneficis poenam ignis interminabat, retinuit *Const. Eleſt. Sax.* 18. P. IV. quod ad eos, qui pascua inficiunt; modo damnum homini datum fuerit n). Id quod tamen ad quadrupedes reſtringi, nec ad volucres extendendum eſſe, exiſtimat LEY-
SER o). Curia ſuprema Pariſienſis die 31. Martii 1764. eos, qui globulos venenatos in prata ſparſerunt, relegavit p).

An verum ſit, *exaſperationem* ponae ad ſo-
lam necem reſtringendam, non autem ad aliam
laeſionem extendendam eſſe, quod ex verbo *tödtung* cum STEINIO q) colligit BOEHMER r)
addubito, quum *laeſio* et *occifio* pari paſſu am-
bulent in *art.* 130. et vox *tödtung* hic ſit no-
men genericum, ſub quo veneficium tanquam
ſpecies continetur, ut ex rubro eluceſcit, ubi
eadem vox occurrit.

In Gallia ſupplicium uſque ad poenam *rotae*
diſpo-

m) *Landt. L. II. art. 13. verſ. welcher*
Chriſtenmann. M

n) KRESS *art. 130. § 5 CCC.* N. J. C.

o) *Spec. 609. m. 21. ſq.* N. J. C. N. J. C.

p) *Arrêt in Journal oeconomic. Janvier 1765.*
p. 27.

q) *ad Jus Lubecenſ. T. III. §. 4220.* I. C.

r) *ad CCC. art. 130. § 7.* In conatu tamen
poenam aggravari permittit. v. *§ ult. in ſu.*

aut ignis aggravari poteſt. s) Hanc ultimam diſpoſitionem nuper quoque ſecutus eſt Senatus Argentoratenſis, in puella, quae fratrem ſuum, ut illius heres exiſteret, veneno necavit, eiusque uxorem et famulam vehementer laeſit; licet ordinarie ſecundum C. C. C. in judiciis criminalibus pronunciet; ea potiſſimum ratione adductus, quod poena aquae, quae in C. C. C. dictatur, jamdudum in noſtra civitate extra uſum ſit.

§. XXXVII.

Quando poena mitigatur.

Nonnunquam ob varias rationes poena ordinaria mitigatur, et vel in gladium vel plane in minorem et extraordinariam commutatur. Sic poenae diminutionem ſperare poteſt reus, qui poenitentia ductus, ſe venenum dediffe ſtatim conſitetur, ut aegrotò tempeſtively ſuccurri poſſit; quo in caſu, ſi aeger moriatur aut languēſcente morbo corripiatur, de cuius deſperant

M 4

cu-

s) DECLARATION DU ROI conc. les Emp. de 1780. cit. Immo poena ignis in ordinariam fere tranſiſſe videtur cf. *Ferriere art homicide volontaire*, „l'homicide, qui ſe commet par le poiſon, eſt puni de ſeu.“ Tanquam ordinaria eadem poena obtinet quoque apud Mediolanenſes. *Conſt. Domin. Mediolan. L. IV. tit. de Poen. in princ. Al. Cremanius de Jure Crim. T. I. L. I. P. I. c. 5. §. 200.*

curatione medici, gravioris mortis genus, non autem mortis poena exulat *t*). Quodsi relevetur aeger, tunc arbitrariam modo poenam locum habere existimo; non solum ob aequitatem erga reum et analogiam juris *u*), sed et ex earatione, ne rei de capitis poena certi maiorem spem in celando, quam in confitendo crimine habere coacti fere sint. Multo magis adhuc illud dicendum est, ubi factum substituitur conatu, effectu non secuto *x*). Ita quoque sentire videtur eruditus Advocatus ille generalis curiae supremae Gratianopolitanae *y*), dum contra LL. quae hocce principium neglexerint, ita exclamat: *Est-il bien juste aussi que le dessein d'un meurtre, soit puni comme l'exécution? et pourquoi nos loix nous ont elles oté, contre le scelerat, la ressource du repentir?* Non tanta quidem clementia dignus est, qui invitus crimen perficere non potuit *z*); quo et ille referendus est, qui palcua, fontes etc. siue damno dato infecit

z) cf. Kress ad CCC. art. 178. §. 4.

u) CCC. art. 178.

x) Kress l. c. § l. ult.

y) Discours sur l'administration de la justice criminelle, prononcé par Mr. Servan, Avocat-Général au Parlem. de Grenoble. Dans ses Oeuvres diverses, II. Vol. 12. imp. avec permission du Roi, à Lyon 1774. T. I. p. 98.

z) CCC. art. 178.

fecit; at tamen non mortis poenam, sed extraordinariam pro facti ratione vel maiorem vel minorem subire debet. a) Indulgentiam porro meretur, qui animo necandi fuerunt destituti; licet vel mera culpa vel cum nocendi cupidine conjuncta haud abfuerit.

Mitius quoque punitur reus, si de corpore delicti non plene constar, sive quod Medici iustas dubitandi rationes circa qualitatem et effectum veneni afferant, sive quod cadaveris inspectio non rite facta sit, sive quod armis venenatis vulnus per se lethale inflictum sit b). Denique ob iustum dolorem poenam mitigandam esse censeo, si v. g. reus talem occiderit, qui coniunctissimam sibi personam veneno interfecit; praesertim, si hic mortem occiso minatus sit, et reus eum saepius monuerit, ne minas effectui daret c). Nec tamen impunitate frui debet, qui crimen crimine vindicavit. Quare nullum applausum meretur Areopagi iudicium, quod neque damnavit, neque absolvit matrem familias Smyrnaeam; quae maritum et filium interemit, cum ab his optima indolis juvenem, quem ex priore marito enixa fuerit, comperisset occisum, sed

M §

a) BOEHMER ad CCC. art. 130 §. ult.

b) Idem l. c. Kress ad CCC. eod. art. 130. § 4.

c) Arg. Nov. 117. c. 15.

inspecta causa, et accusatorem et ream post centum annos adesse iussit d).

CAPUT. III.

De effectu civili.

§. XXXVIII.

Superest, ut de effectu civili in veneficio pauca commemoremus. Primum illud est, quod filii, qui vitae parentum, aut parentes, qui filiorum vitae per venenum insidiari tentarint, exheredari possint e). Porro coniux, alterum coniugem veneficio occupatum esse ostendens, non solum causam divortii habet, sed et dorem nec non antenuptialem donationem lucratur f). Confirmatum hoc cum quibusdam limitationibus Nov. 117. c. 8. et 9. Deinde occisi cognatis ex venefici bonis aliquid pro satisfactione adjudicatum fuisse ex Collat. leg. Mos. et Rom. exculpit cum cujus JACIO g) HEINECCIUS h). Hanc sententiam vero

d) Valer. Max. L. VIII. c. I. et A. GELIUS L. XII. c. 7.

e) v. supra §. 24. h. Diff.

f) Nov. 22. c. 15. §. 1.

g) Obs. XIV. 4.

h) Hist. Jur. L. 1. c. 3. §. 92. in not.

vero fundamento destitutam esse ostendere conatur SCHULTINGIUS i) atque RITTER k)

Quicquid sit, per veneficium laesis, poena publice licet reo inflictā, privatim quoque succurrendum esse nullus dubito; quum privatam satisfactionem, delicto laesis praestandam, ex principiis juris tam naturalis quam civilis fluere satis doceant BOEHMER l) atque MEISTER m). Ita quoque Curia suprema Parisiensis contra famosam veneficam ex nobili genere ortam, in favorem cognatorum pronunciavit n). Plura de quaestione, quatenus satisfactio privata in delictis locum habeat, legi merentur apud QUISTORP o), qui illam ex professo pertractavit.

i) ad Collat. LL. Mos. et R. in *Frpd. v. Anne. Just. T. I. § II. p. 734.*

k) in *Not. ad Heinec. l. c. cf. NOODT ad L. Aquil. c. 2.*

l) *El. Jurispr. Crim. S. II. c. I. § 30.*

m) *Princ. Jur. Crim. S. II. c. I. § 38. cf.*

Geßlich ad CCC. L. II. T. 20 von Abtrag der beleidigten Freundschaft.

n) *Arrêt du Parlement de Paris rendu contre Dame Marie Marguerite d'Aubray Epouse de Sieur Marquis de Brinvillier du 16 de Juillet 1676. dans les Causes célèbres T. I.*

o) *Venträge zur Erläuterung verschiedener mehr theils unentschiedener Rechtsmaterien aus der bürgerlichen und römischen Rechtsgelehrsamkeit I. Band Rostock und Leipzig, 1780. 2. 4tes Stück 14te Abhandl.*

XVIII.

IOANN. FRANCISCIEHRMANN.

Dissertatio,

Veneficio culposo.

Argentorati, 1782.

PRAEMONENDA

De Veneficio culposo.

In Genere.

Veneficium culposum est delictum, quo quis culpa hominis vitae vel sanitati veneno nocet.

Ex hac definitione fluit; I. Veneficium culposum esse delictum. II. Sine culpa non intelligi. III. Veneno committi. IV. Hominis vitae vel sanitati nocere.

Quum itaque Veneficium culposum sit delictum sive factum contra legem poenalem commissum: sequitur in statu civili non omnem usum

usum veneni nocivum esse delictum; sed illum modo, qui lege poenali est prohibitus a)

Quum porro sine culpa non intelligatur consequens est, in hac potissimum differentiam positam esse inter veneficium *dolosum* et *culposum*. Quae cum ita sint, notio *culpae* paulo accuratius explicanda erit.

Culpa in genere est omissio debitaе diligentiae. *Diligentia* hic est, cura in dirigendis actionibus nostris adhibenda. Quemque cura vel maior vel minor adhiberi possit; hinc orta est vulgata illa *culpae* divisio in *latam*, *levem* et *levissimam* b). Ulteriori huius *culpae* divisionis explicationi haud immoror. Illud tantum moneo, re ad unguem sumpta, *culpae* gradus ratione imputationis dari infinitos; prouti quis principia, contra quae peccavit, magis aut minus cognoverit, vel cognoscere potuerit. Ita fere bene hanc doctrinam paucis verbis explanare videtur JOH. AUG. EBERHARD c).

Ut in *dolo*, ita in *culpa* alia contra leges civiles admittitur, et in *negotiis civilibus* occurrit.

a) Meißner Princip. Jur. Crim. S. II. c. II. §. II.

b) cf. Frid. Esaj. Puffendorffii de Culpa Comment. Lemgoviae 1741. 8. P. II. c. 4.

c) Neue Apologie des Sokrates. Berlin und Stettin I. Band 1776. 8. p. 388.

rit; alia autem contra leges poenales committitur et culpam in delictis sistit; et sicut delictum dolo commissum vocatur *dolosum*, ita, quod culpa commissum est, *culposum* audit. Haec autem non tam stricte capienda sunt, quasi semper delicta dolosamero dolo, et culposa mera culpa constarent. Dolus enim et culpa saepissime concurrunt in uno eodemque delicto, ita, ut in genere effectus in delicto *partim* ex dolo, *partim* ex culpa oriri possit. In huiusmodi casibus, nisi legibus aliud definitum sit, a potiori fieri solet denominatio. Huius autem regulae applicatio multum penderet a notione doli, an hic in sensu lato pro animo nocendi, an vero in sensu stricto Legis Corneliae de Sycariis et Veneficiis pro animo necandi sumatur. Illo casu delictum aliquod culposum audit, si plus culpa, quam animi nocendi adest; hoc casu delictum aliquod referri potest ad culposum, licet animus nocendi haud absit, dummodo non adsit animus necandi, sive Dolus in sensu Legis Corneliae. Exemplum praebet poculum abortus et amatorum, de quo, ultimo praecipue, in Diss. de Veneficio doloso d) verba feci, et in praesenti opusculo quaedam disputaturus sum. Hoc delictum, secundum Iurorum Romanorum

d) quam Praefide Joh. Dan. Reiffessen, J. U. D. et Jur. Canon. P. P. O. Capir. Thom. Canon. defendi Argentorati d. XI. Sept. 1781. p. 11. sqq.

maiorum Stoeae plerumque addictorum principia, ad *culposa* refertur; non quod *omnis* plane *dolus* semper adsit; sed quia talis *dolus*, sive gradus doli, qualis in *Leg. Corn.* requiritur, abest, scilicet *animus necandi*; licet *dolus* in *sensu lato* adesse possit, qui et *animum nocendi* comprehendit. Haec est ratio, cur *veneficium culposum* non inter *quasi delicta* referam, quippe quae *sola culpa* absolvantur, sed in denominatione *delicti culposi* subsistam, sub qua omnia delicta, culpa omissa, sive *dolus* concurrat sive absit, commodè comprehendi possunt. Alia quidem principia recentiores agnoscunt Philosophi et Juri. Hinc quaedam delicta, quae apud Romanos ad *culposa* referebantur, hodie *dolosis* adnumerantur. Mihi autem placuit, ratione distributionis delictorum in *dolosum* et *culposum*, ad *Legem Corneliam* magis respicere, quam ad hodiernos mores, quia in prima mea Dissertatione dictam *Legem* pro fundamento adsumsi.

In tertia propositione diximus, *venenum requiri* in *veneficiis culposis*. Quum autem *venenum* vel in *sensu stricto* sumi possit, pro corpore, quod nunquam alit, sed naturam animalem mutat et ultra certam quantitatem, experientia determinatam, assumptum necat^{e)}; vel in *sensu lato*, quo omnis materia, quae huma-

no

e) v. Diff. mea cit, §. 3.

no corpori in data dosi nocet, comprehenditur
f); veneficiū culposum quoque haud inepte
dividitur in *Veneficiū culposum stricte sic di-*
ctum et V. culpos. late sumtum.

Denique in Veneficio culposo tam strictius
quam latius sumto, aut vitae aut sanitatis
laeso requiritur, ut in veneficio doloso, quo-
niam alias nulla plane de qualicunque veneficio
quaestio esse possit.

Quemadmodum veneficiū dolosum, ita et
culposum, tam immediate quam mediate multis
modis committi potest. Inde varia oriuntur de-
licta, quae prouti magis aut minus nota sunt,
prout ad veneficiū culposum in sensu stricto
aut lato pertinent, vel speciali nomine gaudent, vel
eo destituuntur. De illorum praecipuis disere-
re animus est; et quidem primo de venefi-
cii culposi reis, qui immediate venenis no-
cent, deinde etiam de iis, qui mediate dam-
num toxicis inferunt.

§) v. ead. Diff. cit. §. 2. fin. cf. STENZEL
Diff. de philtis §. 17. p. 53. Eschenbach
Medic. Legal. Sect. I. §. 9. p. 25. BOEHMER
ad CCC. art. 134. §. 1.

SECTIO I.

SECTION I.

DE VENEFICIO CULPOSO IMME-
DIATE COMMISSO.

CAPUT I.

De poculo abortus.

§. I.

De abortu procurato in genere.

Inter eos, qui *immediate* veneficium culposum committunt, primo loco nominamus eos, qui *Poculum abortus* dant vel assument. Quodsi hoc delictum paullo fusius pertractare vellem, peculiaris de illo conscribenda mihi foret dissertatio. Quod cum a scopo alienum sit: praecipua modo adducam, quae hanc materiam illustrare queant.

Procuratio abortus in genere dicitur illud delictum, quo foetus humanus in utero matris contentus dolo vel culpa expellitur g).

Variis modis hoc delictum perpetrari potest. De illa modo specie mihi sermo erit, quae *poculo*

g) L. 8. ff. ad L. Corn. de Sic. et venef. L. 4. ff. de extr. crim. L. 38. ff. de poen. art. 133. C. C. C.

culo sive medicamento abortivo committitur. Ex his sequitur: I. Procurationem abortus, quae poculo fit, esse delictum. II. Et dolo et culpa committi. III. Medicamentis abortivis peragi. IV. Expulsionem foetus requiri.

§. II.

Est delictum.

Abortus procurationem, quae poculo fit, *delictum* esse dubium non est; quia procuratio abortus in genere legibus poenalibus modo citatis est prohibita. Huius delicti coërcitionem apud Romanos poscebant imprimis corrupti mulierum mores, quae saepe ob causas levissimas partum abigebant; praesertim, *ne rugis*, ut ait OVIDIUS, *ventrem Lucina notaret h*). Huic pravae consue-

h) Quorsum alludunt etiam, quae *Idem de Nuce v. 23. canit*:

Nunc uterum vitiat, quae vult formosa videri.

Raraque in hoc aevo est, quae velit esse parens.

Se nec p. de Consol. ad Helv. c. 16. Nunquam, inquit, te foecunditatis tuae, quasi exprobraret aetatem, puduit: nunquam more aliarum, quibus omnis commendatio ex forma petitur, tumescentem uterum abscondisti, quasi indecens onus, nec intra viscera tua conceptas spes librorum elisisti. Juvenalis Sat. 6, v. 595. ita loquitur:

Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto

Tantum artes hujus, tantum medicamina prosunt

Quae

suetudini fuisse quodammodo videntur. Philosophiae stoicae principia, quibus imbuti plerique Romanorum Juri, quod mater intus gerebat, hominem esse negarunt *i*). In Germania hoc delictum tunc demum invaluit, postquam peregrini maiorum nostrorum mores corruerant. *k*).

§. III.

Et dolo et culpa committitur.

Quum deinde et dolo et culpa delictum hoc committatur; consequens est, illud vel *dolosum* vel *culposum* vocari posse, prouti vel *dolus*, qui hic *animum nocendi* denotat, vel *culpa* praevalet. Rationem, cur delictum hoc inter *culposa* referam, quod scilicet id fiat *ratione Legis Cor-*

N 2

ne-

Quae steriles facit, atque homines in ventre necandos.

Quantum humanae naturae repugnent haec facinora, congrue exprimit OVID. *Amor. L. 1. Eleg. 14.* ubi graviter in puellas invehitur: *Quae prima instituit teneros convellere foetus*
Militia fuerat digna perire sua.

Et paucis intermissis:

Hoc neque in Armeniis tigres fecere latebris,

Perdere nec foetus ausa leaena suos:

At tenerae faciunt, sed non impune, puellae;

Saepe, suos utero quae necat, ipsa perit;

Ipsa perit, ferturque toro resoluta capillos,

Et clamant, Merito, qui modo cunque vident.

i) L. 9. §. 1. ff. ad L. 1. de ventr. insp. L. eod. etc.

*k) Engau Elem. Jur. Crim. L. 1. Tit. 32. §. 407. **

neliae, quae sub dolo animum necandi intelligit, supra (Praem.) exposui.

§. IV.

Medicamentis abortivis peragitur.

Quum porro de abortu medicamentis procurato sermo sit: omnis delicti probatio pender a quaestione: Num dentur vera medicamenta abortiva, id est, talia, quae conceptum in utero embryonem tamdiu conservari haud sinunt, ut natus inter vivos manere queat, sed ante lapsum illius temporis spatium eundem, sive vivum, sive mortuum exturbant? 1). Quaestio haec inter eruditos controversa est. Negat illam HOFFMANN m) causam foetus expulsi morbosae dispositioni corporis et naturae tribuens, graviterque increpat JCTos, quod sine corpore delicti poenam definiant. Illum variis argumentis refutare studet BOEHMER n) praesertim, quod abortiva causam sine qua non, uti in schola loquuntur, constituent.

Bene distinguit ESCHENBACH o) inter quaestio-

1) Eschenbach Medic. legal. S. 11. §. 20. p. 42.

m) in Diff. de laesionib. extern. abortiv. venen. ac philt. Obs. XII. in ejus Opusc. Patbol. pract. seu Dissert. selectiorib. Halae. 1738. 4. Decad. II. Diss. V.

n) Obs. V. ad Carpz. P. I. q. XI.

o) l. c. §. 23. p. 47.

tionem: Num dentur medicamenta, abortum semper et cum effectu certo procurantia? et illam: Num abortus, usum quorundam medicamentorum, abortum procurand i scopo subministratorum brevi secutus, hisce medicamentis adscribi mereatur? Negat illam aliorum experientia edoctus; hanc vero affirmat, dummodo nulla alia causa ad effectum secutum aliquid contribuerit. Hanc distinctionem invitus agnoscere videtur HOFFMANN p.) dum remedia admittit, quae uterum ad abortiendum disponant atque reorum votis nonnunquam satisfaciant; ibique omnia calidiora emmenagoga ac diuretica, fortiora purgantia et emetica refert.

S. V.

(*Abortui*) *Expulsio foetus requiritur.*

Quum denique *expulsio foetus requiratur*, sequitur, partum revera abactum esse debere, et quidem brevi post assumptionem abortivorum tempore q); alias enim cum Medico incertus haereret iudex, annon alienae forsan causae tribuendus esset hicce effectus? adeoque de corpore delicti nunquam penitus constare posset. De delicti huius consummatione autem certiores nos reddunt vel *inspectio*, si foetus extat,

N 3

vel

p) *Medicin. Systemat. T. IV, P. III, c. 9.*
p. 16.

q) *Eschenbach l. c.*

vel confessio feminae indiciiis suffultra, acque ad in infanticidio r).

§. VI.

Poena Juris Romani.

Quod ad poenam apud Romanos attingit: SE-
VERUS ET ANTONINUS. s) rescripserunt, eam,
quae data opera partum abegit, a Praefide in
temporale exilium dandam esse: indignum enim,
ajunt, videri posse, impune eam maritum liberis
fraudasse. Quum itaque iniuriam marito illa-
tam pro decidendi ratione allegent Imperatores:
facile patet, hanc legem ad extirpationem fœ-
tus ante contractum matrimonium a muliere sci-
enter factam non pertinere. Post contractum
vero matrimonium poenae dictatae locus est; si-
ve hoc subsistat, siue divortium factum fuerit t)
siquidem in utroque casu maritum liberis fraudet
uxor. Dixi temporale exilium interminari Impe-
ratores, et ad hoc probandum cum alijs Legem
39. ff. de poenis allegavi. Huius autem legis
verba finalia, quae de temporali exilio mentio-
nem faciunt, pugnare videntur cum verbis initia-
libus eiusdem legis, quae ita posita sunt: Cice-
ro in oratione pro Cluentio Aristo scripsit, Mi-
lesiam quandam mulierem, cum esset in Asia,
quod

r) Boehmer ad C. C. C. art. 133. §. 4.

s) L. 4. ff. de extraord. crim. L. 8. ff. ad L.
Corn. de Sic. et venef. L. 39. de poenis,
L. 39. cit.

quod ab heredibus secundis accepta pecunia partum sibi medicamentis ipsa abegisset, REI CAPITALIS esse damnatam. Quid itaque sibi vult TRYPHONIUS, ex cuius scriptis haec lex desumpta est, quod poenam duriorē ab initio dictatam, mox eleuet? Num sibi contradicit? Minime gentium; regulam enim tradit verbis finalibus, exceptionem initialibus. Huius exceptionis rationem ipse CICERO u) in turpissimo quaestu et avaritia ponit, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reipublicae civem sustulisset.

Haec de muliere, quae sua sponte sibi ipsi partum abegit. Quod si alius tale pharmacon mulieri dat: illud vel scienti ac volenti, vel ignorantī et invitae propinat.

Illo casu citatae leges quod ad mulierem disponunt, nisi quod forsā, pro ratione momentorum, poena mitigari possit. Quod autem ad poenam ejus attinet, qui alii scienti propinavit: leges nil diserte disponunt. Legum autem analogia suadet, talem, si femina periit, graviore poena, quam illa L. 3. §. 2. ff. ad L. Corn. de S. et V. mitiori autem illa L. 38. §. 5. ff. de poen. puniendum esse. Nam in L. 3. cit. relegatur ea, quae non quidem malo animo, sed malo

N 4

ex-

u) Orat. pro A. Cluentio C. II. Oper. Vol. II. P. I. p. 564. Edit. Hal. 1756. cf. Boeckmer Obs. I, ad Corpz. P. I. Q. XI,

exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quae acceperat, decesserit; in L. 38. *cit.* vero ultimum supplicium dicitur ei, qui *ignoranti* poculum abortus dedit, ex quo decesserit. Is igitur, qui scienti dedit poculum abortus, ex quo decesserit mulier, plus fecit, quam femina, quae in L. 3. depingitur, minus tamen, quam ille reus, quem L. 38. sistit. Multo magis adeo indulgentiae locus esse debet, si non mortua sit mulier.

Hoc casu, quo quis scilicet *ignoranti* poculum abortus procuraverit, gravior poena reum manet. Humilior enim in metallum, honestior in insulam amissa parte bonorum relegatur x).

Quod si

x) L. 38. §. 5. ff. de poenis. Quod Lex haec de eo loquatur, qui feminae *ignoranti*, non de eo, qui *scienti* poculum abortus dedit; ex eo conjicio, quod crimen hoc cum amatorio, quale nunquam scienti datur, in eadem lege conjungatur et pari passu cum eo ambulet.

Citatae L. 38. speciem olim jam antiquiori Romanorum aevo, impunem non fuisse, licet mulier non perierit, existimat *Aloysius Cremanius de jure Crim. L. 1. P. III. c. 5. arr. 8. §. 231. not. (11.)* non quidem ratione foetus, sed ob iniuriam, quae facta censetur mulieri, quam vix cogere possumus, ut intempestive pariat, quin uno eodemque tempore in aliquo vitae periculo campomus. *Idem*, auctor l. c. jus Romanum recentius mira severitate interpretatur, dum statuit

Quodsi ex eiusmodi poculo mulier perierit summo supplicio afficitur y); etsi dolo non faciant, ut dicit PAULUS in dicta lege 38. quicquid sub eo intelligas z); sed quia res mali exempli est. Haec sola est ratio decidendi, quam disertis verbis JCtus allegat. Sub malo autem exemplo non frequentia delinquendi, uti nonnullis visum, intelligenda videtur, neque sola perniciēs reipublicae, dum multi in furorem, alii in insaniam, plerique in vitae periculum incidunt, quod BOEHMERUS a) putat; sed potius eam ob rationem poculum abortus aut amatorium rem mali

N 5

ex-

truit et maritum, qui futuram suae conjugis prolem quodammodo abhorrens abortum illi procuraverit, et mulierem, quae sponte et improbo consilio immaturum foetum expellere tentaverit atque expulerit etiam, in Legem Pompejam de parricidiis incidere. Ratio, quam allegat haec est; quod homo sit ac filius etiam ille, qui talis est fururus, nec referat, natum quis disturbet animum, an nascentem, perfectum jam, an designatum civem Reipublicae rollat. Quicquid sit, sententia haec in legibus Romanis certe nullam praesidium invenit.

y) In hoc ipso discrimen positum est inter huius delicti reum et veneficum dolosum. Nam hic ordinaria poena plectitur, licet mors non secuta fuerit, v. Diss. mea de Venef. Dolos. §. 21. sqq.

z) cf. Diss. mea de Venef. Dolos. §. 11.

a) ad C. C. C. art. 133. §. 5.

exempli vocasse videtur PAULUS, quod in huiusmodi poculo praesidium facile invenirent, quo contra veneficii *dolosi* inculpationem sese defendere possent, dicendo: se abortum aut amorem, non vero mortem alicui intentasse, adeoque impunitatis, vel saltem levioris poenae spes propensum in atrocissimi criminis animum ad veneficium dolosum committendum alliceret, nedum ab eo repelleret.

§. VII.

Poenae Iuris Germanici.

Germani veteres varias poenas in eos, qui partum abigunt, statuerunt; quarum plerasque tamen iis magis, qui mulieri *causam* abortus dederunt, quam ipsi matri delinquenti, decretas fuisse observat BOEHMER *b*).

Sequitur dispositio NEMEOS CAROLINAE, quae *Articulo* 133. ita loquitur:

Straff der ihnen so schwangern
Weibsbilden Kinder abtreiben.

Nem so jemandt eynem Weibsbilde
durch bezwang essen oder trincken, eyn
lebendig Kindt abtreibt, wer auch Mann
oder Weib unfruchtbar macht, so solch
übel fürseztlicher und bößhafter weiß
beschicht, soll der Mann mit dem Schwert
als eyn Todtschläger, und die Frau so
sie

b) l. c. §. 6.

sie es auch an ir selbs thette, ertrent oder
sunst zu todt gestrafft werden. So aber
eyn Kindt, das noch nit lebendig wer,
von eynem Weibsbildt getrieben würd,
sollen die Urtheysler der straff halber
bei den Rechtverstandigen oder sunst
wie orduert endt diser ordnung gemelt,
radis pflegen.

Duplex hic articulus sistit crimen, *partus
abacti* et *procuratae sterilitatis*. De hoc infe-
rius, de illo nunc agendum. Monet Imperator,
delictum illud *duplici modo* committi, vel *ex
terna* durch bezwang e. gr. fuste uterum
percutiendo, se fortiter cingendo et aliis eius-
modi factis; vel *abortivorum* propinatione
durch essen oder trinken. Hunc modum hic
praecepue in sensum venire, jam supra notatum
est. Distinguit porro legislator in abortu inter
partum *vivum* eyn lebendig Kindt, et non-
dum *vivum* eyn Kindt, das noch nit leben-
dig wer. Distinctio haec originem traxisse
videtur ab illa inter partum *animatum* et non-
animatum. de cuius fonte et fatis magni nomi-
nis egerunt auctores c). Quicquid sit, recepta

a CA-

c) *Just. Henning. Boehmer* in nota 82.)
ad c. 9. C. 32. q. 2. Corp. Jur. Can. suae
edit. *Joh. Sam. Frider. de Boehmer*
in Obs. I. ad Carpz. P. I. Q. XI. *Walch*
de genuino fonte distinctionis inter foetum ani-
matum

a CAROLO VI. distinctione inter partum *vivum* et non *vivum*: Icto nil superest, quam ut sana interpretatione legislatoris mentem eruatur. Verum enim vero heic magna conversio et perturbatio rerum oritur. Quum enim de termino vitae nil diserte disponat CONSTITUTIO CRIMINALIS CAROLINA: quilibet interpres pro sua fere ingenii fertilitate illum definit, simulque de vita rei decidit. *Alii* enim hoc tempus constituunt in masculo post diem 40um, in femina vero 90mo a die conceptionis; *alii* post diem 30um in masculo, 40um in femina d.); *alii* cum THEOPHORICO e) distinguunt inter partum *formatum*, ubi de sexu evidenter constat, et *non formatum*, ubi id non constat, atque illum pro vivo habent; *alii* porro secundum praxin Saxoniam et Austriacam dimidii graviditatis temporis excessum pro termino agnoscunt f);

non 10 1775 rursus
matum et inanimatum. Cum his auctoribus conferri merentur KALTSCHEID Diss. de distinct. inter foetum animat. et non animat. ex medicina forensi eliminanda Jenae 1747. LANGGUTH Diss. de foetu ab ipsa conceptione animato. Wirt. 1747. LUDWIG Medio. forens. p. 85.

d) CARPZOV. P. I. q. XI. no. 6.

e) Coll. Crim. p. 1047. cf. Seigneur Systeme de Jurisprud. Crim. ch. 32.

f) CARPZ. l. c. no. 5. sq. KRESS ad C. C. C. art. 133. §. 5. Wied. Oest. Land. Ordn. art. 66. §. 6.

rursus alii cum LEYSERÒ *g)* ad Physicorum et Medicorum argumenta *h)* provocant, quae partum a conceptionis momento vivere probant, ideoque omnes, qui abortum qualemuncque procurant, pro homicidis habent.

Infirmiratem harum opinionum agnovit BOEHMER *i)*; unde cum BERGERO *k)*, ENGAVIO *l)* et aliis ad motum in utero recurrit; et quum de hac re vix aliter, quam ex confessione matris constare possit: plerumque purgatorio vel tormentis opus esse arbitratur, secundum qualitatem indiciorum, ream gravantium.

§. VIII.

Quaenam sententia admittenda?

Sed etiam hanc BOEHMERI doctrinam gravissima premunt dubia; quam flatus, spasmos aliasque causas, eosdem in uteri regione effectus producere posse, quotidiana doceat experientia *m)*. Quam partum itaque mulierum ea in re confessioni credendum sit, quis non videt? Dato etiam, sed non concesso, motum in ute-

ro

g) Spec. 597. med. 24.

h) cf. citati in nota 26) h. Diff.

i) ad CARPZ. l. c. Obsf. 11. et ad C. C. C. art. 133: §. 3.

k) Elect. crim. p. 112.

l) Elem. Fur. Crim. L. I. T. XXXII. §. 408.

m) Goelike Med. forens. Spec. IV. §. 9.

ro certum esse vitæ signum; attamen minus probabile est, CAROLUM V. tam breve tempus, intra quod foetus se movere incipit, pro vitæ termino agnoscere voluisse. Siquidem crimen abortus homicidio æquiparet verbis als **eyn Todtschläger**. Hoc certe non fecisset, nisi magnam similitudinem inter hæc duo crimina invenisset. Haec autem similitudo *maxima* est in necato foetu, qui in vivis manere potuisset, si absque poculo abortus eodem tempore natus fuisset; *minima* vero, si ea ætate abactus est foetus, qua sese movere in utero incipit. Quo propior enim huic termino adhuc est foetus: eo minus in lucem editus vitam agere potest.

Verius itaque videtur, CAROLUM V. sub voce **lebendig** partum, quem vocant *vitalem* intellexisse, adeoque partum septimestrem demum pro *vitali*, immaturiorem vero partum pro *non dum vitali* agnovisse; quum hic in lucem editus inter vivos nunquam fere maneat *n*) illi autem nato

n) τὸ fere adjeci, quia van Swieten Comment. ad Boerhaave Aphor. T. IV. §. 1309. p. 512. exemplum affert partus minoris adhuc septimestri, qui recens natus non superabat palmæ manus magnitudinem, et tamen a patre medico fuit servatus. Sed talia exempla nimis rara sunt, quam ut ad illa respicere debeat iudex.

nato saepissime vita superfit o). Quapropter nonnulli eruditorum nondum *vitali* in partum *vivum* modo vocarunt, eamque a *vitali* distinxerunt p).

Haec sententia cum mente Imperatoris optime conspirare videtur, qui verba *eyn lebendig Kind* paullo ante q) conjungit cum verbo *gliedmässig*; quod non *membra distincta* significare videtur, quum alias quaestio moveri possit: utrum oculus *naturalis* requiratur, an *armatus* ad hoc indagandum sufficiat? uti ipse observat BOEHMER r); sed potius partum, cuius

o) HOFFMANN *Med. Syst. T. IV. P. III. c. 9. §. 2. p. 621.* Georg Albrecht Fried An-
fangsgründe der Geburts- u. Hülfe, Straß-
burg 1769. 8. 5. B. I. Kap. §. 557.

Distinctionem inter partum *vitalem* et *non vitalem* admittit, optimis rationibus firmat, et modum eruendi corpus delicti indicat *Carp-
zov P. I. q. XI. no. 37. sqq.* in crimine infanticidii. Ubi autem de abortu verba facit, veterem de partu *animato et inanimato* cantilenam modulatur l. c. no. 2. sq.

p) ESCHENBACH *Medico. legal. Sect. XVII. §. 124.* Cum his non confundenda est vulgaris illa divisio partus in *matuum* (*zeitige Geburt*), quae in fine mensis noni editus est, et *immatuum* (*unzeitige Geburt*), qui ante hoc tempus nascitur. v. *Fried l. c. 3 B. I. Kap. §. 156. sq. p. 55.*

q) C. C. C. art. 131.

r) ad C. C. C. art. 133. §. 3.

jus artus in ea proportionem sunt, ut inter vivos manere queat. Huic interpretationi et illud fa-
ver, quod in C. C. C. art. 133. ubi verbum
lebendig nude occurrit, eadem poena, scilicet
aquae, feminam maneat, quae huic dicitur in
art. 131. in quo verbum lebendig verbo *gesie-*
messig jungitur s).

§. IX.

Poena ordinaria C. C. C.

Qui ex proposito abortum procurant, poe-
na ordinaria afficiuntur. Distinguendum hic in-
ter *virum* et *mulierem*. Illi porrigenti, tanquam
homicidae, gladius; huic, vel porrigenti vel scien-
ter deglutienti, indistincte aqua dicitur, cum
additamento oder *sunst zum Tode*.

Ex his sequitur, affirmandam esse quaestio-
nem: Num pater sub verbis so jemandt et
soll der Mann comprehendatur? Verba enim
illa generalia sunt, et non distinguente lege,
Cui non est distinguere, nec disertis legum verbis
duriorem esse t). Consentit BOEHMER u) ana-
logiae

s) Cum hac tamen differentia, quod in art.
133. poena aquae simpliciter dicitur; in art.
131. autem cum additamento: Wo aber
solche übel offe geschehen, wollen wir die
gemelten gewohnheyt des vergrabens nun
pfälens, umb inder forcht willen -- auch
zulassen.

s) C. C. C. art. 104. L. penult. ff. de poenis.

u) ad C. C. C. art. 133. §. 8.

logiae tamen juris propius accedere fatetur illorum sententiam, qui patrem non *minori* poena, quam matrem, dignum esse existimant. Affirmative etiam respondendum est quaestioni: *Utrum in tertio abigente sexus circa poenam habeatur ratio?* Quum suffocationem in aqua, tanquam poenam feminis *in genere* propriam distaverit CAROLUS in art. 133. Hoc probat verbum *auch*, ut recte observat KOCH *x*), cum quo conspirant CONST. CRIM. BAMBERGENSIS *y*) et BRANDENBURGICA *z*) ubi: *reß es aber eyn Weibsbild an ihr selbst, oder eyner andern, die soll ic. „Quicquid sit“* inquit BOEHMER *a*) „dispositio paulo *durior* „et ob praevalentem *hodie* in infanticidio, loco suffocationis poenam gladii, fere otiosa est. “

Quod ad illos attinet, qui feminae abortum persuaferunt, eos, si illecebrae repetitae fuerint, ut colligi possit, sine his illam facinus ausuram non fuisse; capite damnandos esse, cum BERLICHIO *b*) statuit BOEHMER *c*). Alias complices

x) *Inst. Jur. Crim. §. 482.*

y) *art. 158.*

z) *art. 160.*

a) *l. c. §. 9.*

b) *P. III, conclus. VII.*

c) *l. c.*

arbitrarie, pro ratione adjutorii coërceri asserit KRESS d). Quo fundamento ENGAU e) in puniendis hujus delicti sociis ad cognationem inter eos et foetum abactum intercedentem respicere praecipiat, ignoro; quum ne quidem in ordinaria poena conjunctionis rationem habeat Imperator. Solam aequitatem eum ad hanc distinctionem impulsisse suspicor.

A diserta C. C. C. voluntate abijt praxis homodierna, quae absque sexus differentia et porrigentem et accipientem *ferro ultore* persequitur. f).

§. X.

Quando poena mitigatur?

Finalia legis nostrae verba de *mitigatione poenae* agunt, et arbitriam poenam dicunt quoties partus *nondum vitalis* abigitur; de quo ex Medicorum consiliis constare debet.

Dentur et alii casus, in quibus et Romanorum leges et C. C. C. non quidem disertis verbis, sed ex illorum rationibus poenam minuire permittunt. Talis est, si *mera culpa*, nullo intermixto nocendi proposito peccatum fuerit; e. g. quando quis abortiva sanandi scopo impru-

d) ad C. C. C. art. 133. §. 6.

e) Elem. Jur. Crim. L. 1. T. 32. §. 412.

f) Kress I, c. §. 5.

prudenter propinavit *g*), aut Medicus personis suspectis talia petentibus incaute dedit aut formulis praescripsit. Statuta tamen *Argentoratensis* hoc in casu quandoque ob graviora momenta, quae factum circumstant, usque ad poenam mortis procedi jubent *h*).

Veniam quoque meretur, quae parentum persuasionibus inducta hausit abortiva; modo minorenns sit, alias illam gladii poenam non evitare statuit *BERLICH i*). Conspirat *FROELICH, k*). hancque sententiam jure *Austriaco l*) receptam esse monet. Cessat quoque poena ordinaria, si non foetus, sed *mola* clam abacta fuerit *m*). Quum denique morbo aequae ac malis artibus foetus extirpari queat, adeoque de *vi* abortivorum, seu causae abortus certo constare debeat: poena ordinaria cessat, quoribus medici de ea re dubitant. Quod, quia saepe fit, atque ita de *corpore delicti* plerumque non satis constat: in crimine abacti partus hodie vix ultra poenam ergastuli quatuor per annos sustinendam procedi, adnotat *PÜTTMANN n*).

O 2.

§. XI.

g) *MOLLER ad Const. Elect. IV. 4.*

h) *Bey Leibes und Lebens Straffen v. die Medicorum Ordnung § 23. in Strasburgischem Collegio Medico 1757. p. 19.*

i) *P. IV. Conclus. 8.*

k) *ad CCC. L. II. T. 13. No. 6.*

l) *Nied. Oestr. 2. O. arr. 66. §. 13.*

m) *Froelich ad CCC. l. 2. No. 5.*

n) *Elem. Jyr. Crim. L. I. c. 21. §. 351.*

§. XI.

Quando poena exasperatur?

Quemadmodum poena quandoque mitigatur, ita ob momenta atrociora, veluti criminis iterationem, turpissimum lucrum (§. 6.) coniunctum, internecionem gravidæ et similia, exasperatio poenae locum habere potest o).

§. XII.

De satisfactione privata.

Superest, ut de eo quod privatorum interest aliquid adjiciam p). Scilicet, eum, cui spes fundata commodumque moraliter certum per foetus abactionem eripitur, indemnem præstare, et leges positivæ et naturalis æquitas suadent. q).

CAPUT. II.

De Poculo sterilitatis.

§. XIII.

An talia dentur?

Proxime sequuntur, qui pocula sterilitatis feminis,

o) Eng a u Elem. Jur. crim. L. I. T. 32. §. 411.
BOEHMER ad C. C. C. art. 133. §. 11.

p) De hoc quaedam in Diss. de Venef. dolos. §. ult. præoccupavi.

q) K r e s s. ad C. C. C. art. 133. §. ult.

feminis, aut viris impotentiam, medicamentis conciliare dicuntur. Quum autem talia remedia dari praeferantur negent HOFFMANN ^{r)}, ESCHENBACH ^{s)} alique; et, si ejusmodi darentur, de corpore delicti non satis constare posset, quoniam probari nequit, hominem, poculo non hausto, ad sobolem procreandam aptiorem fuisse; medicamenti datio, quod pro tali habetur, vix inter delicta referri meretur.

§. XIV.

Dispositio C. C. C.

CONSTITUTIO C. C. C. art. 133. procuratam sterilitatem crimini abortus exaequat verbis: wer auch Mann oder Weib unfruchtbar macht etc. Sanctionem hanc principiis primis jurisprudentiae criminalis manifeste contrariam esse, adnotat ROEHMER ^{t)}. Quod autem cum BERLICHIO ^{u)}, KRESSIO ^{x)} aliisque poenam *arbitrariam* concedat, de prava intentione intelligendum esse autumo, quam impunem relinquere, quia tale factum mali exempli res est, consultum non foret.

O 3

Num

^{r)} Diff. De laesionib. ext. abortiv. venen. ac philt. Obs. 13.

^{s)} Medic. legal Sect. XV. §. 119.

^{t)} Obs. IX. ad Carpz. Q. XI.

^{u)} P. IV. Conclus. 8. No. 58.

^{x)} ad C. C. C. art. 133. §. 4.

Num vero dispositio C. C. C. plane inutilis est? Minime gentium; recte enim BEYER y) castrationem cum hoc crimine coincidere et ab omnibus fere gentibus graviter vindicari testatur. Hanc sententiam confirmant verba art. 133. durch Beswang, generalia et de omni medio violento, quo sterilitas procurari potest, intelligenda. Me tamen in eo haud consentientem habet idem auctor, quod ultimo supplicio locum non faciat; nam vel castrationis crimen cum crimine sterilitatis procuratae coincidit, vel ab eo differt. Dum prius assumit BEYER; absque regularum sanae interpretationis offensa, poenam crimini sterilitatis dictatam, quae illa mortis est, tanquam consequens declinare nequit; praesertim, si invito virilia exsecantur. Immo, et tacente C. C. C. jus Romanum poenam Legis Corneliae dictat ei, qui etiam volenti virilia exsecaverit z).

Excipi tamen debet ille, qui jussu principis masculum castravit a). Si modo hodiernum adhuc principes dentur, qui effeminatas voces humanae felicitati praeferre cupiunt; postquam

y) b. art. ad C. C. C.

z) L. 4. §. 2. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. Illi, qui thlibias faciunt in eadem causa sunt cum iis, qui castrant. L. 5. eod.

a) Eng a u Elem. Jur. Crim. L. I. T. 33. § 415:

quam *Φιλάνθρωπος* CLEMENS XIV. Summus Pontifex sapienti consilio spadones fieri prohibuerat.

CAPUT III.

De philtro, poculo odii etc.

§. XV.

Philtro.

De *Philtri* propinatione quaedam in priori Dissertatione de veneficio doloso jam praeoccupavi *b)*. Nunc eius naturam et indolem paulo accuratius rimabor.

Philtri propinatio est delictum, quo quis medicamento, quod *philtrum* vocant, alteri invito amorem excitare studet, malo eventu felix.

Ex hac definitione sequentia fluunt: I. *Philtri* propinatio est delictum. II. Dolo vel culpa committitur. III. Conficitur *philtro*. IV. Effectus *philtri* requiritur.

§. XVI.

Est delictum.

Philtri propinationem delictum esse, non modo ipsius facinoris natura, sed etiam leges poe-

O 4

nales

b) §. II.

nales docent, ad illud cöercendum latae c). Quum delicti hujus indoles ab illa philtorum pendeat; de ea in sequentibus demum, quando de his sermo erit, dicturus sum.

§. XVII.

Dolo vel culpa committitur.

Quandoquidem non solum *dolo*, sed et *culpa* admittatur hoc delictum: consequens est, vel meram culpam, a qua omnis dolus absit, poenam licet leviozem, mereri. Unde miror, BOEHMERUM d) Areopagi iudices excusasse, qui mulierem, quae amatorium poculum marito dedisse fertur, quo is perierat, penitus absolaverunt, adeoque veneficiis refugium quodammodo aperuerunt. Quod ad *dolum* attinet, eum a se declinare nequit vir, qui probare vult, se mulierem, cui poculum amatorium dedit, in uxorem ducendi propositum habuisse; aut vice versa mulier, quae probare vult, se animum nubendi habuisse viro, cui philtum propinavit; quum ille, qui inscium ac invitum violento remedio in sui amorem rapere studet, animo nocendi haud vacet.

§. XVIII.

Conficitur philtro.

Philtum s. Poculum amatorium, Φίλτρον e), Phil-

c) L. 38. §. 5. ff. de poen.

d) Obs. III. ad Carpz. Q. XXI.

e) a Φίλειν *amare*.

Philtra, Liebestrandf in sensu stricto vocatur remedium, quod ei, cui datur, amorem erga certum alterius sexus hominem excitare potest. *f)* Philtra dari et veteres *g)* et quidam recentiores *h)* crediderunt, eorumque effectum, modo magiae, modo consuetis naturae viribus adscripserunt. Ad corpora, quibus veteres potissimum has virtutes adscripserunt, spectant Hippomanes *i)*, *ῥογγ* (*te quilla*) *k)* stello

f) Eschenbach Med. leg. Sect. III. §. 24. STENZEL et WOLF Diss. de Philtris rite examinandis Vitembergae 1726. §. 2. et 8.

g) de Aegyptiacis v. HELIODORUS. Lib. 3. Aethiop. De Babilonicis v. HERODOTVS Lib. I. Hist. De Thessalicis v. Juven. Sat. VI. v. 609.

Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti, cf. HORAT. L. I. od. 27. OVID L. III. Eleg 7. Amor. Plura de philtris apud graecos praecipue exhibet Potter Griechische Mythologie, aus dem Engl. übers. von Rammbach. Halle. 1776. III. T. VIII. L. IV. c. 10 T. II p. 545 sqq.

h) cf. Quercetanus Diaetet. Polibist. Sect. I. c. 5.

i) Excreſcentia carnoſa in fronte equi naſcentis, quam equa ſtatim poſt partum devorat. ARISTOT. Hist. Anim. L. VI. c. 17. cf. BAYLE Diss. sur l'Hippomanes in calce Dion.

k) avicella. SVIDASH, v. PINDAR Pythionic. od. 4. v. 384.

lio l), anguium ossa m), vespertilionis sanguis n), stergethron o) mandragora p) et sexcenta alia.

Haec tamen omnia ceu aniles fabulas multi derident, quibus facem praefert OVIDIUS q), qui sic canit:

Fallitur, Aëmonias si quis decurrit ad artes;

Datque, quod a teneri fronte revellit equi.

Non facient, ut vivat amor, Medeides herbae;

Mistaque cum magicis mersa venena sonis.

Phasius Aësonidem, Circe tenuisset Ulysssem;

Si modo servari carmine possit amor.

Hujus poëtae vestigia presterunt fere omnes medici, e quibus HOFMANNUM r), HEBENSTREITIUM s), et ESCHENBACHIUM t) nominasse sufficiat. Quum itaque ex horum sententia sequeretur, nullum omnino corpus delicti in philtro porrectione adesse posse, de cujus tamen existentia, tanquam de quaestione praejudicali

l) lacertae species PLIN. H. N. L. XXX. c. 10. S. 49 Ed. Hard.

m) Propert. L. III. Eleg. 5.

n) PLIN. l. c.

o) Planta, Idem L. XXV. c. 13. S. 102. E. H.

p) Planta Levinus Lemnius c. 2. Explic. herb. bibl.

q) de Arte amandi L. II v. 99.

r) Diff. de laes. ext. abort. ven. ac philt. Obs. XVI.

s) Antropopol. forens. S. II. m. 2 c. 2 §. art. 5. 17.

t) Med. leg. S. III. §. 25.

iudex ante omnia certus esse debet; factum illud e foro criminali statim eliminandum esset. Verum enim vero verbis ludere, qui philtrea dari negant, re ipsa non dissentire ab eis, qui talia dari statuunt, bene observat BOEHMER *u*), quum omnes fere in eo consentiant, quod plura corpora; pro philtris dari solita, licet amorem erga *certam personam* conciliare non valeant; phantasiam tamen obnubilare, amores igneos et furorem *x*) excitare, immo ipsam mortem *y*) haud raro asferre possint ac soleant *z*). Hoc affirmat jam OVIDIVS *a*)

Nec

u) Obs. III. ad Carpz. P. I. Q. XXI.

x) Caligula amatorio a Caesonia uxore in furorem actus fertur. *Sueton. in eius vitæ c. 50. Juven. Sat. VI. v. 613.* Quam infinita mala ex furore oriri possunt experientia docet. Exemplum præbet inter alia Theologus quidam, qui teste *Petr. Borello Hist. Med. Cent. I Ob. 65.* hausto philtro tanto furore correptus fuit, ut proprium occideret patrem.

y) Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse tradit PLINIVS *H. N. L. XXV. c. 3. S. 7 Ed. Hard.*

z) Eiusmodi philtrea *venenata* vocat *Strenzel* *Diff. cit. § 9. et 13.* Pleraque eorum ad venena narcotica pertinent. Eiusdem farinae sunt, multa ex *apbrodisiacis* sive illis corporibus, quæ ad venere languentem resuscitandam commendantur, quæque exinde etiam *philtrea* quandoque dicuntur. *Cf. Christ. Vateri Physiol. Experiment. Append C. I. Q. 4 p. m. 843.*

a) *de Art. am. L. II. v. 105.*

*Nec data, canit, profuerint pallentia Philtra
Puellis;
Philtra nocent animis; vimque furoris
habent.*

Idem fatentur modo citati HOFFMANN b),
HEBENSTREIT c) et ESCHENBACH d).

Concedi itaque potest iis, qui philtra dari
negant, talia in *sensu stricto* forsan dari nulla;
attamen dubitari nequit, philtra dari in *sensu
lato*, quo in sensu omnia medicamenta nociua
pro philtris strictè sic dictis propinata, sub *Phil-
tri* nomine veniunt.

§. XIX.

Effectus Philtri requiritur.

Effectum denique *requiri*, dubium non est;
quum alias de corpore *delicti* haud constaret.
Hinc ad delicti probationem non sufficit amato-
ri.

b) *Diff. de laes. exx. Obs. cit. Medic. Consult.*
P. I. Dec. III. Cas. 8. et Med. Syst. T. II.
P. II. c. 2 § 10. p. 178. ubi tradit, amorem
insanum per philtra ex certis materiis parata
in aliis excitari posse. „Neque enim, addeit,
„ex toto insuper habendae sunt illae observa-
„tiones, quae de philtrorum noxa nos certio-
„res reddant.“ Immo ipse, sibi non constans
vera philtra dari, aliquo modo concedere
hoc loco videtur. cf. *Ejusd. Diff. de Salév.*
et eius morb. p. II.

c) l. c.

d) l. c.

rium propinatum esse, sed vel mortem, furorem, insaniam, amorem invitum, vel aliam sanitatis laesionem secutam esse oportet. Ex laesionis genere ac gradu constat, an ordinaria, an vero extraordinaria poena locum habeat (§. 21. sqq.). Ut autem iudex certo sciat, an effectus secutus dato philtro tribuendus sit; etiam in hoc delicto Medicorum responsis quam maxime indiget.

§. XX.

Poena Juris Romani.

Qui philtum dant, eadem poena plectuntur, quae iis imminet, qui poculum abortus propinant e) Scilicet, si nemo ex amatorio perierit: humiliores in metallum, honestiores in insulam, amissa parte bonorum, relegantur. Ut autem ordinaria haec poena locum habeat, non quamvis leviolem ac transitoriam laesionem sufficere, existimo; sed graviolem atque stabilem quodammodo, furorem e. gr. insaniam et similia requiri sentio; partim, quia eiusmodi effectus Romanorum tempore philtis in genere tribuebantur (§. 8.); partim, quod dicta poena adeo gravis sit, ut parum distet ab illa *Veneficii dolosi* f).

Quod-

e) L. 38. §. 5 ff. de poen. cf. §. 6. h. Diff. et Diff. de Venef. dol. §. 11.

f) v. Diff. mea de Venef. dol. §. 31. cf. Frid. Esai. Puffendorffii de Culpa Comment. Lemgoviae 1741. 8 P. VIII. c. 2 §. 8 et 23.

Quodsi homo perierit philtro: *ultimum supplicium* locum habet g). Sub *ultimo* autem *supplicio*, cuius mentionem facit citata L. 38. §. 5. ff. de poen. non instincte mortem naturalem, sed poenam Legis Corneliae de Sic. et Venef. intelligendam esse videtur, quae altiores ad deportationem, eos, qui in secundo gradu sunt, ad gladium; vilissimae autem conditionis homines ad bestias damnat h). Sententiam hanc duobus praecipue argumentis firmabo.

I. Non probabile est, leges Romanas philtro porrectionem, tanquam veneficium *culposum* (Praem.) maiori poena afficere voluisse, ac ipsum veneficium *dolosum*; quod tamen accideret, si personarum altiori loco positarum non haberetur ratio.

II. Cum hac interpretatione egregie concordat L. 3. §. 2. ff. ad L. Corn. de S. et V. in qua dicitur, amatorium, quod hominis necandi causam i) habet, i. e. i. e.

g) L. 38. cir.

h) L. 3 §. 5. ff. ad L. Corn. de S. et V. cf. Diss. cit. l. c

i) Sic enim legendum esse putat cum *vulgata*. Codex. Florent. habet *caussa*. Sed minus recte, ut mihi videtur, quum sensus contortus reddatur.

i. e. quod *venenum in sensu stricto* est, in Lege Cornelia notari. Haec autem verba cum verbis finalibus L. 38. §. 5. ff. de poen. collata, nullum alium sensum admittere videntur, quam hunc: „ quive-
 „ nena (*in sensu stricto*) pro amatoriiis
 „ propinant, iisque hominem interficiunt:
 „ poena Legis Corneliae plectendi sunt. “

Quod ad *philtre magica* in specie attinet, de iis loqui videtur Imp. CONSTANTINUS in L. 4. C. de malef. et math. ubi severissimas poenas hujus legis infractoribus infligi jubet.

§. XXI.

Poena furis Carolini.

De philtre propinatione nil diserte disponit C. C. C. BOEHMERUS in *Meditationibus*, quas in illam scripsit k) gladium cum LEYSE-RO l) dicat ei, qui aliquem amatorio interemit ob *intercedentem*, ut ait *insimul* doli gradum m) Nec LEYSERUS ultimum supplicium remittit; quamvis homo post aliquot demum annos ex isto veneno perierit; quod in PETRO LOTICHIO *Secundo* accidisse adnotat. BOEHMERI atque LEYSERI sententia ex jure Romano defendi

k) ad C. C. C. arr. 130. §. ult.

l) *Med. ad ff. Sp. 509. m. sq.*

m) BOEHMERUS sub *dolo* animum nocendi intelligit.

defendi potest *n*); quod toties obtinet, quoties C. C. C. tacet.

In alia omnia abeunt THEODORICUS *o*), CARPZOV *p*) atque KRESS *q*), qui morte licet secuta, ultimum supplicium exulare statuunt, parum firmis, ut ipse KRESSIUS fatetur, argumentis suffulti.

Quodsi mors secuta non fuerit, proximam a gladio poenam recte dicat LEYSER *r*). Cur autem hic auctor damnum irreparabile requirat, non video, quum graviolem laesionem sufficere ex prioribus fluat.

Quicquid sit, hodie in praxi arbitriam tantum mortis poenam obtinere, testatur PÜTTMANN *s*).

§. XXII.

Quando Poena mitigatur?

Quemadmodum in aliis delictis rationes adesse possunt, quae iudicem ad mitigandam vel aggravandam

n) L. 38. §. 5. ff. de poenis. Licet poena gladii L. Romanis non ex aße conveniat (v. § praeced.) Moribus tamen hodiernis adaequata est, qui personarum discrimen in poenis infligendis ut plurimum sustulerunt.

o) Colleg. Crim. Disp. 7 Th. 7. Lit. A.

p) P. I. q. XXI. no. 14. sqq.

q) ad C. C. C. art. 130 § 3.

r) Spec. cir. m. 25.

s) El. Fur. Crim. L. I. c. 22. §. 364.

gravandam poenam movere possunt; ita et in his facinoribus quandoque accidit. Sic indulgentiam meretur, tum, qui ob vehementiam amoris, summo melancholiae gradu laborat *t*); tum, qui poenitentia ductus tempestive, quod fecit, indicaverit, ut auxilium aegroti ferri possit *u*); tum etiam conjux, qui conjugii, ad incitandum conjugalem amorem philtum propinaverit *x*); tum denique, qui laesionem levioris momenti intulerit.

§. XXIII.

Quando poena exasperatur?

Aggravatur crimen, si reus, infelici successu secuto, misere decumbenti non subvenerit, rem gestam enunciando; vel auxilii ferendi occasionem dolose praeciderit; si philtum adulterii committendi causa darum fuerit; si vilis abjectaeque conditionis homo principis vel alius in majori dignitatis gradu collocati filiae tale remedium praebuerit; si quis denique philtorum prae-

t) Carpz., P. III. q. CXLV. No. 53 ZACHIAS Quaes. Med. Legal. L. II. T. I. q. 10 No. 48 sqq. Amoris effectum pulchre depingit PLAUTVS in Poen. act. IV Sc. 2.

u) Theodoric. Colleg. Crim. DIO Th. 4 lit. Q.

x) Carpz., P. I. q. XXI. no. 23.

praeparationem ad publicam artem retulerit y) et huius generis alia z).

§. XXIV.

*Poculum odii et furoris. Philtra
enthusiastica.*

Quae hucusque de poculo amatorio dicta sunt, fere omnia quoque locum habent in poculo odii sive tali pharmaco, quod amoris extinguendi atque odii excitandi causa datur, absque discrimine, sive quae pro talibus dantur, re vera his vitutibus gaudeant, sive alio modo noceant. Illorum mentionem faciunt PLINIVS a) ORIGENES b), QVINCTILIANVS c) alique auctores.

Idem dicendum est de furoris et dementiae poculis qualia dari experientia testatur d). Huiusmodi medicamentum ideo datum, ne maritus uxorem adulterii posset accusare, memorant *Leges Wisigothicae* e). Talis poculi propinationem inter causas exheredationum refert JUSTINIANUS f). Imp. LEO g) maritum, qui uxorem in furem egit, ut divortium obtineret, at-

y) Kress ad CCC. art 130 § 3.

z) Stenzel Diff. cit. § 16 et 18.

a) H. N. L. XXVIII. c. 8 §. 27 f. Ed. Hard. 27.

b) contra Celsum L VII.

c) Declam. 15 et sq.

d) Zaccariae l. c. q. 17.

e) Lib. III. T. 4 L 13.

f) Nov. 115. c. 4 § 5.

g) Nov. L III.

attondere et monasterio inclusum nequitiae suae poenas luere iussit.

Huc quoque referenda sunt *Philtra* quae vocant *Enthusiastica*, quibus fanatici homines quandoque non mutuum tantum inter se et inter alios, qui non ad illorum classem pertinent, amorem conciliare, sed et Enthusiasmum in se et aliis excitare, dicuntur *h*). Horum naturam, compositionem, modum quo agunt, atque diversas circa illa eruditorum opiniones fuisse pertractat STENZEL *i*), atque ea venenorum instar agere, ostendit.

Varia haec pocula in eo tantum ab amariis differunt, quod maior plerumque illis doli gradus adsit, adeoque minorem indulgentiam mereantur.

CAPUT IV.

(De porrectione cibi et potus corrupti.

§. XXV.

Cibus et potus per se corruptus.

Committuntur quotidie facta nociva; qui-

P 2

bus

L) Ex similibus medicamentis unguenta et alia remedia parata fuisse videntur, quibus sagae utebantur: atque hoc modo caput obnubilando sibi persuadebant, se per caminum iter fecisse, conventum in monte *Bructerorum* *Wlofsberg* egisse, atque similia fabula habuisse. Ex variis ejusmodi pharmacis unieum *scusum* *Hyscianni* nominasse sufficiat.

*) Diss. cit. §. 22.

bus magistratui quam maxime invigilandum est, ne quid respublica exinde detrimenti capiat; quaeque in omni bene constituta civitate vel statutis prohibita sunt, vel data occasione legibus poenalibus interdicuntur. Si prius obtinet, eos, qui talia facta admittunt, delinquere, dubium non est; si posterius, proprie quidem non delinquant; peccant tamen contra regulam generalem, quae cuique civi prohibet vel dolo vel culpa alterius sanitatem laedere. Quodsi eiusmodi facta *venenis* in sensu *stricto* vel *lato* sumtis committantur: quid impedit, quo minus ea ad *Veneficium culposum* vel proprie vel improprie sic dictum referam?

Inter eos, qui tale veneficium culposum et quidem immediate committunt, refero primo illos, qui cibum aut potum vetustate, vicio interno aut simili modo corruptum propinant^(*); dummodo sanitatis laesio exinde secuta sit et propinantis culpa adfuerit e. gr. si lucrum fuerit causa impulsiva.

§. XXVI.

Cibus et potus per vasa corruptus.

Altero loco habeo refero famulos, qui cupri

qua-

Hebenstreit Anthropol. for. S. I. c. 2 § 22

Leys. Spec. 689 m. 28. exemplum affert

oeconomi, cuius fraude et improbitate a

1677 duodecim convictores in academia Lip-

sienfi interierunt, quemque gladio dignum

censet.

qualitatem norunt, et nihilominus vasa ex hoc metallo conflata adeo imprudenter ac negligenter tractant, ut illorum venenum, viride aeris puta, sese alimentis immisceat; quum integrarum familiarum vitam et sanitatem eo periclitari experientia docuerit 1).

Severius animadvertendum est in caupones, pharmacopolas, distillatores m) pistores et similes, qui debitam his rebus diligentiam non adhibuerunt; praecipue, si statuta loci vasorum

P 3

cupreo-

1) Hoffmann in Diss. de caut. et circumsp. venen. dat. accus. § 5 Recentem casum narrat VUCH'HOZ la nature consid. sous ses differens aspects. II. Ep. no. 4 d. 29. Fevr. 1780 p. 176 Plura eiusmodi exempla collegit quoque Hueber Diss. de venen. culinaria suppellectili Argent. 1766 § 3. eo magis mirandum, quod Zimmermann Erfahrung T. II p. 282 refert: Ellerum Academiae Berolin. ostendisse, vasa cuprea non tam nociva esse, quam vulgo creditur. cf. Mém. de Berlin a 1754 p. 3 sqq. Tales autem conatus damnat SPIELMANN Inst. Mat. Med. § 41 v. Cuprum.

m) Spiritum vini, quo utimur quotidie, cupro saepe inquinatum esse, et inde varios morbos produci, quorum causa ignoratur, experimentis clare demonstrat Plouquet (Wilh. Gottf.) Warnung an das Publicum für eiznem in manchen Branntwein enthaltenen Gift samt den Mitteln es zu entdecken und auszusecheiden, Tübingen 1780. 8.

cupreorum usum vel plane proscripserunt, vel in quibusdam tantum permiserunt, vel saltem statim illa voluerunt esse obducta. Hoc ultimum (Argentorati n^o), Nanceji o), aliisque locis obtinet. Talia statuta, si non modo feruntur, sed frequentiori examine et quidem improvise instituto observantur, sanitatem satis tueri valent; dummodo personae huic examini assistant, in quos non cadit avaritiae suspicio.

Quod de vasis cupreis dictum est, et de aurichalco valet; nec vulgare illud praejudicium tolerandum est; quod, proh dolor! multis inhaerethominibus, aurichalcum, similesque metallorum compositiones, quae sub nominibus æhern (bronz) Tombas aliisque veniunt, innocuas esse; siquidem cuprum harum omnium basin

n) Apotheker Ordnung §. 37. Die Wasserbrenner u. s. w. in Strasb. Collegio medico 1757. p. 34. Verordnung eines Löbl. Pollicey Gerichts. d. a. 1763. 28. Novembr. et Extract aus E. Löbl. Pollicey-Gericht memoriali d. a. 1764 den 2 April contra S. - und P. - bede Pastetenbeck und Bürgere; quibus vasa quaedam cuprea confiscata sunt et multa imp. sita est. cf. quoque Obrigkeitl. Verordnung den Kauf und Verkauf des Gifts betreffend d. a. 1769 art 18.

a) Buc'hoz l. c. T. I. no. 1 d. 1 Janv. 1780 p. 27.

basin constituere, notum sit p) licet merum cuprum citius viride aeris producat, quam hac compositiones q)

CAPUT V.

De Medicamentis nocivis.

§. XXVII.

M. n. ab iis data, qui Medicinam profitentur.

Veneficium culposum porro immediate com-

P 4

mit-

p) Multum quoque invigilandum est argenteae suppellectili, quippe quae ubique tere cupri societatem habeat; tum etiam stanneae, cui saepe plumbum admisceri solet, quod in acidis, alcalinis et oleosis solutum ad venena lenta pertinet. v. Diss. nost. de Venef. dol. §. 4. et 6. cf. Hoffmann Diss. cit. §. 8. Spielmann Inst. Chem. §. 67. Recherches chimiques sur l'étain faite et publiées par ordre du gouvernement. p. MM. Bayen et Charlard. Paris 1781. 8 p. 209. 254 et 270. Haec stanni mixtio etiam in causa est, cur non indistincte vasis aeneis stanno obductis confidere liceat. Ne dicam, quod fabri acarii saepe cuprum vel plumbum stanno addant; si metallicam superficiem inducant. G. A. Hofmann Unterricht in der Chemie, Metallurgie, Oekonomie &c. Gotha 1774. 8. §. 310. p. 179

q) Hueber Diss. cit. § II.

mittunt, qui medicamenta nociva, licet ad bonum finem obtinendum dant. De his in genere iusto severius statuit ius Romanum antiquius, uti ex PAULOR) constat; en eius verba: *Si ex medicamine, quod ad salutem hominis vel ad remedium datum erat, homo perierit, is, qui dederit, si honestior fuerit, in insulam deportatur; humilior autem capite punitur.* Haec autem sententia in *Corpus Juris Justinianæum* recepta non est.

Delictum hoc *speciatim* vel ab iis committitur, qui artem medicam non profitentur; vel ab iis, qui *illam* profitentur. Priori loco de illis nobis sermo erit. Huc pertinent, qui poculum ad conceptionem dederunt, ex quo laesio secuta est. De his ita disposuit *L. 3. §. 2. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.* Sed ex *SCto* relegari iussa est ea, quae non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quae acceperat, decesserit. Ubi sub malo exemplo refugium, quod veneficio dolofo aperitur, uti in *L. 38. §. 5. de poenis* intelligendum esse autumo (§. 6.).

Sequuntur nutrices atque famulae audaces, quae, suo indulgentes genio infantibus opiata s) dosi magna, inscientibus parentibus in os illi-
nunt,

r) *Recepr; Sent. E. V. T. XXIII. § ult.*

s) Olim in nostra civitate quaelibet fere nutrix, quaelibet infantium custos opiata secum
ge-

nunt, ne illorum quiritatu in ſomnis, negotiis aut amoribus turbentur. Quo factò, infantes ocyus ſerius graviffimis ſaepe corripuntur morbis, quos pallida mors haud raro ſequitur t). Eo periculoſius hoc delictum eſſe videtur, quod fere nunquam detegatur.

Huius delicti reo, ſi cralla negligentia concurrir, poenam citatae L. 3. §. 2. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. dictari poſſe non invitum concederem. Huic ſententiae favet NEMESIS CAROLINA, quae art. 134. medicamento- rum abuſum cõercet. Civitatis noſtrae Magiſtratus quoque ſapienti conſilio ſub multa prohibuit, ne obſtetrices publice receptae, medicamenta interna abſque Medicorum conſilio aegrotis darent u). Quanto magis contra Legem hanc po-

P 5

nalem

geſtabat. *Trophera magna praecipue uteban-
tur.*

t) De opiat ita ſentit. Cl. *Spielmann*
Inſt. Mat. Med. v. Opium. Illud (Opium)
ſenſuum et moris muſcularis organa ita obun-
dere, ut eorum functiones imminuantur, immo
aucta eius doſi, ſenſus internos turbare, muſcu-
los reſolvi, letali ſopore opprimi homines, per
omnia ſecula annotatum fuit, ipſa hilaritas et
audacia, quas levior ejus quantitas aſſumta in-
ducere ſolet, iam ſpecies delirii eſſe viderur cf.
HOFFMANN Med. Syſt. IV. P. III. S. I. c. I
de Epil. § 5.

u) v. *Der Medicorum Ordnung § 3. in*
Strasb.

nalem peccant nutrices et famulae, quae infantiis Medicis, immo ipsis parentibus, medicamenta nociva temere infantibus praebent?

Oportandum foret, ut parentes ipsi de hoc abusu satis instructi liberorum salutem invigilarent. Utinam Medici et Chirurghi eruditi atque habiles obstetrices omnia inveterata praejudicia felici successu extirpare possent.

§. XXVIII.

M. n. ab iis data, qui Medicinam profitentur.

Postquam de iis locuti sumus, qui medicamenta nociva dant neque tamen Medicinam profitentur; nunc posteriori loco de iis ago, qui medicamentis nocent, licet pro peritis in arte medica haberi velint, et hanc artem profiteantur x).

Ut igitur delicta, quae circa scientiam salutarem committuntur, bene dijudicari queant: qua

Strasb. Colleg. Med. p. 11 Ordnung der Hebammen §. 25 et Ordn vor die in denen unter der Vormässigkeit hiesiger Stadt stehenden Aemtern sich befindende Hebammen §. 9. in vermehrt und verbesserter Ordnung des Hebammen, Meisters und sambrlicher Hebammen der Stadt Strassburg 1757. pag. 19 et 27.

x) Zachiae Quaest. Med. leg. L. VI. T. 1.

quaedam de statu hujus artis in genere prae-
mitteremus.

Apud Romanos olim *Medicus* erat, quicum-
que saluti aegrorantium succurrendi artem profi-
tebatur; adeoque haec vox *Chirurgo*, *obste-*
trices et similes y) comprehendebat.

Peculiarem Medicorum sectam constituerunt
Empirici z).

Aliam formam recentiori aevo Medicina in-
duit. Nam Empirici nomen, quod olim hono-
rificum erat, hodie ignominiosum est, et nemo
Medici nomine condecoratur nisi ille, qui sci-
entiam salutarem necessariis theoriae atque Pra-
xeos subsidiis fultam didicit, atque ab arte pe-
ritis publice ad hoc officium constitutis exami-
natus est a).

Medico

y) L. 7 § ult. L. 8 pr. L. 9 pr. et § 1 ff. ad L.
Aquil. L. 1 § 2 et 3 ff. de exar. cogn.

z) *Εμπειρικὴ* secta in Sicilia coepit et *Acro-*
nem Agrigentinum, *Empedoclis* Physici aucto-
ritate commendatum, auctorem agnovit teste
PLINIO H. N. L. XXIX. c. 1 S. IV. Ed.
Hard. SUIDAS V. Ἀγρών. PLINIUS I. c.
non bene de Empiricis, ut et de Medicina
in genere sentire videtur. Contra *Celsus de*
Medicina Praefat. p. 3 Edit. Lugd. Bat. 1665.
12. Empiricos non mediocres viros appellat.
Idem auctor *Serapionem* pro primo Empirico
habet cf. eiusd. Praef. p. 8.

a) Cf. Constitutio *Friederici II.* Imp. in
Const.

Medico tanquam artem facere conantur: e Medicorum ordine excluduntur et nominibus *Empiricorum*, *Medicastroorum*, *Agyrtarum*, *Uromantium*; Gal. Empiriques, Charlatans; Germ. *Pfuscher*, *Quacksalber*, *Marckschreyer*, aliisque notantur *h*).

Definitio, quam de *Medico* adduxi plana esse videtur, et quae nulla explicatione indigeat. Alteram, quam de *Empiricis* dedi, ulteriori examini subijciam; ea potissimum ratione adductus, quod nullibi exactam de illis definitionem inveni; a qua tamen omnis decisio juridica pender. Ex hac definitione patet: Empiricum I. Medicinam facere. II. Theoreticis et practicis principiis Medico necessariis destitutum esse. III. Medicinam tanquam artem exercere.

§. XXIX.

Const. Sicul. L III. T. 34 apud *Lindenburgium Cod. LL. Anz.*

De his agit eosque (in sensu lato sumtus) in tres classes dispescit *Koechlin* in *Diff. de Felicitate empiricorum medicastroorum diversa a felicitate veri medici*. Basileae 1755. §9sq. cf. *Behrens Selecta medica*. Francof. et Lips. 1708. 4 Sect. V. de *Curationibus Empiricis*.

Distinctionem inter *Medicos* et *Medicastroos* admittit. *C. C. C. art. 134*. Illos vocat *Aerzte*, hos *leichtfertige leut*, die sich *Argnei understehen*, und der mit *Keynem Grundt gelernet haben*.

§. XXIX.

Medicinam facit.

Empiricus *Medicinam facit*, Sub voce *Medicina*, quae hic in *sensu lato* venit, quo et *Chirurgia* comprehenditur c), non ipsam Medicorum scientiam intelligendam esse, quilibet videt, ab ea quippe longe absunt empirici; sed illorum functionem et operationem corporis. Sic Medicorum instar aegros vident, vel ab iis visuntur, eosque de statu morbi interrogant: iis medicamenta praescribunt, dant, applicant; vulnera, ulcera, luxationes, obligant, secant, reponunt. Qui talia agunt, in sensu juridico *Medicinam facere* dicuntur; licet ipsi forsan *Medici* nomen sibi non tribuant d).

§. XXX.

- c) *Medicis* autem in *sensu strictissimo* sumtis i. e. qui morbis internis curandis operam dant, non licet *Chirurgiam*, nec *Chirurgis* Medicinam in *sensu strictissimo* sumtam pro libitu exercere; si legibus separata sunt haec munera. Haec separatio in plerisque locis obtinet, Argentorati prohibitum est Medicis *externa* et *Chirurgis interna* remedia aegrotis dare v. der *Medicorum Ordnung* §. 2. in *Colleg. Med. p. 10* et *Erneuerte und verbesserte Artikel eines Löbl. Corps derer Chirurgen oder Wund- & Aerzte der Stadt Strasb. 1757. art. XV.*
- d) Cf. BAYLE *Dict.* art. *XV.*

§. XXX.

Theoreticis et practicis principiis Medico necessarius destitutus est.

Praecipua, quae empiricum a Medico distinguit, nota, in eo consistit, quod hic necessarius ad artem, quam proficitur, principis imbutus sit, quibus vel in totum, vel magna ex parte caret empiricus.

Illud etiam monendum est, quemcunque, qui Medicinam exercet, utur eruditissimum, in foro ut plurimum praesumi scientia medico necessaria destitutum; nisi per supra dictum (§. 28.) examen probaverit contrarium; quia in arte salutari nimis periculosum est, rempublicam eventu demum de ejus, qui medicinam facit, scientia, certiore fieri e).

XXX.

§. XXXI.

Medicinam tanquam artem exercet.

Quum denique empiricus Medicinam tanquam artem exerceat, id est, gloriam vel opes Medicinae exercitio quaerat: sequitur, illis adnumerari non posse, qui amicis unum alterumve remedium dant seu suadent, cuius bonum effectum, vel ipsi, vel alii ex eorum amicis experti

e) Inquisitio in has res vel ad delationem Medicorum aliorumque civium vel ad famam, magistratus ex officio, vel procuratori fisci plerumque incumbit.

perti sunt; vel quod a medico acceperunt, Multo minus ad empiricos pertinent, qui homini in praesenti periculo, quod Medici auxilium requirit, constituto, pro viribus opem fert, si Medici non sit copia f).

Propius ad empiricos accedunt, qui medicamenta quaedam arcana absque magistratus permisso in vulgus vendunt.

Haec de statu Medicinae dicta sufficiant. Nunc de delictis, quae circa medendi artem a Medicis et medicastris committuntur, age dispiciam.

§. XXXII.

De delictis, quae circa Medicinam a Medicis et medicastris committuntur.

Ordo nunc requireret, ut primo de delictis agerem, quae Medicis et medicastris in genere communia sunt, et tunc de delictis, quae cuilibet horum in specie propria sunt. Quum vero delicta, quae a medicastris committuntur, non nisi culpa gradu ab illis Medicorum differant: de horum praecipue delictis sermo erit.

Medici vel dolo vel culpa circa artis suae exer-

f) In utroque tamen casu aegrotum, quamprimum fieri poterit, ad Medicum ablegandum esse, sana ratio suadet. Nisi ille, qui consilium dedit, de ejus bono eventu certus sit; quantum scilicet humana fragilitas patitur,

exercitium peccant. Si dolo, qualis in Lege Cornelia requiritur, i. e. *animo necandi* delinquant: incidunt in crimen *Veneficii dolosi*, de quo alio loco verba feci g). Si culpa delinquant, tunc eorum delicta graviora vel leviora sunt, pro diverso culpae gradu, quem admisertunt. Duplicis generis culpae mentionem facit C. C. art. 134. *Negligentiae Unfleiß* et *Imperitiae Unkunst*. Hanc latae culpae adscribunt (Cri h.) eiusque probatio non valde difficilis est. Illa autem, quum in facto consistat et varios gradus habeat, ut *oscitantiam*, *impatientiam*, *temulentiam* i) *audaciam* etc. difficilius probationem admittit; praesertim, quod Medici, quorum consilium CAROLUS V. exigit, in reprobanda morbos curandi methodo quandoque inter se discrepent.

Haec ad culpam a Medicis admissam in genere spectant. Nunc praecipuas quaestiones rimabor, quae huic materiae lucem afferre queant.

§. XXXIII.

g) v. Diff. mea de *Venef. Dolos.* §. 10. et 34.

h) ROEHMER ad C. C. C. art. 134. §. 3.

cf. §. 7. 1. de L. Aquil.

i) Quam perniciofa sit ebrietas in personis, quarum curae corpus nostrum committimus, haud ita pridem vidit civitas nostra in oblectrice, cuius temulentia mater una cum partu interit. Sed meritis luit infelix mulier poenas.

§. XXXIII.

An Medicus possit veneno necare volentem?

Maximi momenti haec quaestio est, quia ab ea pendet decisio quaestionis, *an talis Medicus ad veneficos dolosos, an vero ad culposos referendus sit?*

Secundum principia veterum quarundam gentium, quae mortem miseræ vitæ prætereabant *k)*, quaestio proposita affirmanda foret. Quod si saniores jurisprudentiam sequimur: pro negativa nobis pugnandum esse, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur. *An vero medicus, qui volentem occidit, ultimo supplicio puniendus sit?* expediti juris non est. Affirmativa verior videtur argumento *L. 4. §. 2. et L. 5. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.* Vi harum legum ii, qui etiam volentes castrant, poena Legis Corneliae plectuntur. Quanto magis ergo, qui volentem

k) Quantum priscae quaedam gentes ea in re indulserint, patefaciunt exempla *Ceorum*, apud quos consuetudo infirmos senes cicutam (plantam, qua *Socrates* periit) bibere iussit *Aelian Var. Hist. L. III c. 37 νόμος Κελίων καὶ τὰ γερύτων*. *Massiliensis* praeparatum venenum publice custodiebant, quod dabatur ei, qui causas *Sexcentis* (id enim *Senatus* ejus nomen erat) exhibuit. propter quas mors sit illi expetenda. *Valer. Max. L. II: c. 6. ex. 7. 8.*

Q

lentes necant, ad Legem Corn. pertinent? Nec aliud evincit Nov. 142. in qua JUSTINIANUS poenam talionis in genere dicitur iis, qui castrant. Nam argumento ex hac Legge ducto, qui occiderunt etiam volentem, occidendi sunt.

Nullum dubium relinquit NEMESIS CAROLINA, cujus art. 134. disertis verbis praecipit: *hett aber eyn Arzt solche tödtung williglich gethon, so wer er als eyn fürserlicher Mörde zu straffen*. Haec verba tamen obrationes, quae crimen hoc circumstant, mitigantes, ex art. 137. C. C. C. verbis: *unnsonst auch gemelte entschuldigung* 1) *nir hat*, limitanda sunt, ut ita non rorae, sed gladio locus sit. Neque nimis dura est haec sententia; nam, rationibus jam allatis accedit, quod delictum hoc pessimi exempli sit, et hoc velamento fere omnia veneficia dolosa a Medico commissi tegi possint m),

Negativam sententiam tuetur KRESS n) atque inter alia minoris momenti argumenta asserit,

1) Quid sub voce *entschuldigung* intelligendum sit, CAROLVS V. in sequentibus articulis explicat; ex horum articulorum nec verbis, nec rationibus, *excusationem* pro medico volentem occidente, quis exculpet. Sensus itaque art. 137. hic est: „qui non est latro, neque se-„quentes vel similes excusationes habet, gladio puniatur“ Atqui Medicus etc, Ergo.

m) Arg. L. 38. § 5. ff. de poen.

n) ad C. C. C. § 4.

rit, legem criminalem vix adduci posse, quae poenam capitalem irroget, in C. C. C. minimum nullam occurrere. Leges, quas ex Jure Romano allegavi, evertere studet illo potissimum argumento, quod ratio decidendi harum legum sit facinoris, ut ait, *noxietas et nefandi commercii species*, quae *subest*. Sed oleam et operam perdidisse videtur; nam magis noxium est occidere, quam virilia exscindere, et nefandum commercium non ratio decidendi principalis esse potuit *Legis 4. et 5. cit.* ut poenam Legis Corneliae diceret; quoniam ei, qui commercium hoc fecit, levior poena, quam illa L. Corn. dictatur in L. 6. eod.; reus nempe *pro parte dimidia bonorum multatur*. Veram decidendi rationem indicat JUSTINIANUS o), quod nempe saepenumero e multis vix pauci evadant incolumes, usque adeo, ut quidam ex his, qui servati fuerunt, sub nostro aspectu deposuerint, e nonaginta aegre tres servatos esse. Cur autem KRESSIUS aliter in C. C. C. silentium de huius delicti poena capitali deprehendat, non video, quum verba art. 134. quae allegavi, contrarium clare ante oculos ponant.

Ex dictis patet, multo magis ultimo supplicio puniendum esse Medicum, qui aegrotum incon-

Q 2

sul-

- o) Nov. 142 pr. Huic rationi favent quoque praecedentia verba cit., L. 4 § 1. ff. ad L. Corn.

sultum veneno ex proposito necavit, quod de eius salute desperaverit.

A quaestione tractata de Medico volentem occidente, differt illa quaestio: *An Medicus ex voluntate aegroti male curans, culpa reus sit, eamque ob rem tam civiliter quam criminaliter conveniri queat?* Ejus analysi superfedere possum, quum fusc ac erudite eam tractaverit **BASTINELLER** *p*) qui negativae sententiae impense faver. Duo praecipue allegat argumenta, quibus opinionem suam prober: alterum, quod jure civili *q*) et canonico *r*) permissum sit virilia excindere, ut quis gravi morbo liberetur; alterum, quod volenti, sive scienti consentientique non fiat injuria *s*) Quicquid sit, equidem existimo, quaestionem hanc verbis generalibus propositam, vix exactam decisionem admittere; sed in quibusvis casibus obvenientibus modo affirmandam esse, modo negandam, pro variis, quae rem circumstant, momentis.

§. XXXIV.

p) Commentario juridica de Medico ex voluntate aegroti perperam curante. Recusa Viremburgae 1741. 4.

q) Nov. 142. c. 2 cf. Comm. cit. §. ult.

r) c. 5 X. de corp. viciat. ordin. vel non cf. Comm. cit. l. c.

s) L. I. § 5. ff. de Injur. L. 145 ff. de R. J. c. 27. de R. I. in 6 cf. Comm. cit. l. c.

§. XXXIV.

Num Medicus, qui veneno tanquam medicamento usus, occidit, veneficii culposi reus sit?

Quaestio proposita ab illa pendet: *An in genere licitus sit venenorum in Medicina usus?* Hanc quaestionem hodie, si non inutilem, certe tamen nimis sero institui, putat HAHN t); postquam usus ille per multa secula vixit; praefertim, cum idem etiam nostro aevo admodum sit frequens, multisque probatus et acceptus. Hinc quaestionis formulam mutandam, et potius inquirendum esse existimat: *Num ars me-*

Q 3

dica

2) *Oratio de usu venenorum in Medicina.* Traj. ad Rhen. 1773. 4. recul. Lf. 1775 8p. 97. b. ed. In hac oratione auctor argumenti huius historiam singulari eruditione atque elegantia tradit atque ostendit. Sec. XV. XVI XVII. et nostro, quod ideo *toxicophilum* vocat, atrocissimorum venenorum in Medicina usum factis familiarem fuisse. Magnos, inter alia, patronos *Arsenicum*, (cf. Diss. nost. de Venef. dolos. §. 3.) habuisse, adnotat; omnes autem, qui post hominum memoriam de medico venenorum uso scripserunt, excelsisse *Srephannum Wesprenum* Pannonium, qui in *Tract. de inoculanda peste* Londini 1755. novum plane et inauditum de peste ipsis hominibus, inoculanda consilium iniit, et cum spe utilitatis, publice proposuit. v. *Orat. cit.* p. 36. 65. 74. 78. 84. 90.

dica venenis cavere queat u)? Ad hanc quaestionem in calce operis ita respondet: *Possunt ergo venena prodesse, neque illicitus eorum usus haberi debet; sed scrupulorum et suspicionum et discriminis plenus est... Ingesta pharmaca extra potestatem medici sunt. Mirabilis partium, e quibus homo constat, consensus et sympathia difficultatem augent... Satius ergo est venenis omnino abstinere, quam frequenter et promiscue uti.*

De periculoso venenorum, *Arsenici* potissimum, in morborum curatione usu testantur quoque *HEBENSTREIT x)*, *LEMERY y)*, *SPIELMANN z)* aliique.

Quodsi ergo, quae dicta sunt, juridica expendamus rutina; propositam priori loco quaestionem. Num Medicus, qui veneno tanquam medicamento usus, occidit, veneficii culposi reus sit? affirmandam esse, vix est, quod dubitemus; dummodo ex Medicorum consiliis constet, incertum et vagis principiis innixum medicamentum venenatum adhibitum fuisse. Nec aliud pati videntur verba *C. C. C. art. 134. oder sich ungegründet anzulehnen argnei, die im nit gezimpf hat understanden.* Non ideo omnia

ex-

u) *HAHN I. c. p. 97.*

x) *Anthropol. Forens. p. 510. et 515.*

y) *Mém. de l'Acad. R. de Sciences 1734. p. 264.*

z) *Inst. Mat. Med. v. Arsenicum, Antimonium etc.*

experimenta cum venenis instituenda medicis Imperator penitus interdixit; sed iustam requirit causam, quae in sola necessitate quaerenda est. Quum autem perdifficile sit, de necessitate certi quid constituere, et perquam rari sint casus, qui ultimum illud telum exigant *a)*: veneficii culposi poenam vix effugiet Medicus; nisi doctos Medicos, si illorum copia eis fuit, consultaverit.

Quaestioni tractatae quasi comitem jungo etiam illi affinem: Num Medicus, qui innocuis aliis et salutiferis medicamentis, intempestive tamen datis, mortem affert, veneficii culposi reus sit? Affirmare hanc quaestionem videntur verba *cit. art. C. C. C.* daß er die Arznei leichtfertiglich und verwegentlich mißbraucht. Hoc autem delictum ad medicastro propius spectare, quam ad Medicos, ex utriusque indole supra (§. 30.), indicata, prono alveo fluit.

§. XXXV.

De poena veneficii culposi a Medico vel medicaastro commissi.

Antiquioribus Romanorum temporibus Medicorum imperitia summa impunitate gavisa est *b)*.

Q 4

Postea

a) HAHN I. c. p. 101 sq.

b) PLINIVS H. N. L. XXIX. c. I. S. 8.

Ed. Hard. Nulla, inquit, lex, quae puniat in-
scitiam: capitale nullum exemplum vindictae.
Discunt periculis nostris, et experimenta per
mor-

Postea Medicorum delicta *extra ordinem* coërceri coeperunt, uti ex L. 6. §. 7. ff. de offic. praesfid. L. 3. ff. de extr. cogn. et L. 3. §. 3. ff. ad L. Corn. de Sic et Venef. patet. Ratio allegatur in L. 6. de off. praesf. quia praetextu humanae fragilitatis delictum decipientis in periculo homines innoxium esse non debet. Huic rationi accedit, quod nemo sere immiscere debeat ad se non pertinenti c); inprimis si ab eius exitu salus hominum pender.

CONSTITUTIO CRIM. CAROL. art. 134.

Straff so eyn Arzt durch seine Arznei tödret, poenam arbitrariam Medico, inprimis autem medicaastro dictat, qui culpa hominem medicamentis necaverit. Hanc poenam in levioribus culpa gradibus *multam* aut *suspensionem* ab artis exercitio esse; in gravioribus autem non ultra *relegationem* extendendam esse existimat KRESD). Consentit HOEHMER e) ratione Medicorum, quod dignitas, qua plerumque pollent, et exceptionum copia, qua se tueri solent f), graviorem

mortes agunt, medicoque tantum hominem necasse summa impunitas est. Haec tamen verba accipienda modo esse videntur de legibus poenalibus. Etenim de actione civili ad damnum rescaciendum loquitur jam LABEO in L. 9. §. ff. ad L. Aquil.

e) L. 36 ff de R. I. c. 19. de R. I. in 6.

d) ad C. C. C. art. 134. §. 1.

e) ad C. C. C. eod. §. 3.

f) De praesumptionibus medico inservientibus. V. KRESS ad C. C. C. art. 134. §. 5.

viorem poenam prohibeant. Contra *medicorum* vero etiam poenam corporis afflictam admittit, ob evidentiorē culpam, et deficientes rationes de medico allatas, inprimis, si non semel mors ab iis illata sit. Ob easdem rationes et difficultatem examinis post mortem aegri et de morbi statu instituendi, praxin harum poenarum intuitu vulgi frequentiorē esse, quam intuitu Medicorum, idem observat auctor et terra medicorum culpam tegere dicitur.

Quae de procurata nece sancivit *cit. art.* ob similitudinem rationis ad *noxiam* quamcunque sanitati illatam recte extendunt KRESS g) et BOEHMER h). Prior exemplum adducit Medici, qui adhibitis remediis, quibus pestis tempore usus esse solet, rumorem falsum de peste grassante excitaverat. Illum arbitrarie punitum esse refert, suumque MERITO acclamat. Sed dubito an iuste damnatus sit, quum specifica contra pestem remedia inventa non esse fateantur magni nominis Medici i). Poenam vero meritus est *malignus* iste, qui teste KRESSIO, Medici illius formulas pharmacopolae surripuerat, aliam in urbem milerat, et inde dicti rumoris causa fuerat,

Q 5

In

g) ad C. C. C. art. 134. §. 2.

h) l. c.

i) HOFFMANN *Med. Syst. T. IV. P. I. S. l. c. 12.*

In Gallia CAROLUS VI. jam seculo XIV. constituit; ut Medicorum imperitia iustis poenis coerceretur *k*).

§. XXXVI.

Cura Magistratus circa Medicos.

Ex posteriori parte *art. 134. C. C. C.* Doctores curam exculpere solent, quae magistratui circa publicam constitutionem Medicorum incumbit *l*). Hoc quidem magistratus officium non ex disertis *C. C. C.* verbis fluit; attamen intentioni legislatoris et principiis bonae politicae ex asse responder, quum ita, quod severissimis poenis plus valet, ipsa maliscaturigo obturetur.

Romanis ab *Augusti* praesentem temporibus Medicorum constitutionem curae fuisse, testantur innumera privilegia, quae illis concessa erant *m*).

Exemplum hoc et alias gentes secutas esse; testes sunt, quae passim prostant *Ordinationes medicorum*.

k) *Ordonance de Charles VI. du 17. Août. 1390.*

l) KRESS *l. c.* §. 3. Boebmer *l. c.* §. 4.

m) DIO CASSIUS *Hist. Rom. L. XLIII. l. 6 §. 1 et 2. ff. de excusat. l. ult. ff. §. 5. de munerib. et honor. l. 6. et ult. C. de Prof. et med. l. 16 C. Theod. de Med. et Prof. l. fin. C. Just. cod. JAC. GOTTOER. in Comment. ad L. 1. ff. de decret. ab ord. fac. cl. SYMMACHVS L. X. Ep. 40.*

dicinales, Collegia medica, aliaque statuta, quibus cautum, ut

Tonfor, caupo, coquus, lanius sua limina fervent n).

et ne quis in Medicorum ordinem alicujus civitatis admittatur, nisi qui prius publicum eruditionis specimen ediderit, peritorum in arte examini se subjecerit, atque gradum Doctoris rite obtinuerit o). Utilissimam curam circa scientiae salutaris exercitium longe etiam ultra Europam ex-

n) MART. L. VII. Ep. 60.

o) Argentoratensis civitatis Magistratum a multis jam retro temporibus civium saluti optime consuluisse testantur sequentia Ao. 1384. Meister Gurleben der Juden Arzt, erhielt von der Obrigkeit die Freyheit 6. Jahr allhier zu wohnen sambt Kindern und Gesinde, und um daß er unsern Burgern und den Unsrigen mit seiner Meisterschaft zu Hilfe kommen soll, darum soll man ihm 300 Gulden geben von unserer Städte wegen vor die 6. Jahr in gewissen Terminen.

vid. Strassb. Ordnung Buch ad b. a. Archiv. Haec tamen, si dicendum quod res est, simul probant, raros illis temporibus in nostra civitate fuisse peritos Medicos. Qui enim nisi urgente necessitate, Medicum Judaeum Argentoratenses Praemiis allicere potuissent; quum deploranda Israelis progenies Argentinæ civibus adeo exosa fuerit, ut illam a. 1388. in perpetuum expulerint? *Albertus Argent. Chron. p. 147. Koenigs bov. C. 11.*

extenderunt principes. Nam, cum homo libertate naturali privatus, saepe illicita conquirat media, quibus se a servitute liberaret: servis Europaeorum in America Medicinae exercitium plerumque est interdictum p).

Multis

C. II. §. 212 C. V. §. 78. Schoepflin² *Alsat. illustr.* T. II § 636. p. 343. cf. Diss. nostr. *de Venef. dolos.* § 15 not. 93. His accedit, quod jus Canonicum sub gravissimis poenis prohibeat Christianis, Judaeorum adhibere Medicos. c. 13 C. 28 q. 1 c. 16 X. *de Judaeis.*

Eidem curae Patrum Patriae adscribendum est, quod a. 1660 Tarquinium Romam famosum agyrtam repulerint, qui sua contra praesentissimum venenum antidota jactaverat; revera autem funum civibus vendendo populari gloria decorari voluerat. v. cit. *Strasb. Ord. B. ad h. a.* Creato postea Collegio medico, prodit statutum de medicis, *der Medicorum Ordnung*, recusum in *Strasb. Colleg. Med. d. a. 1757. fol. p. 10.*

De Gallia vid. Robert² *rer. judic.* L I. C. 5.

Ordinatione Blesensi cautum: *que nul ne pourroit pratiquer en Medicine, qu'il ne fut Docteur en ladite faculté v. l'ordonnance de Blois de 1579 art. 87* cf. *Code de la Police ou analyse des Reglemens de Police. Trois. Edit. Paris 1761 8 P. II. Tit. VIII. § 2 sv.*

p) Servis Promontorii Hispaniolae, ne sub specie exercendae artis medicae veneno damnum

Multis quoque malis, quae ab imperitia et audacia oriuntur, obviam iri potest, si libros, qui de incertis atque periculosis medicaminibus agunt, lingua vernacula scribere aut in eam transferre, non indistincte permittitur q).

Denique silentio praetermittendum non est utilissimum institutum Clementissimi Regis nostri, SOCIETAS puta, REGIA PARISIENSIS MEDICA anno 1778. Litteris patentibus eum in finem creata, ut observationes, quas tum ipsa praesens et statis temporibus conventus agens societas, tum celebriores regni et exterarum gentium Medici fecerint, sedulo colligendo, omnium morborum, et praecipue epidemicorum causas diligentissime rimaretur. Huic quoque societati medicamentorum, quae vocant, specificorum et aliorum, nec non aquarum mineralium

num asserant, medicamenta componere ac distribuere, nec non morborum, solo vipera-
rum morfu excepto, curam suspicere, sub poena corporis afflictiva, imo et ultimi supplicii interdictum est. V. DECLARATION
DU ROI sur les nègres qui composent des reme-
des d. 1 Fevr. 1743 DECLARATION sur
la garde des vénéfices du. 30 Décembr. 1746
art. X cf. EHRLÉN Diss. de servis Aethio-
pibus Europaeorum in coloniis Americae Ar-
gentorari 1778 p. 61.

q) cf. BUC'HOZ *la Nat. consid. sous ses diff.*
asp. II Ep. no. 3 15 Fevr. 1780 p. 133.

um et medicinalium examen et inspectionem Rex commisit r). Eum in finem remedia, quae suo examini subjecta fuerint, quaeque vel approbavit, vel reprobat, ut et quae sibi non exhibita fuerint, et tamen cum laudibus venduntur, publice indicat s). Ad tollendos denique innumeros, quae in arte medica committuntur abusus hortatur, ut quivis eorum conscius eos Societati Regiae indicet t).

SECTION

- r) LETTRES PATENTES DV ROY portant établissement d'une société Royale de Médecine. Données à Versailles au mois d'Août 1778. Registrées en Parlement le 1. Sept. 1778. De interna huius societatis constitutione Rex dedit Lettres Patentes du Roi portant Règlement pour la société Royale de Médecine. Données à Versailles le 1. Février 1780. Registrées en Parlement le 25 Avril. audit an.
- s) AVIS au public sur l'examen des Remèdes pour lesquels on demande des permission ou brevets. Paris 1778 Second Avis au Public concernant les remèdes pour lesquels etc. Paris 1779.
- t) La Société invite ses Correspondants, et au général tous les citoyens zélés pour le bien public, à lui faire connoître les abus, qui pourront être commis par les Empyriques, Opérateurs et Distributeurs de Remèdes dans toute l'étendue du Royaume. v. Second Avis v. la fin.

Depuis son établissement, elle a fait tout ce qui a été en elle pour détruire le charlatanisme

SECTIO II.
DE VENEFICIO CULPOSO MEDIA-
TE COMMISSO.

CAPUT I.

De iis, qui aëra inficiunt.

§. XXXVII.

Contagia hominibus infesta.

Veneficia culposa multis atque variis modis mediate perpetrari possunt. Principem locum tenent, qui lanae, pellium et aliarum rerum commercio furtivo, omnium venenorum maximum, funestam pestem in regionem quandam importaverunt; praesertim, si harum mercium adventio, ob pestem aliquo grassantem prohibita sit. Dignus est talis, qui suo opere pereat. Ejusdem fere commatis est, qui a loco contagii suspecto vel terra vel mari adveniens legibus praestitutum

tem-

me; - - elle prie les Médecine et Chirurgiens des Provinces - - de requérir auprès des Magistrats l'exécution de l'art. X. des Lettres Patentes (qui remediorum a societate Regia non approbatorum distributionem prohibet) - - à la quelle leur justice ne se refusera point. V. AVIS sur la correspondance de la société Royale de Médecine, et sur les objets dont cette compagnie est chargée.

tempus, quod 40 ut plurimum diebus absolvi-
tur (*la quarantaine*) non expectat, sed magno
civium discrimine posita claustra transcendit, vel
merces transmittit. Huius criminis rei pluribus
in locis, pro re nata, quandoque morte puniun-
tur u).

Alia quoque contagia, hominibus infesta,
qui contra statuta poenalia inconsulte propagant,
puniri debent. Curia Parisiensis suprema a.
1497. omnibus malo venereo laborantibus sub
poena suspendii Parisiorum urbe interdixit x)

Nostris temporibus *Bernensium*, *Lugdunen-*
sium, *Audomarensium* et *Dionensium* statutis
cautum est, ne variolarum inoculationes intra
urbem fierent, neve personae variolis correptae,
ante 40 dies, in locis publicis ambulant, aut
si extra urbem degant, ne ante dictum tempus
urbem ingrederentur, sub multa vel ab ipso reo,
vel a parentibus, tutoribus, heris etc. solven-
da y).

§. XXXVIII.

n) vid. l'ordonnance de Louis XIV. du 8
Août 1713 et le Règlement du 20 Juil-
let 1752 concernant l'admission des vaisseaux
étrangers. cf. Code de la Police. P. I T. IV.
§. 7.

x) v. l'Arrêt du Parlement de 1497.

y) Extrait de registres de Delibérations de la
chambre du Conseil et de Police de la Ville et
Commune de Dijon du 25 Septembre. 1779.

§. XXXVIII.

Lues brutorum.

Eodem fere modo, quo humanum pestilentialia virus propagatur, brutorum quoque lues regioni cuidam infertur. Unde, si quo pestilentia in gregem incidit, prudentes vicini principes atque magistratus; pecorum, lanae, pellium, lactis, butyri et similium rerum commercia, pro re nata, sub poena restringere vel plane interdicerere solent z). Et, quum propagationem hujus mali per canes quoque fieri posse docuerit experientia: *Deputatio Senatus Francofurtensis a*) sapienter constituit, canes extra civitatis moenia absque domino vagantes necandos et eorum dominos, si innotuerint, puniendos esse.

§. XXXIX.

Recens conclave.

Veneficium culposum porro committit caupo, vel alius, qui hospiti recens conclave calce viva, gyp-

z) Exemplo sunt *Conclusa Senatus Francofurtensis* ad Moenum, de d. 30 Nov. 1776. d. 21 Oct. 1777. d. 25 Nov. ejusd. A. d. 8 Dec. ejusd. A. d. 24 Febr. 1778

In Gallia prodiit *Arrêt du Conseil d'état du ROI*, portant défenses de faire entrer dans le Royaume de cuirs en verd ou préparés, venant de Ports de la mer Baltique ou de la Hollande du 7 Avril. 1780.

a) d. d. 21 Nov. 1777.

R

gypso vel simili materia nociva obductum dedit, ex quo ille periit, aut gravi morbo correptus est. Ita Imperatorem *Jovianum* *b)* et *Catulum* *c)* periisse, fertur.

CAPUT II.

De iis, qui aquas, fontes etc. insciunt.

§. XL.

De Romanorum temporibus,

Veneficium culposum sapiunt et eorum facta, qui publicas aquas, fontes, puteos, fistulas, lacus, castella quodve aliud usui oeconomico destinatum fimo, coeno, luto aliisque spurcant. Quodsi res hae ad privatos spectaverint: interdicto *quod vi aut clam* tenentur rei *d)*. Si autem publicae fuerint: in illos *extra ordinem* animadverti, leges Romanae jubent *e)*.

§. XLI.

b) EUTROP. L. X c. 18 *Sozomen*, *Hist. Eccl.* L. VI. c. 6.

c) Q. *Catulus* a C. *Mario* propter civiles dissensiones mori iussus: recenti calce illito, multoque igni percussus cubiculo se inclusum peremit. VALER. MAX. L. IX. c. 12 *Cicero Tuscul. Quaest.* L. V. c. 19. APPIAN. de bell. civ. L. I. p. 395. D. ed. *Henr. Steph.*

d) L. II. pr. ff. *quod vi aut clam*.

e) L. 1 § 1 ff. de extr. crim. L. 12, C. de re militari L. XII.

§. XLI.

De nostro aevo.

Simili modo delinquent, qui cannabim in profluente rigando, non modo pisces necant f), sed et brutis, quae siti compulsi ad talem rivum veniunt, quam maxime nocent. Immo ipsis hominibus haud leve periculum minantur virulenta illius aquae effluvia; praesertim, si multos continet putrefactos pisces. Quod adeo verum est, ut Pestem quae a. 1576. Venetiis sexaginta milia hominum prostravit, at putredine minorum piscium quorundam originem traxisse FORESTUS memoret g).

R 2

Hinc

f) Huius rei aud ita pridem triste exemplum in nostra provincia habuimus, quod multos pauperes piscatores in magnas rerum angustias adduxit.

g) *Observationum et Curationum medic. et chirurgic. Op. omn. T. I L. VI. Obs. IX. No. 17.*

De nocivo aquae putridae effectu iam loquitur GALENVS de Febr. different. L. I. c.

4. Apud Graecos certi quidam magistratus erant, qui aquaeductuum curam gerebant

Επιστάται των υδάτων dicti; et alii, quibus puteorum inspectio commissa erat, Κλη-

νοφύλακες vocati. Utrosque sub Ἀσυνομία comprehendisse asserit Potter Archæol. I 28.

I B. Kap. 15. p. 173. et citat HARPOCRAT. h. v. Hic locus tamen POTTERI assertum

haud ex asse probat,

Simmer

Hinc in Alsatia pluribus de hac re Ordinationibus politicis salutis civium prospectum est a *Summis Rei Judiciariae, Politicae et Aerariae in Alsatia Praefectis*. g). Novissima est, quam occasione damni, de quo modo diximus, a rusticis dati (not 190. tulit, qui hodie summa cum laude illo munere fungitur, Illustrissimus DE LA GALLAZIERE d. 12. Julii 1789. in qua priores ordinationes confirmavit et nova sanctione poenali munivit.

CAPUT

Zimmermann Erfahrung der Arzeneyn Kunst 2. Th. p. 211. narrat, Cairi in Aegypto pestem haud raro oriri a vaporibus canalibus per urbem ducti, in quem stagnans Nilus sese exonerat et illius urbis incolae omnis generis quisquilias deiciunt.

In quantum cura aquarum hodie ad Medicos publicos spectat, ostendit HEBENSTREIT *Anthr. forens. S. I. C. 2 §. 6.*

g) Tales dederunt praecipue *Mr. de BROU le 24. de Juillet. 1736 et Ms. de Lucé le 27. de Juillet 1761.*

Seculo XIII. jam *Fridericus II. Imp.* constituit: Salubritatem aeris divino iudicio reservatam, studio provisionis nostrae in quantum possumus, disponimus conservare: mandantes, ut nulli a modo liceat in aquis cuiuslibet civitatis vel castri vicinis, quantum milliare ad minus protenditur, linum vel cannabum ad mazurandum imponere, ne ex eo, prout pro certo didicimus,

CAPUT III.

De iis, qui, dum venena ad animalia nociva arcenda utuntur, hominibus nocent.

§. XLII.

Animalia per se nociva.

Ad eos nunc pervenimus, qui dum ad arcenda animalia nociva venenis utuntur, hominum vitae vel sanitati damnum inferunt. Quaeritur: *An licitum sit venenis uti ad necanda animalia nociva?* Respondeo: *licet*, dummodo illud non fiat cum damno alterius; quod variis modis contingere potest.

PRIMO enim toxico utimur ad ea animalia arcenda, quae ab omnibus ut plurimum pro nocivis habentur; tales sunt mures, glivres, mustellae, muscae, et id genus alia. Haec quidem dele-re, non est, cur prohibendum sit, et qui hoc faciunt, suo jure utuntur. Attamen non omnia venena indistincte ubique adhibere licet; siquidem, quae hominibus etiam, non solis animalibus venena sunt, hinc inde sapienti consilio ad hos usus adhibere legibus poenalibus prohibitum est. Nec obscura est ratio hujus interdicti. Quaedam enim venena, *Arsenicum* praecipue, male

R 3

cu-

aëre dispositio corrumpatur: quod si feceris, vel cannabum amittat et curiae applicetur. v. Const. Sicul. L. III. Tit. 35.

custodita, saepe pro Sacharo, vel pulvere medicato hominibus propinata sunt *h*). Saepius etiam haec pharmaca, ab ipsis, quae delere volumus animalibus, postquam de iis comederunt, rostro vel pedibus cibis affricantur et admiscuntur, vel apud pistorum potissimum, tota quanta in farinam et similia vertuntur, quarum rerum innumera, prohi dolor! funesta exempla prostant. His rationibus, haud levis momenti, permotus Civitatis hujus Regiae Senatus censuit:

„Jedermannlichen wird verbotten
 „Arsenic zur Tödtung des Ungeziefers zu
 „brauchen, mithin weder Muckenpulver,
 „Rattengift, noch Rattenwürflein da-
 „mit anzumachen, indeme die größten Un-
 „glücke daraus entstehen können; bene-
 „ben deme andere nicht so gefährliche
 „Mittel zur Abreibung des Ungeziefers
 „befindlich seynd. “ *i*).

Huius statuti transgressoribus mulctam, immo poe-

h) HOFFMANN *Medic. consultat.* Tom. I. p. 35. et 251.

i) Obrigkeitliche Verordnung den Kauf und Verkauf des Gifts betreffend *d: a.* 1769. art. 16. Quodli venenum contra mures atque glires adhibere necessitas, quae perquam rara est, suadet; *Nuce vomica*, sacharo, carne aliisve rebus mista, toxici loco uti possumus; de cuius bono effectu certiore me reddidit Cl. SPIELMANN. Cave autem ne canes aut feles hanc escam dovorent.

poenam corporis afflictivam Senatus interminat k). Cautè etiam nostrae *Politiae*, ut vocant *Judicium* qualiscunque fere materiae ad delenda animalia nociva venditionem agyrtis et aliis personis data occasione denegat; quum experientia docuerit, istos homines saepe adeo audaces esse; ut corpus quoddam, quod pro innocuo jactant, coram magistratu degustent, et in similibus chartulis dirissima hominibus venena in vulgus vendant. Quod eo majus crimen sapit, quod non solum tales homines magistratum decipiant, sed et cives in lethales errores perducant.

§. XLIII.

Animalia ratione loci cujusdam nociva.

Altero loco venena quandoque usurpari solent ad animalia necanda, quae non omnes pro nocivis agnoscunt; sed quae tantum ratione hominis vel illius civis talia evadunt. e. g. depascendo illius agros, semina etc. Ubi distinguendum est inter animantia, quibus vescimur, et ea, quibus ad custodiam, venationem, delendos incommodos cellarum hospites etc. utimur.

§. XLIV.

Animalia quibus vescimur.

Qui animalia, quibus vescimur, singula vel plura, quadrupeda vel volucra, fera aut mansueta necat, ut eos ab agro, prato, horto, vinea,

R 4

k) cit. Obrigt. Verordn. art. 19.

nea, silva, horreo, tecto etc. arceat, si venenis utitur homini non nocivis merum damnum patrimonio infert, quod actione civili locum facit ad illud resarciendum, et levi poena pro facti natura et indole plectendus est. Huc pertinent e. gr. qui columbis vicini venena spargunt, ne coementum a tectis suis abradant.

Quodsi vero simul animus lucri faciendi accesserit tunc eiusmodi factum in aliud delictum, scilicet *in furtum*, vel quandoque in crimen *venationis furtivae* (*braconer*) transit.

Quodsi autem toxica adhibita fuerint, quae et hominibus laesionem minantur: insignior tamen iras adest, quae impunis esse non debet. Indulgentiae tamen haud leve argumentum adest, si hominibus haud nocitum, licet plura occisa fuerint animalia; praesertim, si volucra modo interfecta fuerint, et reus crediderit, se corvos, milvos similesque aves necaturum esse. Nec in hoc casu gravius evadit crimen, si alii servitus pascendi competierit in tractu, ubi venenum quis sparsit. Ita judicarunt *Scabini Lipsienses*, qui in ejusmodi casu, relegationem ad 4 annos dicarunt, resarto damno atque refusus expensis l)

De iis autem, qui non animo animalia arcendi
sed

l) *Leyser Sp. 609. m. 22.*

sed simpliciter nocendi vel plane necandi homines pascua inficiunt, jam alio loco verba feci *m*).

Magnam quoque audaciam spirat, illius factum, qui teste QUINCTILIANO *n*) veneno tinxit flores suos, ut apes alterius occideret; siquidem non solum animum habuerit alteri damnum inferendi, sed et sanitatem, immo vitam hominum gravi periculo exposuerit, quum redeuntibus apibus, mel infici potuisset.

§. XLV.

Animalia quibus non vescimur.

Quod ad illa animalia attinet, quae alimentis non inserviunt, inter alia lupi, vulpes, feles atque canes occurrunt; de quibus singulis quaedam monenda sunt.

Et quidem lupos et vulpes, non modo cui-libet in sua domo veneno occidere licet, quin ratione luporum in multis locis praemia eis conceduntur, qui regionem ab illis liberant. Alia autem quaestio est: *An his bestiis, veneno in agris posito, insidias struere liceat?* Hanc quaestionem non facile affirmarem, immo argumentis ex legibus venationum ductis, illum poenis coercendum esse existimo, qui tale factum commiserit: quia canibus venaticis et feris, quibus vescimur, damnum exinde imminet. Nisi talis

R 2

natu-

m) v. Diff. mea de Venef. dol. §. 15 et 36.

n) Declam. 16.

rae fit toxicum, quod solis fere illis bestiis nocet, aut aliud expresse permissum sit.

Feles et canes, si inde nemini injuria fit, qualicunque veneno occidere licet; dummodo in propinatione ejus caute procedamus; ne haec animalia in furorem agantur, et inde infinita mala oriantur. Quodsi homo a furioso hoc animali morsus fuerit; factum per se licitum in delictum incidit. Nemo enim rei se immiscere debet, quam non intelligit, et de cujus exitu salus hominum pendet.

CAPUT. IV.

*De Veneficio culposo animalibus furiosis
aut venenatis commisso.*

§. XLVI.

Negligentia, quae circa animalia in rabiem prona committitur.

Vidimus in praecedenti spho, Veneficii culposi reos esse, qui per animalia veneno in furorem acta damnum dant. Eiusdem delicti reatum incurrunt, qui in custodiendis, nutriendis et curandis animalibus, quorum natura in rabiem prona est, negligentes sunt, si haec animalia furore correpta hominem vel bruta, quibus vescimur, momorderint. Nam, ut de terrore taceam, qui ex morsu bestiae, etiam non furiosae incutitur; periculosissimum venenum animale morsus
a be-

a bestia rabida infertur, quod immanem hydrophobiam, horrendae mortis praecursorem, ut plurimum producit a; atque multi saepe cives in capitis vocantur discrimen. Hinc legislatores prudentes omni tempore operam dederunt, ut haec mala praecaverentur.

Leges Mosaiicae jam graviter animadvertunt in eos, qui negligentiam in cura et custodia animalium committunt p). Idem apud Romanos praestabant *Lex Pefulania de Cane q)* et *Edictum Aedilitium r)*. Eundem scopum sibi proposuit CAROLVS V s) dum nocentis bestiae dominum eam removere iussit, atque pro momentis factum concomitantibus modo leviolem, modo graviolem poenam dictavit, si talis bestia hominem laeserit, aut plane occiderit.

Hodie etiam vario modo in plerisque locis cautum est, ut civium vita ac sanitas contra animalium noxiorum in genere t) et imprimis canum, impetum in tuto esset.

Scili-

o) cf. Diss. nost. de Venef. dol. §. 3.

p) Exod. XXI. v. 29.

q) RITTERSHUSIUS et SCHULTINGIUS in notis ad Sent. Rec. Iulii Pauli L. I. T. XV. 1. in Schultingii Jurisp. Ante Just. p. 252.

r) L. 40. L. 41. L. 42. ff. d. aedil. edict.

s) art. 136. C. C. C.

t) Huc pertinet e. gr. quod ante paucos constituit Magistratus Argentoratensis, ne amplius urbem ingrederentur, qui urforum turpium saltatu, panem sibi comparare student.

Scilicet, quum rabies canina, multis in locis grassaretur: Principes atque magistratus, edictis atque decretis caverunt, ut ii, quorum culpa canes in furorem acti, aut jam furiosi nocuerunt, iustis poenis subiaceant. Quinimo, ut stirpem ac semen horum malorum extinguere atque delerent: varia sanciverunt, quae partim ad diminuendum canum numerum, eorum custodiam u);

partim
 u.) Ordinationi Curiae supremae Manbemiensis, ut et Decreto Senatus Argentoratensis, nemini, exceptis quibusdam personis, quorum conditio canes requirit, licet canes alere; nisi signum iis appendeant, heic pro 3 Libris Turoneasibus, illic, pro 10 Imperialibus a magistratu concessio. Qui tale signum Argentorati non petierunt, canes suos manu ducere tenentur. Per Ord. Manb. porro lanionibus ultra duos canes habere non licet, et quidem in urbe alligatos aut extra eam ductos, praefixis, si illis ad agenda bruta utuntur, rostro capistris. Eadem Ord. maiores canes (grosse Wind; hez; und Fanghunde) privatae civilis conditionis hominibus penitus interdicti sunt. Denique canis furiosi vagantis dominus plebitur v. Verordnung der Kurpfälzischen Regierung von den Jahr 1759. 1766. renovatae et auctae d. 19. Jul. Mannheim 1779. art. 1. 2. 4. 5 et 14. Verordnung gnädiger Herren Rath und Ein und zwanzig, der Stadt Strassburg. Die nöthigen Anstalten, so wegen denen mit Wuth besfallenen Thieren zur allgemeinen Sicherheit vorzukehren sind betreffend d. e 1778. art. 3. Aliis

partim ad furiosorum persecutionem x); partim etiam ad hominum morforum curam spectant. y).

§. XLVII.

Aliis locis, in pagis praesertim, rusticis iniungitur, ut canibus suis fustes alligent.

x) *Ord. Manb. cit. art. 15. et 16.* cautum, ut, si canis furiosus aliquo vagatur: illud statim campanae signo civibus indicaretur, quo saluti prospicerent. Quo facto duo equites sclopetis armati ad persequendam bestiam emittuntur.

Argentorati quicumque civitatis aut banni incola de animali furioso vel suspecto aut de homine a tali bestia morfo certior factus, illud Consuli regenti (*regierender Ammeister*) indicare debet, qui pro ratione utilitatis publicae, quae respectu personae, canis et suppellectilis venenatae fieri debent, mandat. Et si forsitan pauperum suppellectilem cremare suaserit prudentia: damnum magistratus compensat. *v. cit. Strasb. Verord. art. 1. et 4.*

y) Quod ad curam morforum atinet, Palatinus ille magistratus in pluribus civitatibus in den *Kurfürstlichen, Haupt- und samtlischen Oberamtsstädten*, certum locum designari iussit, in quo illorum sanitas ab imminente periculo liberaretur *v. cit. Verord. der Curpf. R. art. 18*

Magistratus Argentoratenis quoque sapienti consilio adjacens civium nosocomio aedificium extruere, curavit, ubi homines a canibus rabidis morfi Medicorum curae mandantur.

Me-

§. XLVIII.

Negligentia, quae circa animalia venenata committitur.

Ad eos, qui veneno animali mediate nocent, pertinent denique *agyrtae* et *circulatores*, qui venenatis serpentibus, icorpionibus etc. damnum dant. Hos *extra ordinem* leges Romanae puniunt 2),

CAPUT V.

De Commercio illicito venenorum.

§. XLVIII.

Venena simplicia.

Ad Veneficium culposum pertinet quoque commercium incautum venenorum, quae sua natura talia sunt, vel *simplicium* vel *compositorum*. De illis praecipue prioriloco dicendum.

Apud Romanos venenorum malorum, quae nullo modo, adjectione alterius materiae usinobis esse possunt, non contrahebatur emptio a). Porro Scto effectum est, ut pigmentarii, si cui TEMERE *cicutam*, *salamandram*, *aconitum*, *pituocampas*, aut *bubrofin*, *mandragoram* et id

Methodus hosce aegrotos sanandi publica auctoritate hinc inde prodiit.

2) L. fn. ff. de extr. crim. *Marthaenus* de crim. L. XLVII. T. V. c. 4. p. 195.

a) L. 35. §. 2. ff. de contr. emt. vend.

id quod lustramenti causa dederint cantharidas, poena teneantur Legis Corneliae *b*). Ubi vocem TEMERE non de animo necandi, sed de quovis stulto et imprudente commercio intelligendum esse, recte observat BOEHMER *c*); alias enim SCtum hoc inutile fuisset, quum Lex Cornelia jam eos, qui venenum necandi causa vendiderint, ordinaria veneficii dolosi poena coercuerit *d*). Illud tamen temperamentum addendum esse existimo, quod ad effectum poenae ordinariae requiratur, ut TEMERARIA venditio mortis causa sit *e*).

NEMESIS CAROLINA ad promiscuam veneni venditionem impediendam civitatum rectoribus injunxit, ut eos, qui toxica vendunt, jurejurando obstringant, ne ignorante magistratu venena privatis vendant. En verba Legislatoris:

Item es sollen auch alle Oberkeyren an jeden ortten, die Apotheker und ander so giffe

b) L. 3. §. 3. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.

c) Ob. I. ad Carpz. Q. XX.

d) Arg. L. 38. §. 5. de poen. quae lex quoque de temeraria actione agit, atque etiam exceptionem a regula sinit. v. Diss. mea de Venef. dol. §. II.

e) II. citt. Hoc itaque Sc. ratione pigmentariorum exceptionem a regula generali sinit, quae animum necandi ad effectum poenae ordinariae Legis Corn. requirit.

giff verkauft, oder damit handtiern, in glübt und Eydt nemen, das sie niemande eynig gift verkaufen noch zustellen, ohn anzeygen und vorwissen erlaubung derselben Oberkeyt. f).

In Gallia Arresto Curiae Supremae Parisiensis g), et paullo post Edicto Regio h), haud ita pridem Declaratione Regia i) confirmato, indistinctum veneni commercium interdictum est. Huius Edicti Art. VI. cautum: *Défendons à toutes sortes des personnes, à peine de la vie; même aux Médecins, Apoticaire et Chirurgiens, à peine de punition corporelle, d'avoir et garder de tels poisons simples ou préparés, qui retenant toujours leur qualité de venin, et n'entrant en aucune composition ordi-*

f) C. C. C. art. 37. Excusationes quae pharmacopolis noxia vendentibus praesto sunt, affert BAJARDVS ad Quaest. 68.

g) Arrêt du Parlement du 27. Fevr. 1677. v. III. Vol. du Journal des Audiences L. II. cb.

9. cf. l' Arrêt du Parlement du 3. Mars. 1732.

h) EDIT DU ROI pour la punition de différens crimes de 1682. art. 6. et sv. cf. Arrêt de Reglement au sujet des poisons. Extrait de registres du Conseil Souverain d'Alsace, du 10. d'Avril 1710. et aliud du 28. de Fevr. 1719. Recueil d'Ord d'Alsace nouv. édit. T. I. p. 390. et p. 532.

i) DECLARATION DU ROI concernant les Em-poisonneurs du 14 de Mars 1780.

naire, ne peuvent servir qu'à nuire, et sont de leur nature pernicieux et mortels. Art. VII. A l'égard de l'Arfenic, du Réagale, de l'Orpiment et du Sublimé. Nous voulons. q'uil ne soit permis qu'aux Marchands qui demeurent dans les villes, d'en vendre, et d'en livrer eux-memes seulement aux Médecins, Apoticaïres, Chirurgiens, Orfèvres, Teinturiers, Marchaux et autres personnes publiques, qui, par leur professions, sont obligées d'en employer; lesquelles néanmoins écriront, en les prenant, sur un registre particulier, tenu pour cet effet par ledit Marchands, leur noms, qualités, et demeures, ensemble la quantité qu'ils auront pris d'edits mineraux etc.

Nec deficiunt leges atque statuta particularia, quae inconsultis veneni venditionibus obicem posuerunt.

Seculo XV k) iam Argentoratensium statutis cautum est, ne venena nisi hominibus integrae famae et nemini ad mures delendos venderentur. A. 1558. haec prohibitio renovata est l) A. 1694. cautum, ne quis, nisi pharmacopola sic

k) vid. Statutenbücher oder Sammlungen. T. XXIV. fol. 38. et T. XXVIII. fol. 244. Strash. Archiv.

l) v. XXI. Memorial adh. a. p. 14. 15. 59. Ibidem.

fit, venenum carptim (*en détail*) aere commutaretur). Auctius et emendatius statutum prodiit a. 1769. quo omnibus et singulis, immo ipsis pharmacopolis ex laudabili eorum consensu merorum venenorum imprimis Arsenici commercio in posterum interdictum est; adeo, ut qui contra hoc praeceptum peccat, accusari atque pro re nata multa immo poena corporis afflictiva plecti possit. Excepti sunt duo pigmentarii (*Materialisten*), quibus sub certis conditionibus pharmaci venditio exclusive permissa est n).

Huc quoque pertinent prohibitiones factae, cum in ordinationibus *Norimbergensi* Medicorum a), *Lüneburgica* ad pharmacopolas p) directa, et *Magdeburgica* politica q); tum in statutis *Francofurtensibus* r) aliarumque civitatum s).

§. XLIX.

m) v. Raths-Protocoll. ad h. a. p. 1162. Ibidem.

n) Obrigkeitliche Verordnung den Kauff und Verkauf des Giftes betreffend. Decret. bey Gnädigen Herren Râth und XXI. den 11. Decemb. 1769. art. 1. II. et ult.

o) d. a. 1595. no. 35.

p) Lüneburgische Apotheker-Ordnung d. a. 1606. c. 4.

q) Magdeburgische Policei-Ordnung c. 4. d. a. 1668. renovat. a 1718. et 1753.

s) cf. VTHOMAS, de iure pharmacopol. Beyer ad C. C. C. art. 37. P. 35.

s) cf. Thomas de iure pharmacopol. Beyer ad C. C. C. art. 37. P. 35.

§. XLIX.

Venena composita. Mangonia nociva.

Haec potissimum de venenorum simplicium commercio. Item dicendum de venenis *compositis*. Ab his tamen probe discernendae sunt illae compositiones, quibus vera venena corriguntur, atque in utilissima medicamina mutantur ¹⁾. Huc e contrario referendae sunt illae compositiones, quibus res innocuae atque salutares venenorum admixtione adeo mutantur, ut sanitati interitum parent. Huius farinae sunt praecipue *Mangonia nociva*.

Mangonia sive mercium adulterationes qualescunque, si lucri faciendi causa factae fuerint, illicitas esse, nemo facile inficias ibit; quia cum damno alterius locupletiores fieri, sine iusta causa non licet. Quod si haec facta vitae vel sanitati interitum minantur: ad veneficia culposa

S 2

opti-

1) Sic e. gr. *Mercurius corrosivus*, vehementissimum venenum, certo modo compositus, innocuum, quin saluberrimum medicamentum praebet. Idem de *Opio* similibusque pharmacis dicendum. cf. SPIELMANN *Mar. Med. his vocibus*. Idem et EHRMANN *Diff. de Hydrargyri praeparatorum internorum usu. Argent. 1761. Tralles Usus Opii*. Caute-
las, quas Leges Gallicae in compositione medicamentorum, quibus venena admiscenda sunt, requirunt, exhibet art. IX. cit. *Edicti*
homp. d. a. 1682.

optimo jure referuntur. *Venenata* eiusmodi *Mangonia* innumera hominum excogitavit avaritia. Ex hoc fonte inexhausto, quaedam praecipuorum exempli loco in medium proferre liceat.

Quis ignorat, vina mille modis a nequam et improbis oenopolis adulterari (u)? Carthaginenses et Romani *Calce* et *Gypso* vina corrumpebant. Iisdem et hodie Hispaniae mercatores atque servos Barbariae uti, refert IOH. BEKMANN (x). Cave autem, ne hocce mangonium, cum illa encheiresi confundas, qua, teste SPIELMANN (y) in regionibus calidioribus uvas contusas, ante expressionem calce viva obtegunt, ut aqua imminuta, fermentationis iusto maior ob servidium coelum impetus imminuatur. Pessimum omnium vini mangonium, illud est, quod ex Lichargyro aut alio praeparato plumbeo conficitur, atque horrendum colicarum genus, *Colicam Saturninam* producit quam Galli *Colicam Pictonum* (*Colique de Poitu*) (z) vocant. Morbum hunc ita,

u) Qui bella scilicet haecce artificia cognoscere cupit adeat libellos MStos, qui a patre ad filium, tanquam preciosissima quandoque arcanum, apud multos vini mercatores transeunt, quosque vulgo *Weinbüchlein* vocant.

x) *Beiträge zur Geschichte der Erfindungen*. II. St. Leipz. 1781. 8. II. Auff. S. 179.

y) *Inst. Chem. Exp.* 125.

z) Quia ibidem valde grassata est, ignorata per quod

ut seculo praeterito in Suevia saevit, decripse-
re GOCKEL *a*), JAEGERSCHMID *b*) alique. Do-
cimasiam, signa, causas et noxam vinorum ita
insectorum ZELLER et WEISSMANN *c*) MAT-
THISSEN *d*), STRUVE *e*) et haud ita pridem
WOLLIN *f*) atque ROZIER *g*) exhibuerunt.
Initio Seculi nostri curia suprema Alsaciae poe-
nam

S 3

quoddam temporis spatium, vera huius morbi
caussa; quae in plumbeis instrumentis lauit,
quibus Pictones vasa torcularia instruebant cf.
Zirzefus de Colica Pictonum.

a) Curieuse Beschreibung des im J. 1694.
1695 und 1696. durch das Silbergleit ver-
süßten sauren Weins und der daraus ent-
standenen und vormals unethörten Weins
Brankheit. Ulm. 1697. 8.

b) Tr. de Colica Spasmodica et paresi ex vino,
sive detracta mercurii larva sub Schemate litar-
girii Giengen 1698.

c) Diss. sistens Docimasiam etc. vini lithargyro
mangonifari variis exper. illustr. Altorffii 1721.

d) Diss. de vinis lithargyrio infectis ex colica pare-
tico convulsiva ex haustu eorundem oriunda. 1745.

e) (Heinrich) von der Prüfung der mit Blei
versälichten Weine. In der ersten Forts. d.
des Hanauischen Magazins v. J. 1779. II.
Band 2tes St.

f) Von der Verfälschung des Weins mit Blei-
gleit. Altenb. 1778. 8.

g) Journal de Physique T. III. P. I. p. 114.
133. Eandem rem in compendio exhibet Crell
Chemisches Journal 6. Th. Lemgo 1781. 8.
III. no. 16.

nam arbitariam dedit ei, qui vino rubro, quod *Solano* (de la Morelle *Baldnachtschatten*) adulteraverat homini mortis causam dederat. *h*). Historiam vini corruptionum tradit *BECKMANN* *1*); ubi inter alia narrat: antiquissimam, quam novimus, Germaniae legem contra *Lythargirii mangonium* a. 1475. la-ram esse. Sed jam annis 1327 et 1384. in Belgio periculosissima mangonia *Vitriolo, Mercurio et Lapide Calaminari* facta, prohibita esse, idem testatur auctor, et addit, similem quoque sanctionem a. 1371. in Gallia produisse. Num malitia eo usque jam processerit, ut et *spiritus*, quos vocant, *ardentes* plumbeis praeparatis corrumpere, sese ignorare testatur *POUCQUET* *k*). Quod si factum esse suspicaretur, ad consueta plumbum in vino detegendi experimenta recurri jubet.

Illis, qui vina adulterant, non multum ab-similes sunt, qui, quod in nostris regionibus saepe fit, ut vile vinum dulce atque gratum per

1) Arrêt de règlement du Cons. Souv. d'Alsa-co, du 2 Sept. 1718. Rec. d'Ord. d'Als. nouv. éd. T. I. p. 527.

2) Beiträge zur Geschich. der Erfind. II. Stk II. Aufg.

k) Warnung an das Publikum. (nota 127. h.) Diss. p. 41.

per aliquot menses hospitibus propinare possint, recens mustum maiori dolio ita infundunt, ut singulis amphoris per intervalla ingestis, accenso more victorum sulphure (Sassebrand), fauces obturent, sicque magno sanitatis detrimento fermentationem cohibent.

Gravior censura vexare debet cerevisiarios et caupones, qui acescenti cerevisiae cinerum sal, quod *Alkali* a chemicis vocatur, nimia quantitate immiscent; cuius vis tanta est, ut, qui talem cerevisiam biberunt, sanguinem mingant, articulorum doloribus, aliisque morbis corripiantur. 1).

Mala fraude solent etiam herbas temulentas incoquere avari m).

Perniciosa encheiresis, qua praeparatis plumbeis vina venenant pecuniarum accipitres, nostro aevo varia olea, lini potissimum et napi eo adducere tentarunt; ut oleo olivarum red-derent,

1) *Hebenstreit Ambropolog. for. S. Ic. 2 § 17. cf. Hoffmann Diss. de caus. et circumsp. venen. dat. accus. § 14:* Huc autem non pertinet illa encheiresis, qua paucis guttis solutionis alcalinae vina corriguntur.

m) *Hebenstreit l. c.*

derent, quam simillima. Hoc tamen artificium, quo in *Collect. Wratislav.* n) laudatur, et Parisiis quoque in usum trahi coepit o), ob pessimos, quos edere possit, in corpus humanum effectus, cum NEUMANNO p), atque REAUMURO q) damnat SPIELMANN r), cui accedit LEHR s) qui etiam methodum tradit, qua fraus ista detegi queat.

Unius adhuc mangonii mentionem faciam, cuius effectum ipse vidi. Nimirum sana atque robusta puella pulverem crinalem (*Pu-der, poudre, à poudrer*) vulgarem emit; et postquam eodem die depurandis ornandisque operosa capillis, pulvere illo caput inspererat:

n) *Tentam.* XXXI. p. 208.

o) Réaumur *Mém. de l'Acad. Royale de Science* 1746. p. 495.

p) *Miscell. Berolinens.* T. IV p. 321.

q) l. c. Ce secret, inquit, a eu de facheuses suites pour ceux, qui avoient cru acheter à bon marché, et qui avoient acheté trop cher ces huiles aducies; les funestes effets qu'elles produisirent sur quelques-uns de ceux qui en mangerant, sont rapportés dans les *Ephémérides de Curieux de la Nature*.

r) *Inst. Chem. Exp.* XVI. p. 92.

s) *Diff. Botan. Med. de Olen Europaea.* Göttingae 1779. § 41. sq. p. 54.

ferat: crastina die illud totum fait exulceratum. Susplicatus mangonium, in arte peritos consului, qui memet certiozem reddiderunt, huncce pulverem quandoque calce viva vel similibus rebus infici. Paulo post in manus incidit REUSSII, t), libellus, in quo hic auctor idem affirmat, et de perniciosis talium mangoniorum effectibus testatur.

Haec de mangoniis nocivis sufficiant u). Quandoque ignoranter rebus innocuis venenum immiscetur; eaque in vulgus venduntur. Sic e. gr. *Fungis* bonis quandoque virulentis, *Petroselino* et *Ceresolio* *Cicuta* immiscetur. Quum autem hic rarius culpa concurrat, hae actiones a foro poenali fere semper absunt. Nihilominus tamen inspectoribus harum mercium impense commendanda sunt.

CAPUT

- 2) Medicinisch Oekonomische Untersuchung der Eigenschaften und Wirkungen eines ächten und verfälschten Puders etc. Tübingen 1781.

u) Qui plura mangonia noscere cupit, adeat librum cui titulus: *Les secrets et les fraudes de la chimie et de la pharmacie modernes dévoilés à la Haye 1759. 8.*

CAPUT VI.

De commercio rerum corruptarum morbo,
vetustate etc.

S. L.

Alimenta.

Ultimo loco de iis dāuri sumus, qui alimenta vel medicamenta sua natura innocua, sed morbo, vetustate, fermentatione aut alio modo corrupta, scienter pro bonis vendunt. Hoc *Veneficii culposi* genus valde periculosum est, quum et sani et aegroti, illi, dum vires rescire, hi, dum corpus sanare cupiant, contrarium plane obtineant. Inter eos, qui corruptis alimentis venenant, eminent, qui annonam, panem, carnem, salsamenta, olera, vina, dicto modo corrupta vendunt; de quorum venenata vi testantur Medici x).

Optimum ad haec mala praecavenda re-

x) Thomae Reinesii Schola: *Fraxorum medica*. L. I. Sect. IV. de vitis eduliorum praecavendis, p. 124. seq.

medium esse sollicitam alimentorum inspectio-
nem senserunt jam olim graeci, qui propterea
particularibus quibusdam Magistratibus Σιτω-
ναι et Ἀγορανόμοι γ) dictis harum rerum cu-
ram demandarunt.

Illius gentis exemplum ex parte secuti sunt
Romani, dum Aediles z) atque Praefectos
urbi a) his mercibus praeposuerunt. Optimo
jure tamen miratur LEYSER b), Romanos ju-
stum pretium magis curasse, quam mercium bo-
nitatem. Parum esse putat, quod in L. 1. C. de
canone frumentario urbis Romae L. XI. prae-
fecti frumentum, quod provinciales populo Ro-
mano alendo conferebant, eo tempore, quo
ad

γ) Theophrastus de Legibus cf. Pottera
Archäol. I B. Kap. 15. T. I. ps 171.

z) L. 2 § 21. ff. de orig. jur. Varro de lin-
gua Lat. IV. p. 20 cf. Heinec. Antiq.
Rom. L. I. T. II. § 26.

a) L. 1 § 11. ff. de offic. praef. urb. Cassiod.
Var. VI. 18. cf. L. Turcii Aproniani, Prae-
fecti urbis Edictum, de venditione carnum,
et alterum de suariis et ordinibus, qui suarias
faciunt, et Heineccii ad illa observationes
in Eiusdem Opusc. post Halae 1744. 4. T. I.
L. 1 c. 5. §. 6. sqq. pag. 58.

b) Spec. 609. m. 28.

T

ad urbis portum pervenit, adspicere, ne quid in eo sit vitii, jubeantur; si cum immani illo privilegio comparatur, quod fisco res vitiosas impune vendere permittit in *L. 1. §. 3. ff. de Aedilit. edict.* quin etiam jubeat in *L. 1. C. de conditis in publicis horreis L. X.*

Hodie alimentorum curam ad eos magistratus spectare, quibus *Politia*, ut vocant, commissā est, vix est quod moneam.

Eum, qui, alimenta vitiosa vendendo, hominis neci causam dedit, si ille scivit vel scire debuit, istam rem morbos gignere: argumento *L. 38. §. 5. de poen. L. 15. pr. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. et c. ult. de homicidio in 6. ad gladium damnat LEYSER c.)*.

Eidem sententiae adstipulor ratione eius, qui scivitimenti vitiosi effectum; non tam ob leges a LEYSERO citatas, quam quia animus nocendi adest, cum improbo lucro coniunctus; adeoque, homine necato, reo non inservire potest excusatio, quam requirit *C. C. C. art. 137. sqq.* ut homicida a poena gladii absolvi possit. Non idem valet de eo qui modo sci-

e) l. c.

scire potuit malum effectum alimenti corrupti; quia hoc in casu sola culpa subest.

Quodsi is, qui alimenta vitiosa vendidit, nemini nocuerit: ad poenam tamen corporis afflictivam quandoque procedi posse censuerunt *Jenenses*; dum lanionem, qui sciens infectas oves mactaverat vendideratque sed iis nemini nocuerat, ad fustigationem damnaverint d).

§. LI.

Medicamenta.

Quod ad medicamenta corrupta attinet,
in

Kohrs Hausb. R. P. I. p. 904 In Codice Politiae supra (not. 175) citato P. I. T. V. §. 2 no. 2 sequentia leguntur: Les bouchers ne peuvent exposer en vente aucune bête morte de maladie, ou atteinte de ladrerie, n'en debiter le chair, non plus que de mouton qui ait le claveau. A cet effet les Jures loivent leurs visites, tant dans les tueries, que dans les boucheries, et faire rapport des contraventions aux Juges de Police. et no 3. Quand la ladrerie de pores est parve, ou à un certain degré de corruption, il n'y a plus de remede; il faut en jeter les chairs,

in omnibus bene constitutis rebus publicis statutis cautum est, ut pharmacopolia ab artis peritis, vel statis temporibus vel improvise visitarentur, et quae corrupta sunt medicamina statim rejicerentur e). Quodsi autem vitiosis medicamentis vitae vel sanitati hominum sua culpa noceuerit pharmacopola; veneficii culposi reus est, et pro re nata punitur.

e) cf. de civitate Argentoratensi die Apothecariorum Ordnung §. 24. sqq. in Strasb. Colleg. Med. p. 31.

Un 406

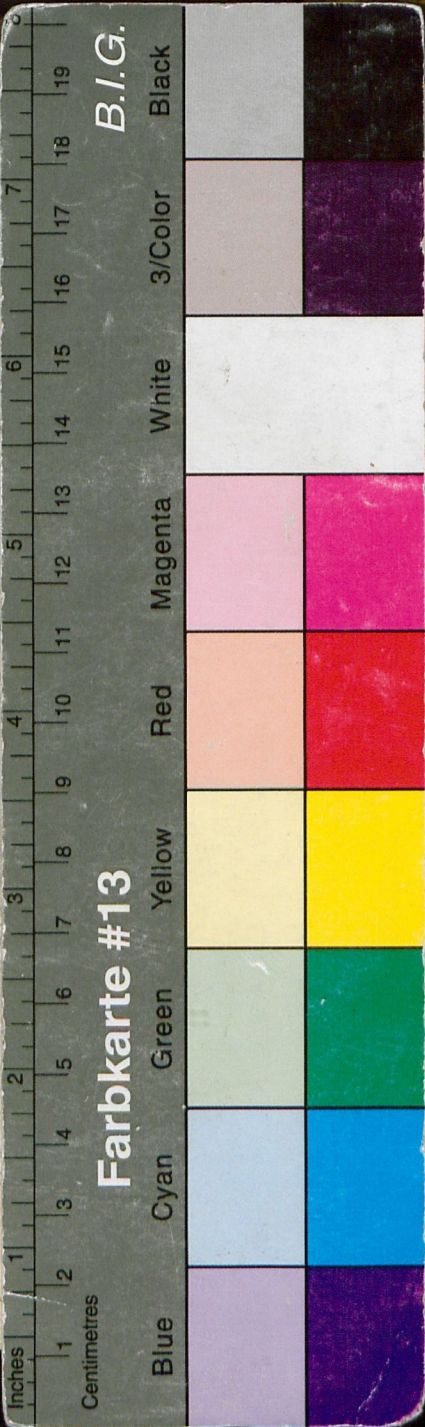
139

ULB Halle
007 416 121

3

110

COLLECTIO
OPVSCVLORVM
SELECTORVM

A D

MEDICINAM FORENSEM

SPECTANTIVM

CVRANTE

D_{R.} IOAN. CHRIST. TRAVGOTT
SCHLEGEL

MEDICO APVD LONGO-SALISSENSIS

VOL. III.

LIPSIAE

IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER,

1788.